

PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN
EHKÄISYN TOIMINTAOHJELMA
TUUSULA 2009

Kurkivuori, Arja. Mitronen Maritta

2009 Hyvinkää

LAUREA-AMMATIKORKEAKOULU
Hyvinkää

PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYN
TOIMINTAOHJELMA TUUSULA 2009

Kurkivuori Arja
Mitronen Maritta
SHB07SA
Opinnäytetyö 2009

Kurkivuori Arja, Mitronen Maritta

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelma Tuusula 2009

Vuosi 2009

Sivumäärä 96

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Tuusulan kunnalle perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelma, yhteistyössä Tuusulan monialaisen työryhmän kanssa. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelma on tarkoitettu työvälineeksi, Tuusulan sosiaali- ja terveysalan yksiköihin. Toimintaohjelma voi olla avuksi uusien työntekijöiden perehdytyksessä, samalla kun se antaa selkeät toimintamallit väkivallan tunnistamiseen ja kuinka toimitaan väkivaltaisen asiakkaan kohtaamisessa tai väkivalta epäilyssä.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on ilmiönä moniulotteinen ja laaja. Perhe- ja lähisuhteissa tapahtuva väkivalta on vanhempien lapsiin kohdistamaa väkivaltaa ja laiminlyöntiä tai parisuhteissa tapahtuvaa, yleisimmin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa. Myös vanhuksiin ja vammaisiin kohdistuva kaltoinkohtelu kuuluu lähisuhdeväkivallan piiriin. Tekijä voi olla puoliso, ex-puoliso, vanhempi, lapsi, sukulainen tai tuttava. Väkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta täyttää rikoksen tunnusmerkit ja on yleisen syytteen alainen rikos. Palvelujen kehittämisen suurimmat haasteet ovat avun hakemisen kynnyksen madaltaminen ja tarvittavan avun saatavuuden turvaaminen eri osapuolille asuinpaikasta riippumatta. Jotta tämä toteutuisi, niin väkivallan ehkäisytyötä tulisi tehdä osana sosiaali- ja terveyspalveluja. Tämä edellyttää väkivalta ongelman hoitamiseen liittyvän ammatillisen osaamisen lisäämistä ja eri toimijoiden keskinäisen yhteistyön tehostamista koko palvelujärjestelmässä. Lähisuhdeväkivalta voi tulla vastaan kaikissa kunnan peruspalveluiden työyksikössä. Sosiaali- ja terveysministeriö on suositellut kaikkiin kuntiin perustettavaksi työryhmän luomaan selkeitä toimintamalleja ja tukemaan ammattihenkilöiden osaamista lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen.

Opinnäytetyön aloitimme keräämällä teoriatietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Teoriaosuudessa keskitytään perhe- ja lähisuhdeväkivallan ilmiöihin, muotoihin sekä niiden erityispiirteisiin. Teoriaosuudessa käsittelemme myös väkivallan kokemusta uhrin sekä tekijän näkökulmasta sekä viranomaisten toimintaa keskeisesti ohjaavia periaatteita. Teimme Tuusulan sosiaali- ja terveydenhoidon yksiköille kyselyn. Kyselylomakkeen avulla kartoitimme, mitä yksiköissä toivottiin tehtävän lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. Kyselystä saadut palautteet toimivat hyvänä pohjana työyksiköille laadituille toimintamalleille. Osallistuimme kiinteästi työryhmän työskentelyyn, yhteisenä päämääränämme saada toimintamallit saataviin osaksi hoitotyön arkea.

Avainsanat: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, ehkäisevä työ, toimintamallit

Kurkivuori Arja, Mitronen Maritta

Preventing domestic and close-relationship violence-operation program in Tuusula 2009

Year 2009

96 Pages

The point of this degree program was to produce a functional policy that prevents domestic and close-relationship violence. The policy was made for the commune of Tuusula with multi-professional work group. The meaning of the policy is to work as a tool for Tuusulas social and health care units. This policy can help acquainting new workers as it also gives a clear functional policy recognizing the violence and how to act meeting with a violent customer or in a doubt for violence.

Domestic and close-relationship violence is multidimensional and vast phenomenon. The violence occurring in these relationships has many forms: Parents focusing the violence on children and neglecting them, violence, usually focused on women in relationships, sexual violence and abuse of elderly or disabled people. Perpetrator in these cases can be spouse, ex-spouse, children, relative or acquaintance. This kind of violence exists in all social classes and cultures. Domestic and close-relationship violence are crimes subject to public prosecution. Averting and intervening it belongs to all of us. Securing the help needed to everyone despite the place of living and making easier to get help are the biggest challenges of developing the services. To make this happen, preventing the violence should be made part of social and health services. This in turn requires increasing professional expertise and optimizing co-operation between different actors in the whole service system. Close relationship violence can come across in every working station of commune's primary services. The Ministry of Social affairs and health has recommended setting up a work group creating distinct function patterns and assist professionals' expertise preventing, knowing and intervening close-relationship violence.

We started our project collecting theoretical material on domestic and close-relationship violence. In the theory chapter the focus is on the phenomena of the violence, its different forms and the characteristic aspects of it. We also process experiencing the violence by the victim as well as by the perpetrator and in addition we discuss the central tenets that guide the authority on their work. We conducted an inquiry for the social and health care unit of Tuusula to figure out their opinions on how to prevent domestic and close-relationship violence. The feed-back we got from the inquiry was a good base for the functional patterns we created for the units. We participated thoroughly in Tuusula social and healthcare units' teams work. Our mutual goal was to have these functional patterns to be part of the everyday work of the social and healthcare unit teams.

Keywords: domestic and close-relationship violence, preventing work, function patterns

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	4
2. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUVAN TYÖN KEHITYS SUOMESSA	5
3. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN	6
3.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiönä	6
3.2 Perhe - ja lähisuhdeväkivallan muodot	7
3.3 Perheväkivallan ilmiöt ja niiden erityispiirteiden selitysmallit	9
4. VÄKIVALLAN UHRI ASIAKKAANA	10
4.1 Lapsi asiakkaana	10
4.2 Nainen asiakkaana	11
4.3 Mies asiakkaana	12
4.4 Ikääntynyt asiakkaana	13
5. VIRANOMAISTEN TOIMINTAA OHJAAVAT KESKEISET PERIAATTEET	15
5.1 Salassapito säännökset	15
5.2 Dokumentointi	16
5.3 Lastensuojelu ilmoitus	16
5.3.1 Lastensuojelulaki	17
6. AMMATILLINEN VERKOSTOTYÖ	18
6.1 Lähisuhdeväkivalta, haaste koko palvelujärjestelmälle	18
6.2 Palvelujärjestelmät	18
6.3 Moniammatillinen yhteistyö	20
6.4 Verkostotyön omaksuminen ja tavoitteet	21
7. TUUSULAN KUNNAN YHTEISTYÖVERKOSTO	22
8. PERHELINKKI	23
9. MENETELMÄT JA TOIMINTASUUNNITELMAT	24
POHDINTA	26
LÄHTEET	29
LIITE 1. KYSELYLOMAKE	31
LIITE 2. KYSELYTULOKSET	32
LIITE 3. TUUSULAN KUNNAN YHTEINEN TOIMINTAMALLI VÄKIVALTATILANTEESSA	41
LIITE 4. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYN TOIMINTAOHJELMA TUUSULA	42

1. JOHDANTO

Väkivalta on käyttäytymistä, jonka avulla tavoitellaan valtaa ja kontrolloidaan ihmistä herättämällä hänessä pelon ja uhan tunnetta. Väkivaltaa esiintyy monentyyppisenä ilmiönä, kuten fyysistä, henkistä tai puheen tasolla halventamista. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli-ohjelmassa lähestytään väkivallan teemaa läheltä, uhrin, lapsen ja väkivallan tekijän tasolta.

Tuusulan kunnan valtuustolle oli jätetty 21.5.2007 kuntalaisaloite, jossa vaadittiin naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista toimintaohjelmaa. Sosiaalilautakunta laajensi toimintaohjelman käsittämään yleisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallia ja esitti, että monialainen työryhmä tekee yhteisen näkemyksen pohjalta toimenpideohjelmaksi lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Kunnanhallitus ja valtuusto hyväksyivät toimenpiteet aloitteen johdosta. Tuusulan kunnan sosiaali- ja terveystoimi nimesi monialaisen työryhmän, jonka tehtävänä oli lähisuhdeväkivallan seuraaminen ja koordinointi. Työryhmään kuuluivat varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarinen (puheenjohtaja), sosiaalityön päällikkö Marja-Liisa Palosaari, terveyskeskuslääkäri Hanna Eronen, osastonhoitaja Marketta Mattila (neuvola ja kouluterveydenhuolto), osastonhoitaja Armi Vanhatalo (vastaanottopalvelut) ja koulukuraattori Taru Kärsämä. Yllämainittu työryhmä ryhtyi laatimaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyohjelmaa. Vuoden 2008 lokakuussa aloitettiin yhteistyö Hyvinkään Laurea-ammattikorkeakoulu sairaanhoitajaopiskelijoiden Arja Kurkivuoren ja Maritta Mitrosen kanssa. Opinnäytetyömme ohjasi Hyvinkään Laurean lehtori Aulikki Yliniva.

Tuotimme perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää teorial tietoa ja teimme työryhmätyöskentelyn pohjaksi Tuusulan kunnan työyksiköille kyselykartoituksen, minkälaista toimintamallia väkivallanehkäisytyöhön tarvitaan. (LIITE 1) Työryhmän jäsenet työstivät omissa toimintayksiköissä toimintamallit (kaaviokuvan ja lyhyen ohjeistuksen) työntekijän käyttöön tilanteessa, missä hän on kohdannut apua tarvitsevan asiakkaan, joka on kokenut /tai työntekijä epäilee kokeneen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Samalla työstettiin Tuusulan kunnalle yhteinen toimintamalli, miten toimia tilanteessa, jossa työntekijä joutuu tekemisiin väkivaltaisen asiakkaan kanssa.

Kunnat ja niissä toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat tehostavat lähi- ja perheväkivallan ehkäisyä ja siihen varhaista puuttumista. Erilaisilla malleilla ja keinoilla on tarkoitus luoda toimintamalleja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi kunnissa ja tehdä ohjeista kattavia, jatkuvuutta lisääviä ja pysyviä. Henkilöstön ja verkoston on hyvä toimia samojen sovittujen ohjeiden mukaan. Se luo turvallisuutta ja nopeuttaa varhaista puuttumista asioihin, kun on jo hallussa malli, miten erilaisissa tilanteissa toimitaan. (STM 2008/9, 3.)

Ohjeet koskisivat uhrien saamista avun piiriin ja tavoitteena että, väkivaltaa käyttävien henkilöiden tulisi saada apua ongelmaansa. Väkivallan ehkäisyssä kunnan eri kansalaisjärjestöillä on merkittävä osa toiminnassa. (STM 2008/9, 3.)

2. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUVAN TYÖN KEHITYS SUOMESSA

Lähisuhdeväkivalta on kansainvälinen ongelma ja haaste, joka koskettaa niin rikkaita länsimaita kuin köyhiä kehitysmaita. Kansainvälisissä asiakirjoissa lähisuhdeväkivaltaa käsitellään nimikkeellä naisiin kohdistuva väkivalta, riippumatta siitä harjoittaako sitä mies vai nainen. Kunkin valtion tulee noudattaa kansainvälisen oikeuden piiristä löytyviä sopimuksia ja suosituksia lähisuhdeväkivaltaongelman ratkaisemiselle kussakin yksittäisessä valtiossa. Kansainväliset sopimukset velvoittavat valtiot aktiivisesti puuttumaan toimenpitein lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. (Kaitue, Noponen, Slåen, 2007, 30.)

Suomessa 2005 suoritettu kansallinen kysely osoitti perheissä ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan olevan vielä hyvin yleistä. Kyselyn mukaan vielä 20 prosenttia naisista joutui fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai sillä uhkailun kohteeksi. Määrä oli laskenut vuonna 1997 tehdystä tutkimuksesta vain 2 prosenttia. Molemmissa kyselyissä nuoret naiset joutuivat perheväkivallan kohteeksi parisuhteessa muita ikäryhmiä useammin. Perheen jäseniin kohdistuva väkivalta on noussut tärkeäksi julkisen keskustelun kohteeksi ja eri hallintoaloilla on kiinnitetty väkivallan ehkäisyyn. Hallituskaudella 2003–2007 väkivalta on nostettu kansalaisten turvallisuutta heikentävänä asiana ja tasa-arvokysymyksenä eri sukupuolten välillä. Sisäisen turvallisuuden edistämiseksi yksi keskeinen tavoite onkin väkivallan vähentäminen. (Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006, 11.)

Vuonna 2003 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sosiaalialan turvaamiseksi. Päätös päätettiin toimeenpanna sosiaalialan kehittämishankkeena vuosina 2003–2007. Tavoitteena on turvata palveluiden saatavuus, uudistaa palvelurakenteita, turvata henkilöstön osaaminen ja saatavuus ja kehittää työoloja sekä varmistaa sosiaalialan pitkän aikavälin kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelma lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi on yksi sosiaalialan kehittämishankkeen projekteista. Ohjelman tavoite on parantaa palveluverkostoa väkivallan uhreille ja tekijöille, tehostaa väkivallan kohteeksi joutuneitten lasten ja nuorten auttamista sekä kehittää ammatillista osaamista. Hallituksen tasa-arvo- ohjelmalla 2004–2007 on yhtymäkohtia sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelmaan lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi. STM:n alkoholiohjelmassa 2004–2007 on kiinnitetty huomiota väkivallan ehkäisyyn. (Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006, 11.)

3. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

”Perheväkivalta on henkilöön (tavallisesti naiseen) kohdistuvaa fyysistä, emotionaalista ja seksuaalista väkivaltaa sellaisen henkilön (tavallisesti miehen) taholta, johon naisella on tai on ollut läheinen suhde, esimerkiksi avioliitto, ja jonka tarkoituksena on ylläpitää valta-asemaa ja kontrollia. Tällainen väkivalta voi olla myös muiden perheenjäsenten harjoittamaa, tai sitä voi tapahtua lesbo -ja homosuhteissa. Kuitenkin se on useimmiten ja vakavammin miesten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Maailmanlaajuisesti sosiaaliset rakenteet, oikeudelliset ja taloudelliset instituutiot sekä kulttuuriset normit ovat tukeneet miesten valta-asemaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vuosisatojen ajan. Perheväkivalta sisältää erilaisia väkivaltaisia käyttäytymistapoja (jotka kaikki eivät ole näkyvästi väkivaltaisista) kuten uhkaamista, pelottelua, manipulaatiota, eristämistä, psykologista ja sanallista väkivaltaa, naisen varattomana ja nälässä pitämistä, sisätiloihin lukitsemista, ihmisoikeuksien riistämistä sekä fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa ja raiskauksia. Se sisältää myös lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tai lasten uhkaamista, jonka tarkoituksena on saada nainen pelkäämään, alistumaan ja mukautumaan. (National Practitioners Network, Harwin 1999; Rautava, Perttu 2001, 20.)

3.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiönä

Maailman terveysjärjestön käyttämän määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta voi johtaa kuolemaan, psyykkiseen tai fyysiseen vammaan, syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jättämiseen. Sellainenkin toiminta, joka ei välttämättä aiheuta vammautumista tai kuolemaa mutta joka tuottaa väkivaltaa yksilölle, perheille, yhteisölle tai sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle on väkivaltaa.

Maailman terveysjärjestö jäsentelee väkivallan kolmeen päätyyppiin, ihmisen itseensä kohdistama, ihmisten välinen ja kollektiivinen väkivalta. Ihmisten välistä väkivaltaa voi olla yksilön tai pienen ihmisryhmän aiheuttamaa. Poliittisten tai sotilaallisten ryhmien järjestelmien tuottama väkivalta on kollektiivista väkivaltaa. Ihmisten välinen eli perheenjäsenten tai lähisuhteissa elävien väkivaltaa kutsutaan lähisuhdeväkivallaksi. Lähisuhdeväkivalta on tarkoituksellista voiman ja vallan käyttöä. Lähisuhdeväkivalta sisältää uhkaa tai tekoja, jotka voivat aiheuttaa vammaa, psyykkisiä ongelmia, kehityshäiriöitä, taloudellista tai vapauden ja ihmisarvon riistoa. Lähisuhdeväkivallan kohteena voi olla kumppani, puoliso, lapsi tai ikääntynyt vanhempi. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 15 - 18.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvät yleensä perheenjäsenet ja perheen kanssa tiiviisti toimivat ihmiset. Väkivaltaisella käytöksellä on tarkoitus kontrolloida, hallita ja tuoda esille auktoriteettia ja valtaa. Väkivaltaa esiintyy eri muodoissa. Väkivalta voi kohdistua lapsiin, aikuisiin, vanhuksiin, kehitysvammaisiin ja kotieläimiin. Väkivallan tekijä voi olla nainen, lapsi tai mies. Vakavampiin väkivallan tekoihin syyllistyy usein mies ja kohteena on usein nainen. Lapset kohtaavat väkivaltaa molempien vanhempien taholta. Parisuhteessa ilmenevä väkivalta lisää myös lapsiin kohdistuvan väkivallan mahdollisuuksia. (Oulu 2006, 9.)

Väkivallan määrittelytapoja on useita. Maailman terveysjärjestön WHO:n käyttämän määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen voiman käyttöä tai sillä uhkaamista. Valtaa voi käyttää uhkaamiseen, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään. Fyysisen vallan käyttö voi johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammaan syntyymiseen, kehityksen häiriintymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. (WHO:raportti 2005, 20-21.)

Lähisuhde- ja perheväkivalta loukkaa ihmisoikeuksia ja vaarantaa terveyttä, tasa-arvoa, väestön turvallisuutta ja hyvinvointia. Eri hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen on kaikin tavoin ponnistettava väkivallan ehkäisemiseen. YK:n ihmisoikeussopimusten mukaan kansalliset hallitukset vastaavat lapsiin ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen aiheuttamien ongelmien hoitamisessa. Lähisuhde- ja perheväkivalta jää usein helposti havaitsematta, koska uhrilla ja tekijällä häpeä ja pelko estävät usein kertomasta perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Kyseessä voi olla seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä, johon liittyy usein häpeä ja sen vuoksi on vaikea hakea apua tilanteeseen. Väkivallasta aiheutuu myös yhteiskunnalle, yksilölle ja perheelle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia kustannuksia. Vuonna 2001 Suomessa koko maan tasolla olivat välittömät kustannukset arviolta 91 miljoonaa euroa vuodessa. Kansantaloudellisesti on kannattavaa ehkäistä väkivaltaa. (STM 2008/9, 14-15.)

3.2 Perhe - ja lähisuhdeväkivallan muodot

Fyysinen väkivalta voi olla mm. lyöminen, potkiminen, raapiminen, töniminen, hiuksista repiminen, ihon polttaminen, viiltely, puukottaminen, ampuminen ja kuristaminen. Se voi olla kovakourasta käsittelyä, ylilääkitsemistä tai lääkettä jättämistä. (Hyvinkää 2007, 7.) Fyysinen väkivalta voi sisältää pakkokeinoja, vapaudenriistoa yksilön pakkosyöttämisen ja juottamisen sekä sitomisen vuoteeseen. (Perttu 1999, 13.)

Henkinen ja emotionaalinen väkivalta esiintyy toimintana, joka heikentää ihmisen itsetuntoa, mm. pelottelemalla, uhkaamalla, kiusaamalla, nöyryyttämällä, tiukalla kontrolloinnilla ja äärimmäisellä mustasukkaisuudella. Se voi esiintyä myös halveksimisena, nimittelynä ja eristämisenä. (Hyvinkää 2007, 7.) Ikääntyvän lapsenomainen kohtelu, tämä voi myös sisältää asiastaan päättämään kykenevän päätösvallan siirtämistä jollekin muulle. Perusoikeuksien rajoittaminen on mm. mielipiteiden, valintojen ja yksityisyyden kieltäminen. Myös henkistä väkivaltaa on manipulatiivinen ikääntyneen kiintymyksen, tunteiden ja lojaliteetin väärinkäyttö (Perttu, 1999, 14-15). Henkinen väkivalta on alueena hyvin monimuotoinen. Sisällään se pitää halventamisen, mitätöinnin ja kaikenlaisen henkisen pelin, jonka pyrkimyksenä on toisen ihmisen alentaminen. Henkinen väkivalta voi tapahtua joko teoin, sanoin, elein tai ilmein. Raha-asioissa tyypillistä ovat valehtelu ja salailu, myös tappouhkaukset ovat yleisiä, ne voivat kohdistua itse, uhriin, sukulaisiin, lapsiin tai lemmikkieläimiin (Huhtatalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 11).

Seksuaalinen väkivalta käsittää kaikki henkilöön kohdistuvat seksuaaliset toiminnot, joihin hän ei ole suostunut tai jota hän ei ymmärrä. Se voi olla myös seksuaalista koskettelua, häirintää, kipua ja nöyryytystä tuottavaa toimintaa. Se on toimintaa, joka kohdistuu toiseen ihmiseen ilman toisen ihmisen suostumusta (Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintaohjelma Hyvinkää 2007, 7). Toiminta voi olla vastentahtoista seksuaalista häirintää, koskettelua ja pornografian käyttämistä. Väkivalta voi olla myös rituaalista ja rituaaleihin liittyvää. (Perttu 1999, 13).

Taloudellisessa väkivallassa ja hyväksikäytössä kontrolloidaan henkilöä ja estetään hänen saamasta varojaan tai rahojaan käytettyä. Se voi ilmentyä petkuttamisena, rahattomana pitämisenä, varojen tai omaisuuden väärinkäyttämisenä tai jopa rahojen varastamisena. (Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintaohjelma Hyvinkää 2007, 7.) Taloudellista hyväksikäyttöä on ikääntyneen ihmisen petkuttaminen, rahojen varastaminen, omaisuuden tai varojen epätarkoituksenmukainen väärinkäyttäminen. Taloudellista hyväksikäyttöä on omaisuuden tai kodin myymiseen painostaminen ja pakottaminen, testamentin muutoksiin tai tekemiseen pakottaminen, sekä taloudellisia asioita hoitavan edunvalvojan aseman väärinkäyttäminen. Ikääntyneille tarjottujen tavaroiden ja palveluiden ylihinnottelu luetaan taloudelliseksi väkivallaksi. (Perttu 1999, 14-15.)

Hengellinen väkivalta ilmenee joko henkisenä tai ruumiillisena ihmistä kohtaan hänen Jumalasuhteessa. Toinen ihminen pakottaa henkilön omaan tahtoonsa Jumalan nimissä. Hädässä oleva ihminen on erityisen herkkä ja puolustuskyvytön kaikelle mitä sielunhoitaja sanoo, siksi tulee ottaa keskusteluissa huomioon henkilön herkkä mielentila. (Hyvinkää 2007, 7.)

Hoidon laiminlyönti ilmenee sekä fyysisenä että emotionaalisenä. Se voi olla pukeutumisen ja henkilökohtaisen hygienian laiminlyöntiä tai ruuan ja juoman puutetta. Ikääntyvillä se voi esiintyä sosiaalisista kontakteista eristämisenä ja tarvittavien apuvälineiden puutteena. (Hyvinkää 2007, 7.) Kansalais- ja ihmisoikeuksien loukkaamisena voidaan pitää ikääntyneen henkilön eristämistä saamasta tietoa, palveluja ja informaatiota. Ikään liittyvä syrjintä ja ikääntyviin kohdistuva välinpitämättömyys ja väheksyvät asenteet yhteiskunnassa. (Perttu 1999, 15.) Väkivallan uhreja eivät ole ainoastaan ne, jotka joutuvat kohteeksi, vaan myös heidän läheiset, jotka joutuvat näkemään, kuulemaan tai kokemaan traumaattista kohtelua. Nämä vaikuttavat lapsen perusturvallisuuteen. (Hyvinkää 2007, 7.)

3.3 Perheväkivallan ilmiöt ja niiden erityispiirteiden selitysmallit

Perheväkivallan ilmenemistä on selitetty erilaisten selitysmallien ja teorioiden kautta. Perheväkivaltaa on kirjallisuudessa lähestytty lähinnä viidestä teoreettisesta näkökulmasta, biologisesta, kehityspsykologisesta, oppimisterapeuttisesta, perhedynaamisesta ja sosiokulttuurisesta. Biologisenä näkemyksenä pidetään toistuvaa tapaväkivaltaisuutta, joka heijastaa aivojen toiminnan häiriöitä. Alkoholin liikakäytön rajoittamista ja lääkityksen aloittamista suositellaan hoidoksi. Ongelma on kuitenkin siinä, että väkivaltaiset henkilöt suostuvat harvoin käyttämään säännöllistä lääkitystä tai noudattamaan ohjeita. Kehityspsykologisen näkemyksen mukaan väkivaltaisuus tulee ihmisen lapsuuden kokemuksista ja yksilössä olevasta persoonallisuushäiriöstä. Hoitona on pitkä intensiivinen psykoterapia. Oppimisterapeuttinen näkemys perustuu siihen, että väkivaltaisuus on opittua käyttäytymistä. Aluksi väkivaltaisen käyttäytymisen malli voidaan saada muilta, myöhemmin se vahvistuu kun henkilö huomaa saavuttamansa sillä haluttuja etuja. Perhedynaamisen selitysmallin mukaan väkivaltaisuuden katsotaan liittyvän parisuhteen vaikeuksiin tai sukulaissuhteissa ilmeneviin laajempiin ongelmiin. Pari- ja perheterapiassa tarkastellaan ongelmia, jotka voivat olla väkivallan taustalla. Haittana tässä voi olla se, että väkivallan uskotaankin johtuvan parisuhteen ja perheen ongelmista. Sosiokulttuurisen näkemyksen mukaan väkivalta johtuu epäkohdista yhteiskunnassa mm. vaikeista asunto-oloista, naisten alisteisesta asemasta, työttömyydestä, väkivaltaivahitteesta tai patriarkkaalisista asenteista. Sosiaalisten epäkohtien korjaaminen on ongelman ehkäisemisen kannalta tärkeää. Tällainen työ on pitkäkestoista, eikä välttämättä vastaa kysymykseen, miten väkivaltaongelman kanssa kamppailevia perheitä autetaan. (Hautamäki 1997, 24 - 26.)

Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä, ettei se tule ulkopuolisten tietoon niin kuin muu väkivalta. Sitä ei mielletä samalla tavoin rikokseksi, niin kuin muuta tuntemattoman tekemää väkivaltaa. Usein lähisuhdeväkivallan tapahtumapaikka on koti, puoliso tai läheinen kumppani teon tekijänä, läheinen jonka kanssa arkielämää eletään. Lähisuhdeväkivalta on erityinen sekä rikoksena, väkivallanmuotona ja kokemuksena näiden piirteiden takia.

Lähisuhdeväkivalta ei ole tyypillisesti ohimenevä tapahtuma, vaan kyse on pitkäaikaisesta prosessista, missä väkivallan muodot voivat vaihdella. Usein myös päihteiden käyttö liittyy väkivaltilanteisiin. Väkivaltaan liittyy paljon häpeää, salailua ja vaikenemista. Siksi väkivaltaa kokenut ei halua eikä kykene aina tuomaan asiaa viranomaisille julki. Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 15 - 18.)

4. VÄKIVALLAN UHRI ASIAKKAANA

4.1 Lapsi asiakkaana

Lapsen joutuessa fyysisen väkivallan kohteeksi, voi hän vammautua pysyvästi tai jopa menehtyä. Jo kerran väkivaltaa kohdanneena hän on suuressa vaarassa joutua toistuvan väkivallan kohteeksi. Tilastot kertovat, että fyysistä väkivaltaa kohtaavat eniten alle 2-vuotiaat lapset. Väkivallan kohteeksi joutumisen syynä/riskitekijöinä lapsilla on keskosuus, vammaisuus sekä koliikki. Erityisen herkästi on syytä herätä tämän ikäisten lasten kohdalla pieniinkin väkivallan merkkeihin. Epäily tulisi syntyä, kun lapsen vammat eivät sovi kerrottuun tapahtumaan. Hoitoon hakeutumisessa voi olla viiveitä. Vammoja esiintyy yleisimmin epätyypillisissä paikoissa. Yleisimmin fyysisen väkivallan kohteeksi joutuvat sellaisen perheen lapset, joissa on elämän hallintaa liittyviä ongelmia. Lastensuojelun keskusliiton tutkimuksen mukaan 29 % suomalaisista edelleenkin hyväksyy lapsiin kohdistuvan väkivallan ja nimittää sitä kuritukseksi. (Tampere 2005, 57.)

Lasten ruhjeet, haavat ja mustelmat paranevat usein nopeasti, siksi välitön toiminta on tarpeen. Ilmoitus epäilystä tulisi tehdä heti lastensuojeluviranomaiselle. Jos päivystyksessä todetaan lapsella vammoja, otetaan lapsi yleensä sairaalaan sisään jatkotutkimuksia varten, mahdollisten sairauksien olemassaolon poissulkemiseksi. Poliklinisesti kokenut lääkäri voi suorittaa tutkimukset lievien pahoinpitely epäilyjen kohdalla. Kiireellisen rikosilmoituksen lastensuojeluilmoituksen yhteydessä tekee sosiaaliviranomainen. Lapsen huoltajille ilmoitetaan tehdystä lastensuojeluilmoituksesta ja sen sisällöstä. Väkivallan seuraukset ovat lapselle yksilöllisiä. Väkivallan seurauksiin vaikuttavat mm. lapsen ikä, väkivallan laatu ja määrä, sukupuoli ja kasvuympäristön suojaavat tekijät. Lapseen vaikuttavat suoraan traumaattiset kokemukset ja ne aiheuttavat erilaisia oireita, mm. eristäytyneisyyttä, pelkoja, ahdistusta, yli-vilkkautta ja aktiivisuutta, nukahtamis- ja univaikeuksia sekä tunteiden piiloutumista. Aggressiivisuutta, väkivaltamyönteistä asennetta ja käytöshäiriöitä ilmenee usein kouluikäisillä lapsilla. Lapsilla on usein omia keinoja selviytyä vaikeista tilanteista ja kokemuksista. Lapselle voi kehittyä tapahtumista aikuisuuteen asti vaikuttavia pulmia. Mitä pienempi lapsi on, sitä

vähemmän hän pystyy käsittelemään tapahtunutta mm. pienen vauvan tapa voi olla nukahtaminen. (Hyvinkää 2007, 9 - 10.)

"Lapsen perusoikeudet ovat korostetusti lapsuuteen ja nuoruuteen liittyviä erityisoikeuksia. Lapsella on oikeus erityiseen suojaan ja hoivaan, oikeus tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Keskeiseksi tulkintaperiaatteeksi lasta koskevissa asioissa on noussut lapsen etu." (Tampere 2005, 57.)

"Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu." Tämä lastenoikeuksien sopimuksen 3. artiklan kirjattu periaate sisältyy oikeudellisena tulkintaohjeena lukuisiin lakeihimme. (Tampere 2005, 57.)

Lapsen huoltolain 1§:ssä lapsen etu määritellään positiivisesti.

"Lapsenhuollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaan. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempien välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavalla loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää." (Tampere 2005, 57.)

4.2 Nainen asiakkaana

Ympäri maailmaa naisiin kohdistuva väkivalta on ongelma, ja sitä esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kulttuureissa. Sitä on esiintynyt vuosisatojen ajan mutta, siitä on vaiettu tehokkaasti. Kotiovien takana tapahtuvista asioista naiset eivät ole saaneet kertoa ulkopuolisille ihmisille. Nykyisin on pikku hiljaa alettu näkemään ja tunnistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa miesten maailmassa yhtenä vaikeimmista ongelmista. Suomessa naisten ja miesten tasa-arvoa on pidetty hyvänä. Kuitenkin vuosittain yli satatuhatta naista kokee elämässään nöyryytystä ja pelkoa, mistä he yrittävät selviytyä. Eri kulttuureissa on tiettyjä normeja ja odotuksia, joita naisen edellytetään noudattavan. Näiden uhmaaminen voi johtaa väkivaltaan, jota pidetään oikeutettuna. Eri sukupolvilla voi olla erilaisia malleja käyttäytyä. Nuoremmalla sukupolvella on matalampi kynnys puhua väkivallasta ja erota väkivaltaisesta suhteesta. He tuntevat jopa muita useammin syyllisyyttä vaikka eivät alistu miehen kontrolliin helposti.

Eri kulttuurista tulevien naisten kohdalla avun hakeminen perhesuhdeväkivaltaan on vielä harvinaisempaa. Maahanmuuttaja naiset jotka tulevat turvakotiin eivät ole tietoisia edes perusoikeuksistaan ja suomalaisesta lainsäädännöstä. Heidän on vaikea irrottautua väkivaltaisesta suhteesta, koska epäilevät, pärjäämistä yksin eron jälkeen. Ylimääräisenä rasitteena heillä on huoli maasta karkottamisesta ja lasten huoltajuuden menettämisestä. Maahanmuuttaja naisilla on yleistä heidän huono suomen kielen taito, heikot sosiaaliset verkostot ja vähäiset tiedot suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Auttajaa saattaa turhauttaa auttaa väkivaltaisessa suhteessa elävää naista, joka ei lähde pois väkivaltaisesta parisuhteesta. Naiset pitävät kiinni viimeiseen saakka parisuhteesta ja he ovat tottuneet toimimaan todellisuudessa, jossa väkivalta, kiintymys ja rakkaus ovat kietoutuneet toisiinsa. Uhriutunut nainen pyrkii ymmärtämään miehen käytöstä mm. huonoilla lapsuuden kokemuksilla tai stressillä. Motiivina elää väkivaltaisessa parisuhteessa saattaa olla luja usko parempaan huomiseen. Työntekijän ei tule koskaan hyväksyä selitystä että, mihinkään kulttuuriin tai uskontoon kuuluu väkivalta. Maahanmuuttaja naista tulisi kuulla ilman puolisoa mahdollisuuksien mukaan ja työntekijöiden tulee tarjota heille erityistukea. (Hyvinkää 2007, 10 - 11.)

4.3 Mies asiakkaana

Miesten ja naisten yleinen aggressiivisuus on samankaltaista. Useimmissa parisuhteissa, missä miesten ja naisten välillä on fyysistä väkivaltaa toisiaan kohtaan, väkivallan muodot ja motiivit ovat niissä kuitenkin erilaisia. (Flinck 2006, 24.) Miesten perhesuhdeväkivallan kokemuksia on tutkittu niukalti. Parisuhteessa väkivaltaa käyttäviä naisia ja miehiä on luokiteltu erilaisen syy- ja ennustavien tekijöiden mukaan. Kuitenkin väkivaltaisesti käyttäytyvät naiset ja miehet ovat hyvin heterogeenisiä ryhmiä. (Flinck 2006, 19 - 21.)

Väkivaltaisesti käyttäytyviä naisia on tutkittu lähinnä kun he ovat tehneet väkivaltarikoksia. Lapsuudessa ja aikuisuudessa koetut traumaattiset kokemukset näyttäytyvät lähisuhteessa väkivaltaisena käyttäytymisenä. Parisuhteessa heillä on enemmän vaikeuksia, he käyttävät myös päihteitä, heillä on heikko stressin sietokyky ja heidän verbaaliset ja kognitiiviset taitonsa ovat heikot. Usein heillä on persoonallisuus häiriöitä tai aikaisempi rikostausta. (Flinck 2006, 19 - 21.)

Väkivaltaisesti käyttäytyville naisille suunnattuja hoito-ohjelmia on vähän, eivätkä miehille kehitetyt ohjelmat sovellu naisille (Kernsmith 2005, 760). Tieteellistä näyttöä väkivallan vähenemisestä tai loppumisesta ei ole voitu osoittaa arviointitutkimuksilla, joissa naisten väkivaltaiseen käyttäytymiseen on pyritty vaikuttamaan turvakotijaksoilla tai neuvonnalla. Koska väkivaltaisesti käyttäytyvät naiset eivät ole homogeeninen ryhmä, tulisi heille kehittää erilai-

sia hoitomenetelmiä: osa heistä hyötyisi vihan hallintamenetelmien oppimisesta ja osa hyötyisi lapsuuden traumojen läpi työstämisestä. (Flinck 2006, 27.)

Jokaisessa naisessa ja miehessä on väkivallan mahdollisuus. Väkivallan kokemus miehen ja naisen suhteessa syntyy, jos he tulkitsevat itseään ja toisiaan aikaisempien merkityksenantojensa perusteella. Menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen yhdistyvät merkityksenannot ja kokemukset voivat avautua erilaisina väkivallan ilmentyminä. Väkivallan mahdollisuutta voivat ylläpitää ympäristö, kulttuuri, yhteiskunta ja parisuhteen tilaatio. (Flinck 2006, 35.)

4.4 Ikääntynyt asiakkaana

Ikääntyneet henkilöt saattavat ajatella ja tuntea erityisesti, että perheen yksityisasiat ovat muille kuulumattomia. Ikääntyneiden perhetilanne säilyy useammin suojattuna ja yksityisenä kuin nuorempien ikäryhmien, koska ikääntyvät liikkuvat kodin ulkopuolella ja osallistuvat yhteiskunnalliseen elämään vähemmän kuin nuoremmat. Auttamisjärjestelmässä on puutteita väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden tuen ja turvan tarpeissa. He voivat hakeutua turvakoteihin, mutta ne ovat yleensä suunniteltu nuorille ja lapsiperheille ja niiden rakenteellisissa ratkaisuissa ei ole huomioitu mm. ikääntyneen mahdollisia liikkumisen esteitä ja apuvälineitä. Vanhainkotien lyhytaikaispaikkoja voitaisiin käyttää ikääntyneiden turvapaikkoina nykyistä useammin. Tämä on kuitenkin ääri ratkaisu, kun kaikki muut keinot, erityisesti väkivallantekijään kohdistetut, on käyty läpi. Yhteiskunnassa esiintyy ikääntyneisiin kohdistuvaa väkivaltaa, kuten aliarvioivat asenteet, jotka ovat esteenä auttamisjärjestelmän kehittymiselle. Ikääntyneiden suhtautuminen perheväkivallan ongelmiin saattaa olla erilaisempi kuin nuoremmilla ikäryhmillä. He eivät usein paljasta tai ilmoita tilanteestaan ulkopuolisille. He saattavat kokea häpeää ja syyllisyyttä väkivallan uhreina erityisesti silloin, kun väkivallan tekijänä on oma aikuinen lapsi. Tarvitaan ymmärtävää työntekijää auttamaan ikääntyvää ylittämään kokemiinsa esteitä ja auttamaan häntä tilanteen käsittelyssä ja ratkaisussa. (Perttu 1999, 26 - 27.)

Ikäihmisiin kohdistuva väkivalta esiintyy yleisimmin taloudellisena hyväksikäyttönä ja henkisenä väkivaltana. Ikääntyneen kaltoin kohtelijana on usein hänen aikuinen lapsensa tai oma puoliso. Toiseksi yleisintä on fyysinen pahoinpitely ja hoidon laiminlyönti, joka esiintyy mm. vanhukselle tarkoitetun ruuan tai lääkityksen käyttönä omiin tarkoituksiin. Ikääntyvien lähihuhdeväkivallassa on pitkälti samoja piirteitä kuin nuorempiin kohdistuvassa väkivallassa. Väkivaltaisuus voi jatkua ikääntymisen myötä, aikaisemman jatkumona. Erilaisissa sairauksissa voi esiintyä väkivaltaista käytöstä myös iäkkäämmillä mm. dementiassa.

(Kaitue 2007, 16 - 17.)

4.5 Väkivallan tekijät asiakkaana

Väkivaltaa käyttäneiden naisten elämässä on ollut monenlaista sekasortoa, epävakautta, ylimääraistä jännitystä ja pelkoa siitä, miten he pärjäävät. Monet ovat työelämässä hyvin selviytyneitä, mutta läheisissä ihmissuhteissa on repaleista ja vaikeaa. Väkivaltaan puuttuminen käsitetään helposti auttamisen vastakohtaksi ja ymmärtämiseksi. Traumatisoituneen ihmisen havaintokyky on kuitenkin puutteellinen ja tunnesäätely vaikeaa, monesti ylivoimaista. Aikuisenakin hän on usein kuin hätääntynyt lapsi, arvaamattoman käytöksen ja omien impulssien armoilla. Ensimmäinen tärkeä periaate työskentelyssä on oleminen ”tässä ja nyt”. Selvitetään mitä keinoja nainen voi opetella saadakseen jarruja niihin hetkiin, kun raivo nousee. Tärkeä on tunnistaa ne ajatukset ja tunteet, jotka edeltävät väkivalta tilanteita, koska viha on hyvin kehollinen tunne. Rauhoittumisen tapoja ja turvan saamista on etsittävä yhdessä naisen kanssa. Toisena on tärkeä katsoa naisen koko elämän kulkua, kertomukseen on saatava joku järki ja mieli. Väkivalta voi olla reaktio nolatuksi tulemisen tunteeseen, hylkäämiseen, pettymykseen, suruun, seksuaalisuuteen liittyviin asioihin parisuhteessa tai mihin tahansa. Asioiden takana on monta tarinaa. (Törrönen 2009, 89 - 95.)

Miesten tekemät väkivaltatilanteet esiintyvät etupäässä kotona. Väkivallan tyypillisimpinä muotoina ovat fyysinen, henkinen, omaisuuteen kohdistuva ja piilevä väkivalta. Suurin osa miesten parisuhteessa käyttämästä väkivallasta on hallittua, ja se kohdistuu vain vaimoa kohtaan. Riitojen syynä voi olla mm. valtataistelu perheessä. Tilanteessa vaimo voi vaatia oikeuksiaan, eikä mies halua luopua vallastaan tai pysty ottamaan vastuutaan uudella tavalla itsestään eikä läheisistään. Riidat kehittyvät stressin ja kommunikaatiovaikeuksien myötä. Väkivaltainen käyttäytyminen ei ole riippuvainen naisen ominaisuuksista. Miehen keino tavoitteiden saavuttamisessa ja vallan pitämisessä on väkivalta, kun puoliso ei toimi toivotulla tavalla. Ensimmäisten perheväkivaltatilanteiden jälkeen miehet pyrkivät syyllistämään puolisoitaan. Miessakit ry on vuodesta 1997 kehittänyt Lyömätön Linja-nimistä työmuotoa tarkoituksenaan löytää sopiva toimintamalli väkivaltaisesta käyttäytymisestä eroon haluavien miesten tukemiseen. Lyömätön Linja tarjoaa apua väkivaltaa läheisiään kohtaan käyttäneille miehille. Asiakkaaksi voi tulla varaamalla puhelimitse ajan yksilötapaamiseen. (Lyömätön linja 2009.) Jatkuvien väkivaltatilanteiden myötä ja ”lyömättömässä linjassa” käyntien jälkeen he ovat huomanneet, ettei pääsyy ole puoliossa. He ovat ryhtyneet etsimään syitä itsestään ja käymään omaa prosessia väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamiseksi.

(Törrönen 2009, 14 - 30.)

5. VIRANOMAISTEN TOIMINTAA OHJAAVAT KESKEISET PERIAATTEET

5.1 Salassapito säännökset

Yksityiselämän suoja on perustuslailla suojattu arvo. Salassapitosäännösten tavoitteena on turvata arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuus. Asiakkaan on voitava luottaa siihen, että hänen viranomaiselle antamat yksityiselämää koskevat tiedot eivät mene ulkopuolisten tietoon. Yksityisyyden suojaan kuuluu henkilön itsemääräämisoikeus. Osana itsemääräämisoikeutta on oikeus päättää, haluaako hakea julkisia palveluja. Perheväkivallan ilmitulon kannalta keskeinen ongelma on, mihin saakka henkilön itsemääräämisoikeus ulottuu; onko perheväkivalta uhrin yksityisasiain, johon ei hänen suostumuksettaan salassapitovelvollinen viranomainen voi puuttua. Vaikka itsemääräämisoikeutta on lähtökohtaisesti kunnioitettava, liittyy perheväkivaltaan sellaisia erityispiirteitä, että uhrin kyky vakaaseen harkintaan ja tahdonmuodotukseen on alentunut. Lainsäädännössä ei myöskään tunneta ehdotonta salassapitovelvollisuutta, vaan se voi tiettyjen edellytysten täytyessä väistyä. (Oulu 2006, 21.)

Lainsäädäntö ei määrittele aste-eroja salassa pidettävien tietojen suhteen. Käytännössä kuitenkin jotkut tiedot koetaan enemmän arkaluonteiseksi kuin toiset. Luottamuksellisuuden kannalta on myös keskeistä, luovutetaanko tietoa toisen viranomaisen lakiin perustuvan pyynnön perusteella vai luovutetaanko tietoa oma-aloitteellisesti. Käytännössä kynnys luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti on korkeampi kuin pyynnöstä, vaikka säädöstasolla asiaa ei ole määriteltä. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) on säännökset kaikkia viranomaisia koskevista salassapitomääräyksistä. Julkisuuslaki on niin sanottu yleislaki ja siinä säädetään mm. viranomaisena vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista ja salassapidon väistymisestä. Salassapitosäännösten tarkoituksena on suojata asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja oikeutta yksityisyyteen. Salassapitoa koskevat säännökset ja omaksuttu tulkintakäytäntö lähtevät periaatteesta, että jo pelkkä tieto asiakkuudesta on salainen. Pääsääntöisesti asiakassuhteen perusteella tietoon tulleen asian ilmoittaminen toiselle viranomaiselle, edellyttää laissa säädettyä perustetta. (Oulu 2006, 21.)

Julkisuuslain ohella ja sitä täydentävästi joudutaan soveltamaan useita toimialakohtaisia salassapitosäännöksiä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on omat säädökset salassapitovelvoitteista (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, 17.8.1992/785, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812). Kouluviranomaisia sitoo perusopetuslaissa (21.8.1998/628) säädetty salassapitovelvollisuus. Viranomaisyhteistyössä ongelmia aiheuttaa se, että viranomaisia sitovat omaa alaa koskevat säännökset ja toisaalta tietoisuus toisten

viranomaisten säännöksistä on puutteellista. Lisäksi oikeudet antaa tai saada tietoa eivät ole kaikilla viranomaisilla yhtä. (Oulu 2006, 21.)

5.2 Dokumentointi

Perheväkivallan ehkäisyssä ja hoitamisessa on asioiden dokumentoinnilla tärkeä merkitys. Tietoa kerättyä ja asiakkaan tietoihin merkittäessä tulee huolehtia siitä, että tiedot ovat asianmukaisia ja ne on kirjattu totuudenmukaisesti. Tietoihin on tärkeä merkitä keneltä tieto on saatu, esimerkiksi " lapsi kertoo seuraavasti " Asiakkaan arvostelmatyyppejä luonnehdintoja ei asiakastietoihin kirjata. Esimerkiksi sen sijaan, että sanotaan jonkun henkilön olevan yhteistyökyvytön, on parempi kertoa konkreettisesti, miten mahdollinen yhteistyökyvyttömyys on ilmennyt. Sosiaalihuollon asiakkaan tietojen osalta niiden ajantasaisuus on myös aina varmistettava. (Oulu 2006, 22 - 23.)

Kaikkien viranomaisten tulisi kirjata tietojärjestelmiinsä objektiivisesti ja riittävällä tarkkuudella havainnot epäillystä perheväkivallasta, vaikka tapahtumat eivät aiheuttaisi välittömiä toimenpiteitä. Erityisen tärkeää tarkka dokumentointi on terveydenhuollossa. Pahoinpitelyepäilyksen seurauksena syntyneet vammat on tärkeää kuvata riittävän yksityiskohtaisesti mahdollista myöhempää tutkintaa tai muuta viranomaiskäsittelyä varten.

(Oulu 2006, 22 - 23.)

5.3 Lastensuojelu ilmoitus

Lastensuojelulaki(417/217)25§ ilmoitusvelvollisuus:

”Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka kouluisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevia salassapitosäädöksiensä estämättä.” (Oulu 2006, 24.)

Ilmeinen lastensuojelun tarve tarkoittaa, että vakavaakin vähäisempi huoli lapsen kehityksen tai terveyden vaarantamisesta edellyttää yhteydenottoa lastensuojeluun. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida tuen tarve ja selvittää lapsen olosuhteet. On syytä muistaa, että lainkohdassa mainittujen viranomaisten on tehtävä ilmoitus, jonka laiminlyöminen ääritapauksissa voi johtaa rikos- ja työoikeudellisiin sanktioihin. Ilmeinen lastensuojelutarve ei edellytä ilmoittajan varmaa tietoa siitä, että ilmoituksen johdosta ryhdytään lastensuojelutoimenpiteisiin. Riittävää on, että ilmoittajalla on perusteltu epäily lapsen terveyden ja kehityksen olemisesta uhattuna. Lapseen kohdistuva väkivalta on lähes aina peruste tehdä ilmoitus, etenkin kun lapsi itse kertoo väkivallasta tai havaitaan todennäköisesti väkivallan aiheuttamia vammoja. Perheessä tapahtuva aikuisten välinen väkivalta voi olla ilmoitusperuste myös silloin, kun väkivalta ei kohdistu suoraan lapseen. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan lastensuojeluviranomaiselle, joka voi tehdä edelleen tutkintapyyntöä poliisille lapsen pahoinpitelyepäilystä. (Oulu 2006, 24.)

5.3.1 Lastensuojelulaki

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain tavoitteena on ollut turvata lapsen ja perheen tarvitsemat tukitoimet ja palvelut, parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä sekä mahdollistaa entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen ja tehokas tuki avopalveluissa. Lisäksi tarkoituksena on parantaa lapsen ja vanhempien oikeusturvaa erityisesti lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa.

Kunnat laativat lastensuojelulain(417/2007)12§:n mukaan suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelma kattaa laajasti lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvointiin liittyvät palvelut. Suunnitelman tekee yksittäinen kunta tai yhteistyössä useampi kunta. Suunnitelman hyväksyy valtuusto ja se tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Suunnitelmaan sisältyvät toimet otetaan huomioon kunnan vuosittaisissa toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Näitä ovat mm. lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut, lastensuojeluun varattavat voimavarat, lasten ja perheiden tukemiseksi käytettävissä oleva palvelujärjestelmä ja eri toimijatahojen yhteistyön järjestäminen. Lastensuojelusuunnitelmassa esitetään myös se, miten suunnitelmaa toteutetaan ja seurataan. Suunnitelma on uusi lakisääteinen kunnan lastensuojelun ohjausväline. (Finlex)

6. AMMATILLINEN VERKOSTOTYÖ

6.1 Lähisuhdeväkivalta, haaste koko palvelujärjestelmälle.

Lähisuhdeväkivalta ja päihdeongelma liittyvät usein yhteen. Lähisuhdeväkivaltaan sekä päihdeongelmiin puuttumisessa ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset avainasemassa. Koulutusta osaamisen sekä yhteistyön kehittämiseksi tarvitaan. Väkivaltaosaaminen sekä päihdeosaaminen ovat tasoltaan vaihtelevaa ja keskeisillä sektoreilla valmiudet lähisuhdeväkivallan ja päihdeongelmien käsittelyyn lienee yhtä heikot. Konsultointiapua ei aina löydy helposti, sillä aiheisiin syventyneitä erityisosaajia ei ole kovin tiheässä. Sosiaali- ja terveysalojen koulutuksessa tulee olla mahdollisuus syventää väkivalta- ja päihdetyön erityisosaamista. Avainasemassa on tarvittava osaaminen, joka koostuu perusasioista, ongelmien luonteesta ja laajuuden tiedostamisesta, riskien ja ongelmien tunnistamisesta sekä varhaisessa puuttumisessa tarvittavista puheeksioton ja kohtaamisen taidoista. Tärkeätä on myös, että kokoniammatillinen henkilöstö on toiminnan tukena. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66.)

6.2 Palvelujärjestelmät

Osa väkivallanuhreista hakeutuu terveydenhuollon palvelujen piiriin. Väkivallan tunnistaminen taustasyynä on oleellisen tärkeää hoidon tarpeenmukaisuuden kannalta. Seulontojen avulla ja muilla tavoin pyritään tunnistamaan riskiperheitä, riskitilanteita ja yksilöllisiä riskejä. Nämä keinot tehostavat mahdollisuutta ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa. Väkivallan tunnistaminen ja systemaattinen kirjaaminen luo mahdollisuuden arvioida ongelman laajuutta ja kehitystä väestötasolla, näin saadaan tietoa lähisuhdeväkivallan esiintymisestä. Tietoa tarvitaan ennaltaehkäisy- ja hoitopalveluiden kohdentamisessa ja kehittämisessä.

(Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66.)

Päihdehuollon erityispalvelut kuuluvat osana sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluihin. Päihdehuollon palveluissa keskeisenä toimintaperiaatteena tulisi olla asiakkaan tilanteen arviointi kokonaisuutena. Arvioinnissa tulee olla mukana sekä perhetilanne että lähisuhdeväkivallan tai sen uhan kartoittaminen ja asianmukaisen avun järjestäminen koko perheelle ja muille läheisille. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

Perhepalvelujen tärkein tavoite on lapsen terveyden suojeleminen. Äitiysneuvolasta alkaen ehkäistään alkoholin riskikäyttöä seulontojen ja seurannan avulla. Muulla neuvonnalla ja toiminnalla tuetaan lasten hyvää kehitystä edistävää vanhemmuutta. Neuvolakäyntien yhteydessä ja tarvittaessa on mahdollisuus tukea ja neuvoa. Sosiaalipalvelut eli lastenpäivähoito, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, perheasiain sovittelu, vanhustyö, vammaistyö ja toi-

meentulotuki ovat keskeisessä asemassa ongelmien ehkäisyssä ja ongelmissa auttamisen kannalta. Mahdollisuus tunnistaa lähisuhdeväkivalta ja päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat ja riskit. Kun varhaisessa vaiheessa voidaan tarjota tukea ja ohjata muiden tarpeen mukaisten palveluiden piiriin voidaan ennaltaehkäistä ongelman paheneminen. Koulu- ja nuorisotyössä on mahdollisuus kasvattaa päihteettömyyteen ja väkivallattomuuteen myös lieventää väkivaltaista ja päihteistä aiheutuvia haittoja. Opiskelijaterveydenhuollolla, oppilashuollon toiminnalla ja opetustyöllä on tässä keskeinen merkitys, kuten myös koululaisten iltapäivätoiminnalla ja järjestöjen nuorisotoiminnalla. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

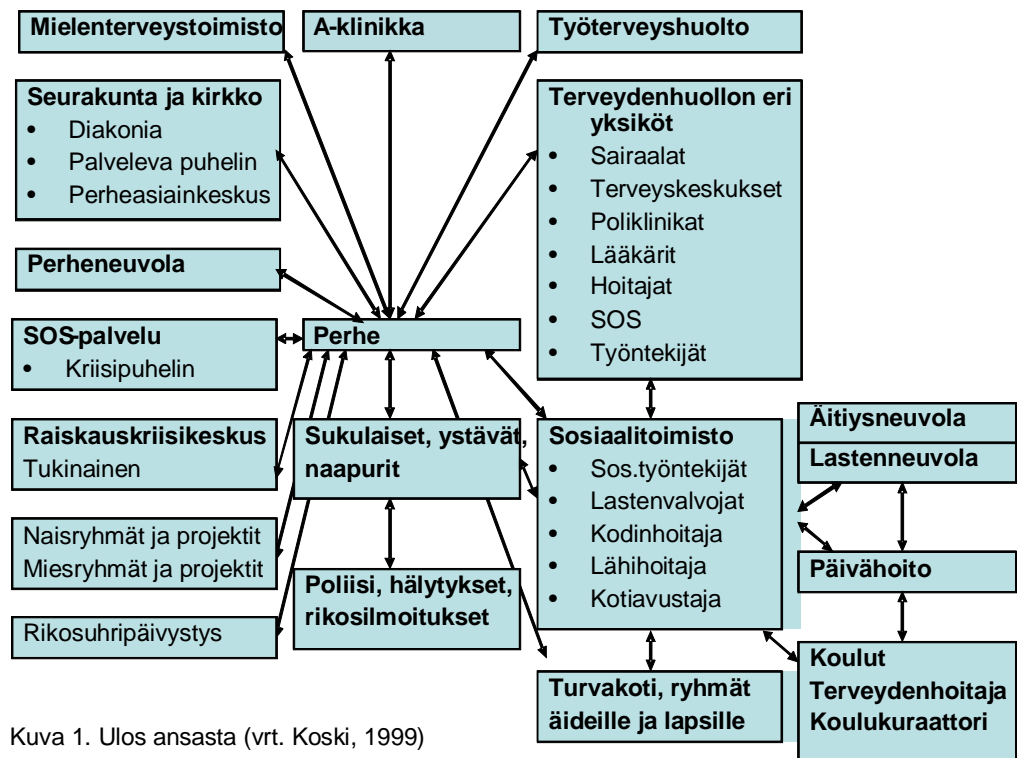
Opiskelu ja asevelvollisuusaika ovat nuorten aikuisten kannalta keskeisiä toimintaympäristöjä. Tämä ajanjakso ovat avainasemassa kun nuorten väkivaltaan ja päihteidenkäyttöön liittyvien riskien ja ongelmien tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen voidaan tehostetusti vaikuttaa. Keskeisessä asemassa ovat oppilaitokset, asevelvollisuuspalvelus ja siviilipalvelus. Työikäisten keskeisiä toimintaympäristöjä ovat työpaikat, joissa ongelmia voidaan käsitellä työterveyshuollon ja työsuojelun toiminnassa. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

Ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalvelut ovat riskien ja ongelmien tunnistamisen, ehkäisevän toiminnan, varhaisen puuttumisen ja hoidon kannalta olennaisessa osassa. Haasteena näillä palveluilla on ongelmien tiedostaminen, tunnistaminen ja tarpeenmukaisen avun järjestäminen niin, että se on osana normaalia toimintaa. Haasteena hoidossa on ikääntyneiden erityispiirteisiin liittyvän osaamisen ja palveluvalmiuden varmistaminen. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

Poliisi on avainasemassa kärjistyneisiin lähisuhdeväkivaltatilanteisiin puuttumisessa ja myös osallisena ohjaamisessa avun piiriin. Väkivalta ja päihdeongelmien ehkäisy on lähipoliisi toimintaa. Kun poliisi puuttuu väkivaltatilanteisiin, on tärkeätä selvittää ja kirjata tapahtunut. Tämä on edellytyksenä kun perheen ongelmaa puretaan avun järjestämiseksi. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

Seuraavassa kuviossa esitetään perheväkivaltaa kokeneen hoito-palveluketju. (Kuva 1.)

Perheväkivaltaa kokeneen hoito- ja palveluketju

Kuva 1. Ulos ansasta (vrt. Koski, 1999)

Kriisipalvelu, turvakoti ja sosiaalipäivystys ovat kärjistyneisiin ongelmiin puuttumisessa ja tarpeen mukaisen avun järjestämisessä keskeisempiä toimijoita. Ihmiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa tai joutuneet silminnäkijäksi, tarvitsevat tilanteesta riippuen tukipalveluita, mm. terapiapalveluita, vertaisryhmä- ja tukihenkilötoimintaa. Kun kynnystä palveluihin madalletaan, helpottaa se niiden piiriin hakeutumista. (Lähiuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

6.3 Moniammatillinen yhteistyö

WHO:n raportissa, Väkipalva ja terveys maailmassa 2005, käsitellään suosituksia, joiden tavoitteena on käynnistää väkivallan vastaista toimintaa. Päämäärän saavuttamisen edellytyksenä on monien eri sektorien mukaantuloa. Parannusta väkivallan eri muotojen parissa työskentelevien asiantuntijoiden väliseen tietojenvaihtoon voidaan saada, kun luodaan foorumeita, jotka helpottavat tietojen vaihtoa, tutkimusyhteistyötä ja yhteistä edunvalvontaa. Lainsäädölliset ja oikeuslaitosta koskevat uudistukset, valistuskampanjat, poliisien ja muiden viranomaisten koulutus sekä muidenkin viranomaisten koulutus parantaisi ennaltaehkäisevän työn kehittämistä ja tiivistäisivät yhteistyötä eri asiantuntijoiden välillä. (WHO:raportti 2005.)

Väkivallan katkaisukeinojen tehostaminen, moniammatillinen yhteistyö ja väkivallan ehkäisyn ohjeistaminen ovat hyväksi koettuja menetelmiä väkivaltatilanteiden hoitamiseen. Asiakastyössä laadun ja työn kehittäminen ovat katkaisukeinojen tehostamista. Ennen kaikkea väkivallan ennaltaehkäisyyn tulisi myös kohdentaa enemmän moniammatillisen verkoston voimavaroja. Työntekijän rooli on asiakkaan rinnalla työskentelyä, joten työn tekijällä tulisi olla koulutuksen tuomaa tietoa, taitoa ja varmuutta toimiessaan asiakkaan parhaaksi. Yhteiset käytännön toimiohjeet eivät yksinään riitä väkivallan tunnistamisessa, puuttumisessa ja auttamistyössä. Tarvitaan asiaan sitoutunutta työyhteisöä, vastuuhenkilöitä ja moniammatillista verkostoa, jotka ovat perehtyneet huolella väkivaltatyön erityispiirteisiin. Esimerkiksi kriisikeskukset, jotka ovat erikoistuneet väkivaltakierteen katkaisuun, tuovat tarvittavan lisän peruspalvelujen rinnalle. Työntekijöille tulisi järjestää koulutusta, jolloin he voisivat päivittää tietoja ja taitoja kohdatessaan asiakkaita tai potilaita, jotka ovat joutuneet väkivallan uhriksi. Väkivallan tunnistaminen, puuttuminen ja ennaltaehkäisevätyö synnyttävät myös koulutustarpeita, joka tulisi ottaa huomioon ammatillisuutta kehitettäessä. (Huhtalo ym. 2003, 38.)

6.4 Verkostotyön omaksuminen ja tavoitteet

Työntekijän tai työryhmän toimintaperiaate verkostotyössä on ottaa asiakkaan sosiaalinen verkosto huomioon kaikissa tilanteissa. Verkostotyön omaksuminen työmenetelmäksi jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa työntekijä omaksuu asiakkaansa verkoston näkökulmaa ja asiakas taas itse rakentaa mieleensä psykososiaalista verkostoaan. Apuna työskentelyssä on hyvä käyttää verkostokartan piirtämistä. Toisessa vaiheessa työryhmä kokonaisuudessaan omaksuu verkostonäkökulman työssään ja silloin voidaan kutsua paikalle asiakkaan elämään vaikuttavat ihmiset. Kolmannessa vaiheessa työntekijät järjestävät verkostokokouksia tai verkostopsykoterapiaistuntoja. Toimenpiteet olisi hyvä ajoittaa niin lähelle kriisin ilmenemistä kuin vain mahdollista. Auttajilla tulee olla valmiuksia lähteä mm. asiakkaan kotiin, työpaikalle, sinne minne tarve vaatii. Auttaja ottaa prosessiin mukaan asiakkaan tavanomaisen sosiaalisen verkoston ja viranomaisia sillä ajatuksella, että kaikki verkostot ovat potentiaalisesti auttavia. Suunniteltu ja hyvä verkostoterapeuttinen toimenpide sisältää ajatuksen mahdollisimman nopeasta palaamisesta tavanomaiseen päiväjärjestykseen ja ottaa huomioon jatkuvuuden. (Ojuri 2001, 112 - 113.)

7. TUUSULAN KUNNAN YHTEISTYÖVERKOSTO

Seuraavan yhteistyöverkostokartan Tuusulan kunnan toimialoista suunnittelivat yhdessä varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarinen Tuusulan kunnasta sekä sairaanhoitajaopiskelijat Arja Kurkivuori ja Maritta Mitronen, Hyvinkään Laureasta 12.10.2009. (Kuva 2.)

Kuva 2. Tuusulan kunnan yhteistyöverkosto

Ennaltaehkäisevässä perhe- ja lähisuhdeväkivalta työssä normaaliin asiakastyöhön kuuluvat tapaamiset, neuvonta, ohjaus ja tukitoimet.

Ongelmien ilmetessä on tärkeää havaintojen tekeminen, ilmiön tunnistaminen, puuttuminen, väkivaltaisen käyttäytymisen katkaisu, yhteydenotot, arviointi ja seuranta.

8. PERHELINKKI

Perhelinkki on kehitteillä oleva moniammatillinen yhteistyöverkosto perheiden hyväksi Joekelassa. Perhelinkkiä kehitetään osana Tuusulan perhekeskushanke Tuulasta (2007 - 2009). Perhelinkki tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden tavata samalla kertaa useita työntekijöitä ja saada kokonaisvaltaista sekä joustavaa palvelua. Tarjolla on myös tietoa alueen peruspalveluista, ryhmistä ja muista tukipalveluista sekä moniammatillisia perheille suunnattuja palveluita erilaisissa elämäntilanteissa, joissa perheet kokevat tarvitsevansa ulkopuolista tukea. Perhelinkki järjestää yhteisiä kokouksia noin kerran kuukaudessa, jolloin asiakkaat voivat tulla tapaamaan vakiojäseniä. Perhelinkin vakiojäsenet koostuvat seuraavista tahoista: alle kouluikäisten terveyspalvelut (terveydenhoitaja, neuvolan perhetyöntekijä, terveyskeskuspsykologi), seurakunta (perhetyön diakoni), Sosiaali- ja perhetyö (sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä), varhaiskasvatuspalvelut (erityislastentarhanopettaja), koulu- ja oppilashuolto (koulukuraattori, koululaistentukihenkilö, koulupsykologi), nuorisotyö (vastaava erityisnuorisotyöntekijä).

Käsiteltäviä aiheita kokouksessa voivat olla mm. perheet, joiden kanssa työntekijä ei tiedä mitä tehdä tai joiden osalta työntekijä haluaisi tiivistää yhteistyötä muiden tahojen kanssa, perheenjäsenten jaksaminen ja hyvinvointi, kriisitilanteet perheissä, tiedotusasiat omasta toiminnasta ja palveluista, alueen yhteistyömuotojen- ja palveluiden kehittäminen. Työntekijä voi tuoda perheen asiat Perhelinkkiin käsiteltäväksi vakiojäsenten kautta tai tulla kokoukseen esittelemään perheen tilanteen itse. Perhelinkin kokousajoista ja -paikasta saa lisätietoa vakiojäseniltä.

Perhelinkissä työntekijä voi konsultoida paikalla olevia työntekijöitä itselle uudessa ja /tai vaikeassa tilanteessa. Hänellä on mahdollisuus saada tietoa kunkin työyhteisön peruspalveluista ja koko ajan muuttuvista erityispalveluista sekä saada myös apua tutkimus-, hoito-, palvelu-, tai jatkosuunnitelman laatimiseen. Työntekijä voi löytää itselleen työparin esimerkiksi kotikäynnille ja saada asiakasperheestä tietoa joka ei tule esiin oman työn kautta, mutta joka auttaisi työntekijää hänen tukiessaan perhettä tai sen jäsentä. Työntekijä voi tuoda omia ajatuksiaan yhteistyömuotojen ja yhteistyöhön liittyvien palveluiden kehittämiseksi.

Perhelinkki toimii aina yhteistyössä perheen kanssa. Jotta perheen asioita voidaan käsitellä perhelinkissä, pyydetään siihen asiakkaalta aina lupa etukäteen. Tähän on mahdollisuus käyttää valmista Perhelinkin suostumuslomaketta. Perhelinkin työntekijät ovat lain mukaan vaitiolo- ja salassapitovelvollisia (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä, kirkkolaki). Tarvittaessa Perhelinkki tai asiakas itse, kutsuu paikalle myös asiakkaan kanssa yhdessä sopi-

mia tahoja, esimerkiksi ystäviä, sukulaisia tai muita hoito- ja tukitahoja. Lisätietoja Perhelinkistä saa puheenjohtaja ja kuraattori Hautaniemi- Bustamante Miia, 09 - 8718 4667 tai kehittäjäpsykologi Marika Vilen, 040 - 3144 233. (Perhelinkki esite 2009.)

9. MENETELMÄT JA TOIMINTASUUNNITELMAT

Tutustuimme 1.10.2008 Tuusulan vs. sosiaalijohtajan Leo Pietarisen johdolla kunnan tämänhetkiseen tilanteeseen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisevän toiminnan aloittamisesta. Sovimme tapaamisessa seuraavasti: Tapasimme 30.10.2008 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia Tuusulan kunnalle perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli. Malli olisi hyvä työväline kaikille, jotka joutuvat työskentelemään perhe- ja lähisuhdeväkivallan kanssa. Yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa keräämme tietoa kentällä työskenteleviltä työntekijöiltä, jonka pohjalta laadimme yhteenvedon kentän kehitystarpeista. Työryhmälle esitettiin laatimamme kysymykset, joilla he kartoittivat kentällä olevat kehittämistarpeet. (Liite 1.) Tarkoituksemme oli tehdä Tuusulan kunnan perusturvassa työskenteleville työntekijöille empiirinen kysely heidän näkemyksestään kunnassa ilmenevästä lähisuhde- ja perheväkivallasta ja sen näkymisenä sosiaali- ja terveydenhuollon eri palveluissa.

Palaute kentältä työryhmän jäsenille palautettiin joulukuun 2008 loppuun mennessä. Kirjallinen palaute tuli opiskelijoille, tammikuun alkuun 2009 mennessä koostetta varten. Palautteista saatu informaatio esitettiin työryhmälle helmikuun 13 päivä 2009, jonka jälkeen työstimme toimintamallia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn Tuusulassa. Samaisessa työryhmän kokouksessa sovimme toimintamallin jatkotyöstämisestä: työryhmä kokosi omista yksiköistään toimintamallin, miten he toimivat väkivaltatilanteessa/epäilyssä eli oman yksikön auttamispolku väkivaltatilanteissa. Työryhmän tarkoitus oli muotoilla toimintamallinsa kaavio muotoon, jonka yhteyteen tuli pieni teoriaosuus, miten kaavio toimisi (Hyvinkää malli). Toimintamallit olivat opiskelijoilla kesäkuun 2009 lopussa koostetta varten. Toimintamallit työstivät yhteiseen kaaviomuotoon Hyvinkään Laurean ATK-erityisosaajaa Eila Harle opiskelijoitten kanssa yhteistyössä neljällä tapaamiskerralla.

Työryhmän piti kokoontua 5.6.2009, tapaaminen jouduttiin peruuttamaan sairastapauksen johdosta. Seuraava työryhmän kokoontuminen toteutui Tuusulassa 4.9.2009, jolloin opiskelijat esittivät toimintamalliluonnoksen saamistaan työryhmän tuotoksista. Työryhmän kanssa kävimme keskustelua toimintamalleista ja niistä nousseista kehittämistarpeista. Sovimme että työryhmä työstää yhtenäisempää ja selkeämpää toimintamallia väkivaltatilanteeseen. Sairaanhoidajaopiskelijat työstivät 12.10.2009 varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarisen kanssa yhteistyöverkostokartan ja sopivat yhteisestä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallista Tuusulan kuntaan. Työryhmän kanssa kokoonnuimme kahdeksan kertaa ja me tapasimme 15:sta kertaa työstäessämme opinnäytetyötä kirjalliseen muotoon. Työ valmistui

26.10.2009, ja se luovutettiin työryhmälle. Lisäksi 5.10.2009 sairaanhoitajaopiskelijat tekivät esitteen asiakkaille perhe- ja lähisuhdeväkivallasta sekä tapasivat Tuusulan kunnan tiedotusvastaavan 12.10.2009 ja 26.10.2009. Tiedotusvastaavan kanssa sovittiin, että tiedote henkilöstölle ja kuntalaisille laaditaan työn lopullisen valmistumisen jälkeen. Tiedote jaetaan ensiksi henkilöstölle ja sen jälkeen kuntalaisille. 23.11.2009 saamassamme sähköpostissa varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarinen ilmoitti, ettei tiedotetta lakisyihin vedoten voida toteuttaa.

POHDINTA

Väkivalta on käyttäytymistä, jonka avulla tavoitellaan valtaa ja kontrollia toisesta ihmisestä herättämällä pelkoa ja uhan tunnetta. Väkivaltaa voi olla monen tyyppistä, kuten fyysistä, henkistä tai puheen taholla halventamista. Lähisuhdeväkivalta on rikos, jonka uhreja ovat sekä kokija, näkijä ja tekijä. Se on rikos, jonka traumatisoivia seurauksia aletaan kantaa jo vauvan kehdestä usein aina vanhuuteen asti. Se on sekä hyökkäystä, että pelkoa, turvattu- muutta ja ahdistusta, uuvuttavaa ja turhauttavaa taistelua tavoitteenaan hallita omia tuntei- ta toista ihmistä kaltoinkohtelemalla. Lähisuhdeväkivalta voi tulla vastaan kaikissa kunnan peruspalveluiden työyksiköissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on suositellut kaikkiin kuntiin perustettavaksi työryhmän luomaan selkeitä toimintamalleja ja tukemaan ammattihenkilöi- den osaamista lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen.

Tuusulan kunnan valtuustolle tehdyn kuntalaisaloitteen johdosta Tuusulaan nimettiin työryh- mä jonka tehtävänä oli laatia Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli. Tuusulassa työryh- mä nimettiin syksyllä 2008. Työryhmään valittiin sosiaali- ja terveystoimen alueelta vastuu- henkilöt eri yksiköistä. Työryhmän tavoitteeksi tulivat sekä kartoittaa olemassa olevat käy- tännöt ja niissä ilmenevät puutteet, sekä tehdä ehdotuksia toimivampien työkäytäntöjen luomiseksi. Tavoitteeksi asetettiin luoda yhteinen toimintamalli- selkeä hoitoketjumalli- sekä vastuun ja tehtävien jakaminen eri toimijoiden kesken. Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöl- le tarkoitettulla kyselyllä kartoitettiin kentän senhetkistä tilannetta kuinka toimia väkivaltati- lanteessa. Kyselyn vastauksien perusteella työryhmän edustajat laativat omissa työposteissään toimintamallit väkivaltatilanteisiin puuttumisessa.

Laurean lehtori Aulikki Yliniva tiedusteli syksyllä 2008, olisiko sairaanhoitajaopiskelijoilla kiinnostusta tehdä yhteistyönä Tuusulan kunnan kanssa perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallia. Kiinnostuimme työstä ja tapasimme 1.10.2008 silloin vs. sosiaalipalvelupäälli- kön Leo Pietarisen. Pietarinen kertoi taustasta ja tarpeesta saada Tuusulan kuntaan toimiva perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli. Tapasimme työryhmän jossa oli eri työ- yksiköistä edustajia. Mukana kokouksessa oli opinnäytetyömme ohjaaja lehtori Aulikki Yliniva

Hyvinkään Laureasta. Lokakuun 30 päivänä työstimme moniammatillisen työryhmän kanssa kyselylomaketta. Marraskuussa 2008 työryhmän kokouksessa esitimme teoriaosuuden perhe- ja lähisuhdeväkivallasta sekä hyväksytyn kyselylomakkeen (LIITE 1) jonka olimme laatineet esitettäväksi työryhmälle. Sovimme työryhmän kanssa että kyselyyn vastataan työyksiköittäin ja tulokset toimitetaan opiskelijoille sähköpostitse 31.12.2008 mennessä. Kyselyjen palautta- minen tuotti ongelmaa monelle työyksikölle ja se hidasti meidän opiskelijoiden tekemää yh- teenvetoa kyselyn tuloksista.

Kyselyn vastauksia tuli kiitettävän paljon ja teimme näistä yhteenvedon, joka oli pohjana tulevien toimintamallien luomiselle. (LIITE 2) Työssä käytimme empiiristä ja kvalitatiivista tutkimustapaa.

Tapasimme työryhmän 13.2.2009 jolloin esitimme kyselyjen tulokset työryhmälle. Kyselyjen pohjalta sovimme, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallien jatkotyöstäminen kuuluisi työryhmälle. Työryhmä kokoaisi omista yksiköistään toimintamallin, miten he toimivat eri verkostojen kanssa väkivaltatilanteessa/epäilyssä eli oman yksikön auttamispolku väkivaltatilanteissa. Työryhmän oli tarkoitus muotoilla toimintamallinsa kaaviomuotoon, jonka yhteyteen pieni teoria osuus, miten kaavio toimii. Toimintamallien luominen yksiköissä tuotti vaikeuksia ja emme saaneet niitä määräaikaan mennessä työstettäväksi. Työterveys, fysioterapia ja vanhusten palvelukeskukselta emme saaneet toimintamalleja väkivaltatilanteisiin. Kouluilta emme saaneet toimintamalleja, koska heillä oli projekti jossa kartoitettiin kaikki lapset. Jokaiselle lapselle tehtiin projektissa väkivaltakortti. Saimme kuitenkin syksyllä 2009 koululta kaaviomallin väkivaltatilanteeseen, ilman teoria osuutta.

Kesän 2009 aikana työstimme toimintamalleja ja lisäsimme työhöme teoriaosuutta. Tapasimme työryhmän 4.9.2009, jolloin esitimme luonnoksen opinnäytetyöstämme. Työryhmän jäsenten kanssa kävimme läpi opinnäytetyötä, siinä olleita toimintamalleja ja niistä nousseita kehittämistarpeita. Mm Tuusulassa toimii moniammatillinen Perhelinkki Jokelan, Kellokosken ja Hyrylän välillä, jossa käsitellään eriperheiden ongelmia, miten voidaan niitä ennaltaehkäistä ja miten vastata haasteisiin. Lisäksi haluttiin pieni osio miehiin kohdistuvasta väkivallasta, vaikka asiasta on vielä vähän kirjallisuutta saatavilla. Sovimme että työyksiköissä mietitään yhtenäisempiä toimintamalleja väkivallan ehkäisyyn, opiskelijat laatisivat väkivallasta esitteen kuntalaisille ja tiedotteet henkilöstölle sekä kuntalaisille.

Tapasimme varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarisen kanssa 12.10.2009 jolloin kävimme läpi korjattua työtämme ja esittelimme suunnittelemaamme esitteen väkivallasta. Pietarinen hyväksyi kunnan puolesta esitteen ja kunta painattaa esitettä jaettavaksi kuntalaisille eri palvelupisteissä. Tapasimme myös kunnan tiedotusvastaavan ja annoimme alustavan luonnoksen tiedotteen pohjaksi. 26.10.2009 luovutimme valmiin perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn-toimintamallin (LIITE 4) Leo Pietariselle, joka on ollut kantava voima toimintamallien luomisessa. Työryhmän jäsenet olivat estyneet sovitusta tapaamisesta 26.10.2009 kiireisiin vedoten.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallit luovutetaan kunnanhallitukselle varhaiskasvatuspäällikön ja työryhmän toimesta vuoden 2009 loppuun mennessä. Kiitämme kaikkia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallien luomiseen osallistuneita henkilöitä: varhaiskasvatuspäällikkö Leo Pietarinen, sosiaalitoimen päällikkö Marja-Liisa Palosaari, osastonhoitaja

Marketta Mattila, osastonhoitaja Armi Vanhatalo, lääkäri Hanna Eronen, koulukuraattori Taru Kärsämä. Erityiskiitos Eila Harlelle hänen antamastaan tietoteknisestä avusta ja ajasta.

Lähisuhdeväkivalta on rikos, jonka uhreja ovat sekä kokija, näkijä ja tekijä. Se on rikos, jonka traumatisoivia seurauksia aletaan kantaa jo vauvan kehdestä usein aina vanhuuteen asti. Se on sekä hyökkäystä, että pelkoa, turvattomuutta ja ahdistusta, uuvuttavaa ja turhauttavaa taistelua tavoitteenaan hallita omia tunteita toista ihmistä kaltoinkohtelemalla. Lähisuhdeväkivalta voi tulla vastaan kaikissa kunnan peruspalveluiden työyksiköissä.

Saimme tehdä työryhmän kanssa antoisaa ja tärkeää työtä, minkä tavoitteena oli turvata kaikissa kunnan työyksiköissä asiakkaiden turvallisuus ja koskemattomuus. Tuotimme työryhmän kanssa Tuusulan kunnan työntekijöille yhteisen toimintamallin (LIITE 3), miten työntekijän tulee toimia väkivaltaisessa asiakastilanteessa. Lisäksi innovoimme materiaalin pohjalta esitteen perhe- ja lähisuhdeväkivallasta.

Jatkotutkimushankkeena olisi mielenkiintoista kartoittaa, kuinka toimintamallit ovat sulautuneet käytäntöön ja kuinka niitä on hyödynnetty eri yksiköissä. Hyvinkään Laurean sairaanhoitajaopiskelijat ovat opinnäytetyönään työstämässä perehdytyskansiota Tuusulan terveyskeskuksen vastaanottoon. Näkisimme, että lähisuhdeväkivallan toimintamalli kuuluisi olennaisena osana uuden työntekijän perehdytykseen. Alustavia keskusteluja on käyty mahdollisuudesta viedä tietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallan toimintaohjelmasta yksiköihin meidän opiskelijoiden toimesta.

LÄHTEET

- Flinck, A. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy
- Hautamäki, J. 1997. Perheväkivalta käännekohta miehen elämässä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa, katkaise väkivallan kierre. Vantaa: Dark Oy
- Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjat: 122. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy osaksi arjen turvallisuutta www.ouka.fi/sote/lomakkeet/index.html/ luettu 5.8.2009
- Kaitue, S., Noponen, T. & Släen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä - oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy
- Kernsmith, P. 2005. Treating Perpetrators of Domestic Violence: Gender Differences in the Applicability of the Theory of Planned Behaviour. Sex Roles 52:757-770
- Koski, H. 1999. Ulos ansasta, apua perheväkivaltatilanteisiin. Tampere: Tammer paino Oy
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2002. Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:raportti. Jyväskylä 2005: Cummerus Kirjapaino Oy
- Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 115/2007. Helsinki: Multiprint
- Laki lastensuojelulain 49 §:n muuttamisesta,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071390>
- Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. 2007:27. Koko perhe kierteessä. Sosiaali- ja terveysministeriö, selvityksiä. Helsinki: Yliopistopaino
- Lähisuhde - ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu- ja 2008:9. Helsinki: Yliopistopaino

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintaohjelma. 2007: Hyvinkää.

http://www.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Hankkeet%20ja%20raportit/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan_toimintaohjelma07.pdf luettu 9.11.2008

Lyömätön linja 2009. http://www.miessakit.fi/fi/lyomaton_linja/julkaisut luettu 20.11.2009

Ojuri, A.(toim.) 2001. Hukasta kukkaan. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu. Helsinki: Nykypaino Oy

Perttu, S. 1999. Perheväkivalta auttamistyössä. Helsinki: Nykypaino Oy

Rautava, M. & Perttu, S. 2001. Tavoitteena uhrin turvallisuus-näkökulmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn. Kotka: Oy Kotkan kirjapaino Oy

Tampere 2006. Kädestä pitäen - turvaa lapselle. Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville

http://www.tampere.fi/tiedostot/5aksjES9z/kadesta_pitaen.pdf luettu 19.11.2009

Törrönen, H. 2009. Vaiettu naiseus. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy

Lähestymiskielto - opas. WWW.poliisi.fi. Luettu 28.8.2009

Lastensuojeluilmoitus. www.tuusulan kunta. Luettu 28.8.2009

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Kysely sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstölle.

Toimintayksikkö _____

1. Miten väkivalta on ilmennyt/ilmenee asiakaskontakteissa?
2. Miten väkivallan tunnistaminen on ohjeistettu työpaikallanne?
3. Nimetkää tärkeimmät yhteistyökumppaninne joiden kanssa teette yhteistyötä väkivalta-tilanteen akuutti- ja jälkihoitotilanteessa?
4. Kuinka toimitte tilanteessa, jossa on epäily väkivallan käytöstä?
 - Lapset
 - Nuoret
 - Aikuiset
 - Ikääntyneet
 - Kehitysvammaiset
 - Muu, mikä
5. Koulutus perhe- ja lähisuhdeväkivallasta?
 - Minkälaista koulutusta on järjestetty?
 - Milloin olette osallistuneet?
 - Millaista koulutusta haluaisitte?
6. Millaista toimintamallia tunnette työssänne tarvitsevanne kohdatessanne väkivaltatilanteen uhrin, tekijän tai muun tilanteeseen liittyvän henkilön?
7. Millaisia kehitysehdotuksia teillä on perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn?

Kiitos osallistumisestanne ja antamistanne arvokkaista tiedoista.

LIITE 2. KYSELYTULOKSET

TUUSULAN KUNNAN PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYN TOIMINTAMALLIN MONIAMMATILLINEN TYÖRYHMÄ

Yhteenveto Tuusulan kunnan sosiaali- ja terveystoimen sekä koulu- ja nuorisotoimen ammattihenkilöstölle suunnatusta kyselystä, jossa kartoitettiin perhe- ja lähisuhdeväkivallan esiintyminen ja sen eri ilmenemismuodot kentällä.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallia on tehty yhteistyössä Tuusulan kunnan moniammatillisen sosiaali- ja terveystoimen työryhmän, sekä Laurea ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoiden Arja Kurkivuoren ja Maritta Mitrosen kanssa. Yhdessä moniammatillisen työryhmän kanssa työstimme 30.10.2008 kyselylomakkeen. Kyselylomake lähetettiin sähköisesti sivistys-, sosiaali- ja terveystoimen eri yksiköihin, joista toimialasihteerit toimittivat vastaukset opiskelijoille. Vastauksia saatiin yhteensä 34 kpl, jotka ryhmiteltiin seuraavasti:

1. Lasten- ja äitiysneuvola, kouluterveydenhuolto
2. Päiväkodit ja tuettu varhaiskasvatus
3. Koulut ja erityisluokkien iltapäivähoito
4. Nuorisotoimi
5. Työterveyshuolto, Fysio- ja toimintaterapia
6. Sosiaalitoimi
7. Vanhustenhuollon palvelukeskus

Kyselyllä kartoitettiin havaintoja ja epäilyjä väkivallan käytöstä asiakkaisiin (lapset, nuoret, aikuiset, ikääntyneet, kehitysvammaiset) sekä työntekijöihin kohdistunutta väkivaltaista käytöstä. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallilla haetaan työvälineitä sekä asiakas- että työyhteisötyöhön. Työryhmä kokoontui 13.2.2009 Tuusulassa, jolloin käytiin yhdessä kyselystä saadut tulokset läpi ja päätettiin jatkotoimenpiteistä.

1. LASTEN-JA ÄITIYSNEUVOLAT, KOULUTERVEYDENHUOLTO

Väkivalta ilmeni asiakaskontakteissa seuraavasti:

Asiakas kertoo väkivallasta (3/11)
Mustelmat ja ruhjeet, havainnointi(3/11)
Väkivaltaa esiintyi asiakas kontakteissa (0/11)
Väkivaltaa ei ilmennyt (5/11)

"Asiakaskontakteissa asiakas voi tuoda esille keskusteluissa ristiriitatilanteista kotona. Epäily väkivallasta tulee esille, kun asiakkaalla tai hänen perheen jäsenillä epämääräisiä mustelmia. Työ neuvolassa perustuu aina koko perheen hyvinvointiin. Jos uhka koskee hiemankaan lapsia, otetaan välittömästi yhteys lastensuojeluun. Monesti uhka äitiä kohtaan on samalla uhka lapsen hyvinvoinnille ja oikeastaan nämä tapaukset menevät lastensuojelun sosiaalityöntekijän arvioitavaksi. Väkivallan tunnistamiseen ja seulontaan käytetään seulonta- ja kyselylomaketta yhdessä havainnoinnin kanssa.

Kouluissa on ilmennyt väkivaltaa mm. oppilaiden kertomana, näkyvinä vammoina ja käyttäytymisen muutoksina mm. ärtyisyytenä, levottomuutena ja aggressiivisuutena, henkisenä väkivaltana mm. pelottelu ja uhkailu."

Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn (11/11)

Neuvola tekee yhteistyötä lastensuojelun, lääkärin, poliisin, vartiointin, sosiaalityöntekijän, perhetyöntekijän, ensi- ja turvakodin, erikoissairaanhoidon depressiohoitajan, psykiatrinen sairaanhoidon, perheasiain neuvottelukeskus ja neuvola psykologin kanssa.

Ohjeistusta oli väkivallan tunnistamiseen (6/11)
--

Väkivaltaepäilyssä osaa toimia (7/11)

Lapseen kohdistuneessa väkivaltaepäilyssä neuvola ottaa heti yhteyttä lastensuojeluun ja lääkäriin. Lapsi riisutetaan vastaanotolla ja tarkastetaan mahdolliset ruhjeet ja mustelmat. Nuorten kohdalla otetaan yhteyttä lastensuojeluun, kriisikeskukseen, ensikotiin ja nuorisosaamaan. Aikuisten kohdalla ohjataan tarvittaessa neuvolaan tiennetyt kontrollikäynnit, yhteys poliisille, perheasiainneuvottelukeskukseen, kriisikeskukseen tai ensikotiin.

Koulutusta on saanut (6/11)

Neuvoloille oli järjestetty väkivallan tunnistamiseen koulutusta mm. lapsen/ vauvan ravistelu, pienten lasten kaltoin kohtelu, parisuhteen roolikartta-koulutus ja eroneuvo-koulutus.

Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön (7/11)
--

Neuvoloissa on halukkuutta saada koulutusta perheväkivaltaan ja sen tunnistamiseen liittyvää koulutusta. Neuvoloissa tarvitaan yhteinen toimintamalli väkivallan tunnistamiseen ja kuinka siinä tilanteessa toimitaan.

Kehitysehdotuksia (5/11)

Kehitysehdotuksina tuli esille mm. koulutus, toimintamallin luominen, jossa selkeästi eri tahot, mitä, milloin ja miten. Otetaan aktiivisemmin puheeksi asiakkaan kanssa mahdollinen epäily väkivallasta.

2. PÄIVÄHOITO JA TUETTU VARHAISKASVATUS

Väkivaltaa ilmeni asiakaskontakteissa

Fyysistä väkivaltaa (3/7)

Henkistä väkivaltaa (6/7)

Asiakkaiden(lapsi, oppilas, nuori) välillä(0/7)

Ei esiintynyt ollenkaan (1/7)

"Päivähoidossa väkivallan ilmenee lapsen hyökkäävyytenä ja vanhempien uhkailevana käyttäytymisenä. Väkivalta esiintyy aggressiivisena käytöksenä mm. sylkeminen, potkiminen, lyöminen, pureminen, henkilökunnan työn aliarvioiminen ja nimitteleminen."

Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn (7/7)

Epäiltäessä väkivaltaa, henkilökunta toimii kriisikansion ohjeiden mukaan ja samalla havainnoi ja seuraa lapsen toimintaa, puheeksiotto vanhempien kanssa. Tehdään lastensuojeluilmoitus tarvittaessa. Kaikissa päiväkodeissa ei ohjeistusta mahdollisessa väkivaltilanteessa toimimisesta ja sen tunnistamisesta. Tärkeimmät yhteistyökumppanit väkivaltilanteen hoidos-

sa on mm. oma esimies, neuvolapsykologi, aelto, sosiaali- ja perhetyöntekijä, lastensuojelu, työterveyshuolto, viranomaiset, poliisi, terveyskeskus.

Ohjeistus väkivallan tunnistamisessa(6/7)

Epäiltäessä väkivaltaa, otetaan asia puheeksi lapsen kanssa hänen kehitystason mukaan. Ilmoitus tehdään esimiehelle ja lastensuojeluun, vanhempien kanssa on huolen puheeksiottamisen - kaavake, tilanteiden ennakointi lisäämällä työntekijöiden määrää(todistaja). Konsultaatio aelton kanssa, jos lapsen käytös poikkeavaa. Aikuisten kanssa otetaan puheeksi, jos havaitaan merkkejä väkivallasta.

Koulutusta on saanut (4/7)

Päivähoidossa on ollut perhe-ja lähisuhdeväkivaltaan koulutusta joten osa on saanut osa tähän koulutusta mm. väkivaltaisen asiakkaan kohtaaminen, turvataitoja -ja turvaa lapselle koulutus, turvaistaminen - koulutus, varhaiskasvatuspalveluiden oma sisäinen koulutus. Perhepäivähoidolle ei ole tarjottu mitään omaa koulutusta väkivallan tunnistamiseen ja siinä tilanteessa toimimiseen. Päivähoidossa haluttaisiin koulutusta, jossa tunnistetaan väkivaltaista käytöstä(fyysinen ja psyykkinen väkivalta) ja miten siinä tilanteessa toimitaan eli hyvän toimintamallin.

Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön (6/7)

ei tarvitse toimintamallia (1/7)

Useasta päiväkodista puuttui toimintamalli tai konkreettiset ohjeet, kuinka toimia väkivaltatilanteissa. Selkeää toimintamallia ei ollut yhdessäkään päiväkodissa ja siksi yhtenäistä toimintamallia kaivattiin perustyön tueksi.

Kehitysehdotuksia(6/7)

ei kehitysehdotuksia (1/7)

Kehitysehdotuksina esitettiin mm. keskustelu-, vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittäminen, sekä resurssija varhaiseen puuttumiseen. "Toivotaan selkeää toimintamallia, miten toimia väkivaltatilanteessa. Koulutusta, mitä kannattaisi ottaa vanhempien ja lasten kanssa puheeksi mahdollisen väkivaltaepäilyn herätessä.

3. KOULUT, ERITYISLUOKKIEN ILTAPÄIVÄHOITO

Väkivaltaa ilmeni asiakaskontakteissa

Fyysistä väkivaltaa (5/11)
Henkistä väkivaltaa (6/11)
Oppilaiden väliset ristiriidat (3/11)
Ei esiintynyt ollenkaan (2/11)

Kouluissa on ilmennyt väkivaltaa mm. oppilaiden kertomana, näkyvinä vammoina ja käyttäytymisen muutoksina mm. ärtyisyytenä, levottomuutena ja aggressiivisuutena, henkisenä väkivaltaana mm. pelottelu ja uhkailu. Yhdessä koulussa on ollut vain oppilaiden välisiä ristiriitatilanteita. Kahdessa koulussa ei ollut ilmennyt minkäänlaista väkivaltaa. Väkivaltaa on esiintynyt oppilaiden kesken mm. lyömisenä, potkimisena, nimittelynä, yhteistyöhaluttomuutena ja säännöistä piittaamattomuutena.

Ohjeistus väkivallan tunnistamisessa (1/11)
Ei selkeitä ohjeita (10/11)

Kunnalla on omat perehdytysohjeet kahdella koululla, jotka päivitetään vuosittain. Kirjalliset ohjeet puuttuvat suurelta osalta kouluista ja toivotaan lisää ohjeita. Tilanteet otetaan puheeksi OHR:ssä, josta asia voi siirtyä eteenpäin mm. poliisille ja lastensuojeluun.

Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn(11/11)
Ei tarvitse yhteistyökumppaneita(11/11)

Koulun yhteistyökumppaneina toimii mm. OHR:n jäsenet, kouluterveydenhoitaja ja koulukuraattori, koulun kriisiryhmä ja lastensuojelu, nuorisopsykiatri ja sosiaalitoimi, oppilaan vanhemmat/hoitajat, kasvatus- ja perheneuvola, nuorisosasema, JMT ja perhetukikeskus. Yhdellä ei ollut yhteistyökumppaneita ems., koska koululla ei esiintynyt väkivaltatilanteita.

Ohjeistus väkivallan tunnistamisessa(11/11)

Väkivaltatilanteissa lasten kohdalla otetaan yhteyttä kotiin ja lastensuojeluun. Keskustellaan asiasta OHR:ssä. Väkivaltatilanteissa keskustellaan asiasta ensin koulun sisällä ja tarvittaessa konsultoidaan nuorisopsykiatriaa, lastensuojelua ja sosiaalitoimea. Yhdellä koululla ei kokemusta asiasta, kuinka toimia väkivaltaepäilyssä.

Koulutusta on saanut(5/11)

Puolet kouluista oli saanut koulutusta mm. kiinnipitokoulutus asiakastilanteita varten, vuorovaikutus-ongelmaiset lapset vuorovaikutustilanteessa, vaikeat asiakastilanteet ja hankalan asiakkaan kohtaaminen, kuinka käsitellä työyhteisön vihaa ja ilkeyttä, lapsen sylissä turvaistamis-koulutus, aggressio-portaat, lastensuojelulaki, oppilashuoltoryhmä-koulutus, tulevaisuuden muistelu, perheiden kohtaaminen, Askeleittain-koulutus, lasten turvataito-koulutus, Cacciatore. Koulut haluaisivat temperamentti-koulutusta, lastensuojelulakia ja sen käyttöä, aggressioportaat ja Jari Sinkkosen luentoja ruotsinkielisenä ja koulutusta väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Koulutusta toivotaan, miten tukea perhettä, miten ohjata tukea tarvitseva perhe ja miten kohdata väkivallan tekijä.

Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön(10/11)
--

"Tarvitaan toimintamallia, mihin oppilas akuutissa vaiheessa tulisi ohjata ja harjoitella ohjeistusta käytännössä. Toimintamallia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja miten siinä toimitaan, kun havaitaan väkivaltaa kouluyhteisössä. Toivotaan ammatillisen suhtautumisen toimintamallia tapauksen selvittelyyn ja jälkihoitoon."

Kehitysehdotuksia(5/11)

"Kehittämisehdotuksina toivotaan mm. perheille vuorovaikutustaitojen ohjausta ja neuvolatoiminnan ja voimavarojen suuntaamista väkivallan ehkäisyyn. Perheväkivalta- ja neuvolatyöhön riittävästi henkilökuntaa ja aikaa kohdata asiakas. Toimintakulttuurin muutos niin, ettei väkivaltaa hyväksytä ja siihen puututaan. Päivähoitoon henkilökuntaa riittävästi, varhainen puuttuminen ja keinoja puuttumiseen. Kehitysvammaisten lasten perheiden jaksamisen tukeminen. Opettajille opettamisen rinnalle välineitä kasvatukseen (riittävästi avustavaa henkilökuntaa), että vanhemmat uskaltaisivat kertoa ongelmista ilman lapsen menetyksen pelkoa (lisää perhetyöntekijöitä koteihin). Lapsen itsetunnon vahvistaminen, niin että lapsi tuntee itsensä arvokkaaksi, ettei hyväksy kiusaamista tai väkivaltaa. "Koko kylä kasvattaa" yhteisöllinen kasvatusta, jokainen puuttuu lapsen huonoon käytökseen. Perheiden kanssa työskenteleville koulutusta aiheesta. Vastuu lapsista on lapsen vanhemmilla, mutta tarvittaessa tukea heidän jaksamiselle. Toivotaan neuvolatoiminnan kehittämistä ja säännöllisiä tarkastuksia lukion oppilaille. Toivotaan pari- ja ihmissuhdekoulutusta aikuisille, resursseja enemmän mielenterveys- ja päihdetyöhön, sekä kasvatusta ja perheneuvolatoimintaan."

4. NUORISOTOIMI

Nuorisopalveluiden työntekijät eivät kohtaa juuri ollenkaan asiakaskontakteissa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa.

Fyysistä väkivaltaa (0/1)
Henkistä väkivaltaa (0/1)
Asiakkaiden(lapsi, oppilas, nuori) välillä(0/1)
Ei esiintynyt ollenkaan (0/1)

Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn (1/1)
Koulutusta on saanut (0/1)
Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön (0/1)
Kehitys ehdotuksia (1/1)
Ohjeistus väkivallan tunnistamiseen työpaikalla (0/1)

"Nuorille pitäisi myös puhua väkivallasta samalla kun puhutaan ennaltaehkäisevästi muista ongelmatilanteista, omista valinnoista ja oman ruumiin määräämisvallasta. Kokonaisvaltainen ennaltaehkäisevä työ on yksi keino vaikuttaa moniin asioihin."

5. TYÖTERVEYSHUOLTO, FYSIO-JA TOIMINTATERAPIA

Asiakas kertoo väkivallasta (1/2)
Mustelmat ja ruhjeet, havainnointi(0/2)
Väkivaltaa esiintyi asiakas kontakteissa (1/2)
Väkivaltaa ei ilmennyt (0/2)

"Asiakas itse kertoo väkivallasta joko vastaanottotilanteessa tai puhelimitse. Asiakas uhkailee ja nälviä terapeuttia. Terveyskeskus-sairaalassa dementit potilaat saattavat käydä kiinni ja lyödä terapeuttia."

Ohjeistus väkivallan tunnistamisesta (0/2)
Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn (2/2)
Koulutusta saanut (1/2)
Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön (1/2)
Kehitysehdotuksia (2/2)

"Tarvitaan asiaan liittyvää koulutusta. Omaishoitajien jaksamisen turvaamiseen olisi hyvä kiinnittää huomiota entistä enemmän."

6. SOSIAALITOIMI

Miten väkivalta on ilmennyt asiakaskontakteissa

Asiakas kertoo väkivallasta (1/2)
Mustelmat ja ruhjeet, havainnointi(0/2)
Väkivaltaa esiintyi asiakas kontakteissa (2/2)
Väkivaltaa ei ilmennyt (0/2)

Uhkailua esiintyy suusanallisena asiakaskontakteissa, yleisenä aggressiivisena käyttäytymisenä mm. ovien potkimisena tai/ja tavaroiden heittelemisenä.

Ohjeistus väkivallan tunnistamiseen (1/2)
Yhteistyökumppaneita väkivaltaepäilyn käsittelyyn (2/2)
Väkivalta epäilyssä osaa toimia (2/2)
Koulutusta on saanut (0/2)
Selkeää toimintamallia tarvitsee työhön (1/2)
Kehitysehdotuksia (1/2)

"Ennaltaehkäisevätyö ja jalkautuva työ.

7. VANHUSTENHUOLLON PALVELUKESKUS

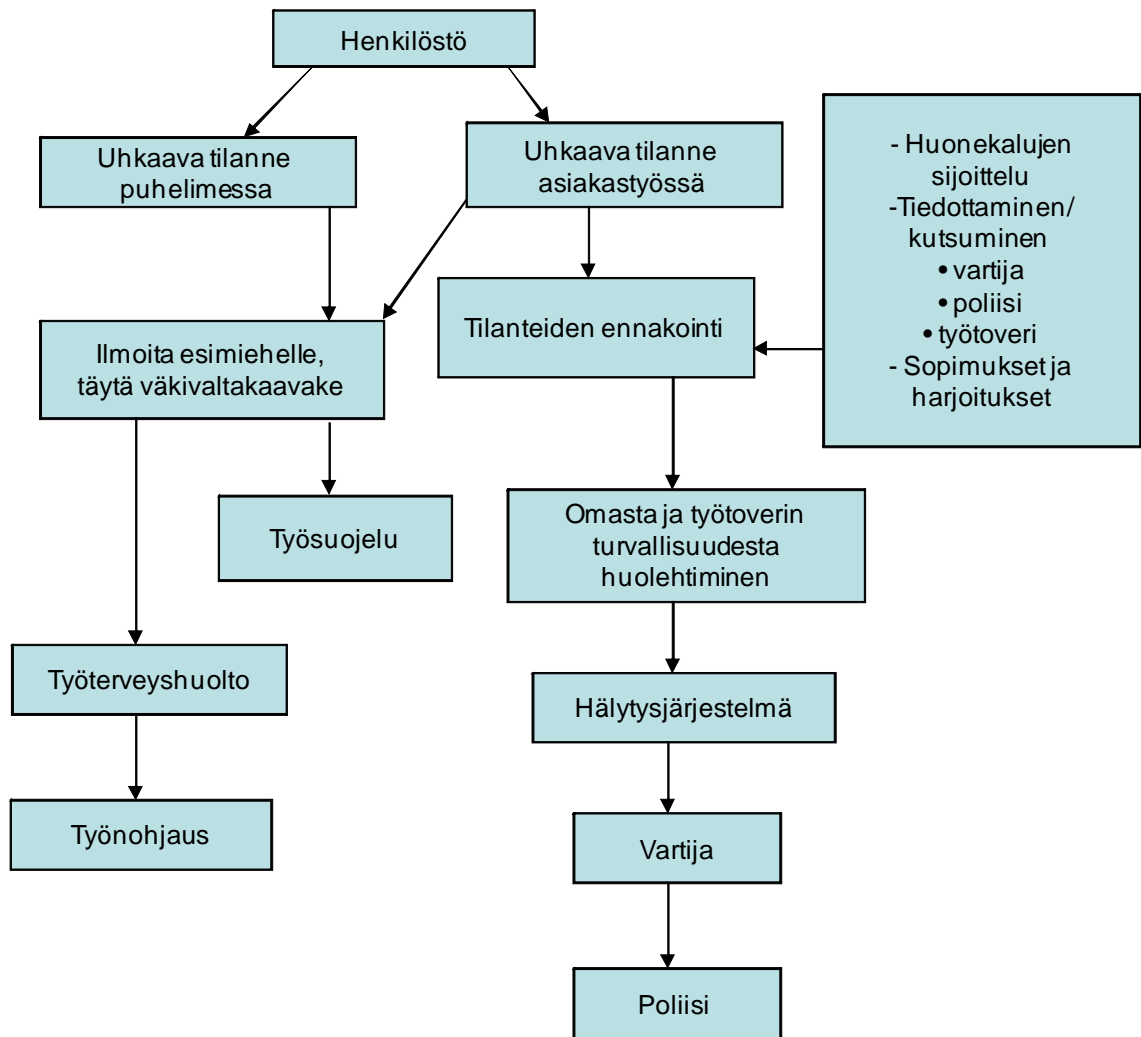
Asukkaiden aggressiivinen käytös on satunnaista arjen hoitotyössä, mm. töniminen, uhkaava käytös. Työntekijät kohtaavat henkistä väkivaltaa omaisten taholta. Väkivallan tunnistaminen on ohjeistettu työpaikalla kunnan säädöskokoelmana ja työsuojeluohjeina. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat lähiesimies, työterveyshuolto, työsuojelu ja hoitava lääkäri. Kun epäillään väkivallan käyttöä, puututaan tilanteeseen täyttämällä väkivaltailmoitus ja asiaa käsitellään keskustellen/hoitaen asianosaisten ja työryhmän kanssa.

Koulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta oli dementia-koulutuksen yhteydessä, josta on jo useita vuosia. Koulutustoiveena on dementoituneen asiakkaan kohtaamiseen liittyvää koulutusta, sekä tilanteessa toimimisohteistusta. Henkilökunta tarvitsee toimintamallin väkivaltatilanteen kohtaamiseen.

Kehitysehdotuksena on, että ilmoitus tulee tehdä heti ensimmäisestä tapauksesta. Tulisi olla selkeät ohjeet miten toimia. Asiakkaille/potilaille oikea lääkitys, rauhallinen ilmapiiri ja asukkaiden oikea kohtaaminen.

LIITE 3. TUUSULAN KUNNAN YHTEINEN TOIMINTAMALLI VÄKIVALTATILANTEESSA

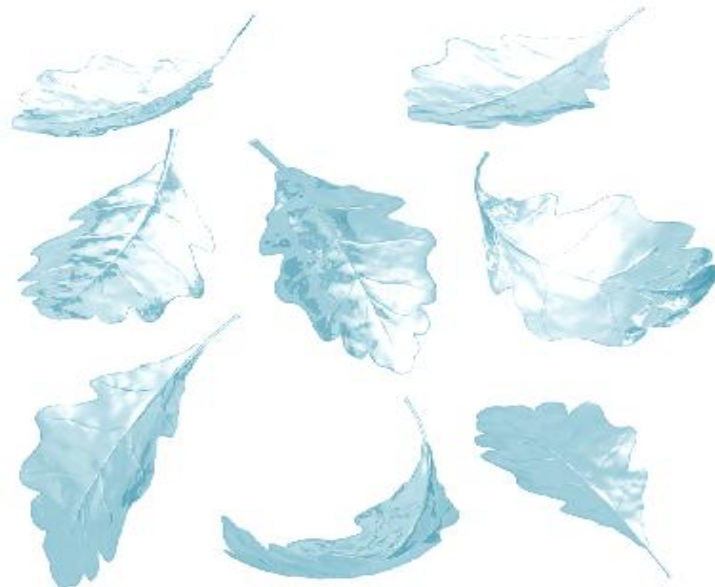
Uhkaava tilanne asiakaspalvelussa

LIITE 4. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYN TOIMINTAOHJELMA TUUSULA 2009

**Perhe- ja lähisuhdeväkivallan
ehkäisyn toimintaohjelma
Tuusula 2009**

HAVAINNOI, TUNNISTA, SELVITÄ JA KATKAISE
KANNUSTA, AUTA, SEURAA JA RATKAISE

ALKUSANAT

Väkivalta on käyttäytymistä, jonka avulla tavoitellaan valtaa ja kontrollia toisesta ihmisestä herättämällä pelkoa ja uhan tunnetta. Väkivaltaa voi olla monen tyyppistä, kuten fyysistä, henkistä tai puheen taholla halventamista.

Lähisuhdeväkivalta on rikos, jonka uhreja ovat sekä kokija, näkijä ja tekijä. Se on rikos, jonka traumatisoivia seurauksia aletaan kantaa jo vauvan kehdestä usein aina vanhuuteen asti. Se on sekä hyökkäystä, että pelkoa, turvattomuutta ja ahdistusta, uuvuttavaa ja turhauttavaa taistelua tavoitteenaan hallita omia tunteita toista ihmistä kaltoinkohtelemalla. Lähisuhdeväkivalta voi tulla vastaan kaikissa kunnan peruspalveluiden työyksiköissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on suositellut kaikkiin kuntiin perustettavaksi työryhmän luomaan selkeitä toimintamalleja ja tukemaan ammattihenkilöiden osaamista lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen.

Tuusulan kunnan valtuustolle tehdyn kuntalaisaloitteen johdosta Tuusulaan nimettiin työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli. Työryhmään valittiin sosiaali- ja terveystoimen alueelta vastuuhenkilöt eri yksiköistä. Työryhmän tavoitteeksi tulivat sekä kartoittaa olemassa olevat käytännöt ja niissä ilmenevät puutteet, sekä tehdä ehdotuksia toimivampien työkäytäntöjen luomiseksi. Tavoitteeksi asetettiin luoda yhteinen toimintamalli - selkeä hoitoketjumalli - sekä vastuun ja tehtävien jakaminen eri toimijoiden kesken.

Työryhmä toteaa saaneensa tehdä antoisaa ja tärkeää työtä, minkä tavoitteena on turvata kaikissa kunnan työyksiköissä sekä asiakkaiden että työntekijöiden turvallisuus ja koskemattomuus. Työryhmän edustajat laativat omissa työpisteissään toimintamallit väkivaltatilanteisiin puuttumisessa. Työryhmä tuotti Tuusulan kunnan työntekijöille yhteisen toimintamallin, miten työntekijän tulee toimia väkivaltaisessa asiakastilanteessa. Tämän lisäksi opiskelijat innovoivat materiaalin pohjalta esitteen perhe- ja lähisuhdeväkivallasta.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman hyväksyy käyttöön otettavaksi niiden toimialojen lautakunnat, joita asia koskee. Kiitämme kaikkia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallien luomiseen osallistuneita henkilöitä.

Tuusulassa 26.10.2009

Leo Pietarinen, pj.
Varhaiskasvatuspäällikkö

Marja-Liisa Palosaari
Sosiaaliyön päällikkö

Marketta Mattila
Osastonhoitaja
(neuvola- ja kouluterveydenhuolto)

Armi Vanhatalo
Osastonhoitaja
(vastaanottopalvelut)

Hanna Eronen
Terveyskeskuslääkäri

Taru Kärsämä
Koulukuraattori

Hyvinkään Laurea - ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijat Arja Kurkivuori ja Maritta Mitronen ovat osallistuneet työryhmän työskentelyyn. Opinnäytetyön ohjaajana toimi Aulikki Yliniva. Sairaanhoitajaopiskelijat ovat työstäneet perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallista opinnäytetyön, jota olemme työryhmänä voineet käyttää Tuusulan toimintamalli- ohjelman laadinnassa. Työryhmä kiittää opiskelija Arja Kurkivuorea ja Maritta Mitrosta työpanoksesta sekä Hyvinkään Laurea-ammattikorkeakoulua yhteistyöstä. Erityiskiitos Eila Harlelle (Laurea) painoteknisestä ja viimeistelyavusta.

1. TAUSTA, TARVE JA TARKOITUS

Valtioneuvosto laittoi liikkeelle vuonna 2003 sosiaalialan kehittämishankkeen, jonka yhtenä tavoitteena oli saattaa lähisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneiden ihmisten palveluiden kehittäminen kiinteäksi osaksi kunnan peruspalveluja. Vuoden 2007 lopulla yli puolella Suomen kunnista tai seutukunnista oli luotu tai oltiin luomassa lähisuhdeväkivallan ehkäisyohjelmia. Kehittämistyö oli hyvin edennyt kunnasta toiseen.

Tuusulan kunnanvaltuusto päätti 29.10.2007, että moniammatillinen työryhmä tekee yhteisen näkemyksen pohjalta esityksen kunnanhallitukselle toimenpideohjelmaksi lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä. Alussa hanke eteni hitaasti osaksi siitä syystä, että työryhmän jäseniä työllisti Jokela-tragedia ja sen jälkityö. Vuoden 2008 puolella aloitettiin yhteistyö Hyvinkään Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa ja tehtiin sopimus, jonka mukaan kaksi ammattikorkeakoulussa aikuisopiskelijana toimivaa sairaanhoitaja-opiskelijaa ryhtyi tekemään perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisystä opinnäytetyötä. Työn yhtenä tavoitteena oli rakentaa yhdessä työryhmän kanssa toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn Tuusulan kunnassa.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi on henkilöstön ja verkoston hyvä toimia samojen sovittujen ohjeiden mukaan. Turvallisuutta ja nopeutta luo varhaisessa puuttumisessa asioihin se, että työntekijällä on jo hallussa malli, miten erilaisissa tilanteissa toimitaan. Ohjeet koskevat uhrien saamista avun piiriin ja tavoitteena on, että väkivaltaa käyttävien henkilöiden tulee saada apua ongelmaansa. Merkittävä osa väkivallan ehkäisyssä on kunnan eri kansalaisjärjestöillä.

Lähisuhde- ja perheväkivalta loukkaa ihmisoikeuksia ja vaarantaa terveyttä, tasa-arvoa, väestön turvallisuutta ja hyvinvointia. Lähisuhde- ja perheväkivalta jää usein helposti havaitsematta, koska uhrilla ja tekijällä häpeä ja pelko estävät usein kertomasta perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Kyseessä voi olla seksuaalista väkivaltaa tai hyväksikäyttöä, johon liittyy usein häpeä ja sen vuoksi on vaikea hakea apua tilanteeseen. Väkivallasta aiheutuu myös yhteiskunnalle, yksilölle ja perheelle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia kustannuksia. Vuonna 2001 Suomessa koko maan tasolla lähisuhdeväkivallan aiheuttamat välittömät kustannukset olivat arviolta 91 miljoonaa euroa vuodessa. Kansantaloudellisesti on kannattavaa ehkäistä väkivaltaa.

2. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUVAN TYÖN KEHITYS SUOMESSA

Suomessa 2005 suoritettu kansallinen kysely osoitti perheissä ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan olevan vielä hyvin yleistä. Kyselyn mukaan 20 prosenttia naisista joutui fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai sillä uhkailun kohteeksi. Määrä oli laskenut vuonna 1997 tehdystä tutkimuksesta vain 2 prosenttia. Molemmissa kyselyissä nuoret naiset joutuivat perheväkivallan kohteeksi parisuhteessa muita ikäryhmiä useammin.

Perheeseen kohdistuva väkivalta on noussut tärkeäksi julkisen keskustelun kohteeksi ja eri hallintoaloilla on kiinnitetty väkivallan ehkäisyyn. Hallituskaudella 2003–2007 väkivalta on nostettu kansalaisten turvallisuutta heikentävänä asiana ja tasa-arvokysymyksenä eri sukupuolten välillä. Sisäisen turvallisuuden edistämiseksi yksi keskeinen tavoite onkin väkivallan vähentäminen. (Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006, 11.)

Vuonna 2003 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sosiaalialan turvaamiseksi. Hallitus päätti toimeenpanna asiaa koskien sosiaalialan kehittämishankkeen vuosina 2003–2007. Tavoitteena on turvata palveluiden saatavuus, uudistaa palvelurakenteita, turvata henkilöstön osaaminen ja saatavuus ja kehittää työoloja sekä varmistaa sosiaalialan pitkän aikavälin kehittäminen.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelma lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi on yksi sosiaalialan kehittämishankkeen projekteista. Ohjelman tavoite on parantaa palveluverkostoa väkivallan uhreille ja tekijöille, tehostaa väkivallan kohteeksi joutuneitten lasten ja nuorten auttamista sekä kehittää ammatillista osaamista. Hallituksen tasa-arvo- ohjelmalla 2004–2007 on yhtymäkohtia sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelmaan lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi. STM:n alkoholiohjelmassa 2004–2007 on kiinnitetty huomiota väkivallan ehkäisyyn. (Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006, 11.)

3. PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

”Perheväkivalta on henkilöön(tavallisesti naiseen) kohdistuvaa fyysistä, emotionaalista ja seksuaalista väkivaltaa sellaisen henkilön(tavallisesti miehen) taholta, johon naisella on tai on ollut läheinen suhde, esimerkiksi avioliitto, ja jonka tarkoituksena on ylläpitää valta-asemaa ja kontrollia. Tällainen väkivalta voi olla myös muiden perheenjäsenten harjoittamaa, tai sitä voi tapahtua lesbo -ja homosuhteissa. Kuitenkin se on useimmiten ja vakavammin miesten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Maailmanlaajuisesti sosiaaliset rakenteet, oikeudelliset ja taloudelliset instituutiot sekä kulttuuriset normit ovat tukeneet miesten valta-asemaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vuosisatojen ajan.

Perheväkivalta sisältää erilaisia väkivaltaisista käyttäytymistapoja (jotka kaikki eivät ole näkyvästi väkivaltaisista) kuten uhkaamista, pelottelua, manipulaatiota, eristämistä, psykologista ja sanallista väkivaltaa, naisen varattomana ja nälässä pitämistä, sisätiloihin lukitsemista, ihmisoikeuksien riistämistä sekä fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa ja raiskauksia. Se sisältää myös lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tai lasten uhkaamista, joka tarkoituksena on saada nainen pelkäämään, alistumaan ja mukautumaan. ”(Rautava, Perttu 2001, 20.)

3.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta ilmiönä

Maailman terveysjärjestö jäsentelee väkivallan kolmeen päätyyppiin, ihmisen itseensä kohdistama, ihmisten välinen ja kollektiivinen väkivalta. Ihmisten välinen väkivalta voi olla yksilön tai pienen ihmisryhmän aiheuttamaa. Poliittisten tai sotilaallisten ryhmien järjestelmien tuottama väkivalta on kollektiivista väkivaltaa. Ihmisten välinen eli perheenjäsenten tai lähisuhteissa elävien väkivaltaa kutsutaan lähisuhdeväkivallaksi. Lähisuhdeväkivalta sisältää tarkoituksellisesti voiman ja vallan käyttöä. Lähisuhdeväkivalta sisältää uhkaa tai tekoja, jotka voivat aiheuttaa vammaa, psyykkisiä ongelmia, kehityshäiriöitä, taloudellista tai vapauden ja ihmisarvon riistoa. Lähisuhdeväkivallan kohteena voi olla kumppani, puoliso, lapsi tai ikääntynyt vanhempi. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi, 15 - 18.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvät yleensä perheenjäsenet ja perheen kanssa tiiviisti toimivat ihmiset. Väkivaltaisella käytöksellä on tarkoitus kontrolloida, hallita ja tuoda esille auktoriteettia ja valtaa. Väkivaltaa esiintyy eri muodoissa. Väkivalta voi kohdistua lapsiin, aikuisiin, vanhuksiin, kehitysvammaisiin ja kotieläimiin. Väkivallan tekijä voi olla mies, nainen tai lapsi. Vakavampiin väkivallan tekoihin syyllistyy usein mies ja kohteena on usein nainen. Lapset kohtaavat väkivaltaa molempien vanhempien taholta. Parisuhteissa ilmenevä väkivalta lisää myös lapsiin kohdistuvan väkivallan mahdollisuuksia. (Oulu 2006, 9.)

3.2 Perhe - ja lähisuhdeväkivallan muodot

Fyysinen väkivalta voi olla mm. lyöminen, potkiminen, raapiminen, töniminen, hiuksista repiminen, ihon polttaminen, viiltely, puukottaminen, ampuminen ja kuristaminen. Se voi olla kovakourasta käsittelyä, ylilääkitsemistä tai lääkettä jättämistä (Hyvinkää 2007, 7.) Fyysinen väkivalta voi sisältää pakkokeinoja, vapaudenriistoa, yksilön pakkosyöttämistä ja juottamista sekä sitomista vuoteeseen. (Perttu 1999, 13.)

Henkinen ja emotionaalinen väkivalta esiintyy toimintana, joka vähentää ihmisen itsetuntoa, mm. pelottelemalla, uhkaamalla, kiusaamalla, nöyryyttämällä, tiukalla kontrolloinnilla ja

äärimmäisellä mustasukkaisuudella. Se voi esiintyä myös halveksimisena, nimittelynä ja eristämisenä. Emotionaalista väkivaltaa on ikääntyvän lapsenomainen kohtelu, mikä voi myös sisältää asioistaan päättämään kykenevän päätösvallan siirtämistä jollekin muulle. Perusoikeuksien rajoittaminen on mm. mielipiteiden, valintojen ja yksityisyyden kieltäminen. Henkistä väkivaltaa on manipulatiivinen ikääntyneen kiintymyksen, tunteiden ja lojaliteetin väärinkäyttö (Perttu. 1999, 14-15). Henkinen väkivalta on alueena hyvin monimuotoinen. Se pitää sisällään halventamisen, mitätöinnin ja kaikenlaisen henkisen pelin, jonka pyrkimyksenä on toisen ihmisen alentaminen. Henkinen väkivalta voi tapahtua joko teoin, sanoin, elein tai ilmein. Raha-asioissa tyypillistä ovat valehtelu ja salailu. myös Tappouhkaukset saattavat olla yleisiä. Ne voivat kohdistua itseän, uhriin, sukulaisiin, lapsiin tai lemmikkieläimiin. (Huhtatalo, Kuhanen, & Pyykkö 2003, 11).

Seksuaalinen väkivalta käsittää kaikki henkilöön kohdistuvat seksuaaliset toiminnot, joihin hän ei ole suostunut tai jota hän ei ymmärrä. Se voi olla myös seksuaalista koskettelua, häirintää, kipua ja nöyryytystä tuottavaa toimintaa. Se on toimintaa, joka kohdistuu toiseen ihmiseen ilman toisen ihmisen suostumusta. Toiminta voi olla vastentahtoista seksuaalista häirintää, koskettelua ja pornografian käyttämistä. Väkivalta voi olla myös rituaalista ja rituaaleihin liittyvää. (Perttu 1999, 13).

Taloudellisessa väkivallassa ja hyväksikäytössä kontrolloidaan henkilöä ja estetään hänen saamasta varojaan tai rahojaan käytettyä. Se voi ilmentyä petkuttamisena, rahattomana pitämisenä, varojen tai omaisuuden väärinkäyttämisenä tai jopa rahojen varastamisena. Taloudellista hyväksikäyttöä on ikääntyneen ihmisen petkuttaminen, rahojen varastaminen, omaisuuden tai varojen epätarkoituksenmukainen väärinkäyttäminen. Taloudellista hyväksikäyttöä on omaisuuden tai kodin myymiseen painostaminen ja pakottaminen, testamentin muutoksiin tai tekemiseen pakottaminen, sekä taloudellisia asioita hoitavan edunvalvojan aseman väärinkäyttäminen. Ikääntyneille tarjottujen tavaroiden ja palveluiden yllinnoittelu luetaan taloudelliseksi väkivallaksi. (Perttu 1999,14-15.)

Hengellinen väkivalta ilmenee joko henkisenä tai ruumiillisena ihmistä kohtaan hänen Jumalasuhteessa. Toinen ihminen pakottaa henkilön omaan tahtoonsa Jumalan nimissä. Hädässä oleva ihminen on erityisen herkkä ja puolustuskyvytön kaikelle, mitä sielunhoitaja sanoo, siksi tulee ottaa keskusteluissa huomioon henkilön herkkä mielentila. (Hyvinkää 2007, 7.)

Hoidon laiminlyönti ilmenee sekä fyysisenä että emotionaalisena. Se voi ilmetä pukeutumisen ja henkilökohtaisen hygienian laiminlyöntinä tai ruuan ja juoman puuttumisena. Ikääntyvillä se voi esiintyä sosiaalisista kontakteista eristämistä ja tarvittavien apuvälineiden puutteena. Kansalais- ja ihmisoikeuksien loukkaamisena pidetään ikääntyneen henkilön oikeuksien loukkaamista mm. oikeutta saada tietoa, palveluja ja informaatiota. Kansalais- ja ihmisoikeuksien

loukkaamista on ikään liittyvä syrjintä ja ikääntyviin kohdistuvat välinpitämättömät ja väheksyvät asenteet yhteiskunnassa. (Perttu, 1999, 15.) Väkivallan uhreja eivät ole ainoastaan ne, jotka joutuvat kohteeksi, vaan myös heidän läheiset, jotka joutuvat näkemään, kuulemaan tai kokemaan traumaattista kohtelua. Traumaattiset kokemukset vaikuttavat lapsen perusturvallisuuteen. (Hyvinkää 2007, 7.)

3.3 Perheväkivallan ilmiöt ja niiden erityispiirteiden selitysmallit

Perheväkivallan ilmenemistä on selitetty erilaisten selitysmallien ja teorioiden kautta. Perheväkivaltaa on kirjallisuudessa lähestytty lähinnä viidestä teoreettisesta näkökulmasta: biologisesta, kehityspsykologisesta, oppimisterapeuttisesta, perhedynaamisesta ja sosiokulttuurisesta. (Hautamäki 1997, 24 - 26.)

Biologisena näkemyksenä pidetään toistuvaa tapaväkivaltaisuutta, joka heijastaa aivojen toiminnan häiriöitä. Alkoholin liikkäytön rajoittamista ja lääkityksen aloittamista suositellaan hoidoksi. Ongelma on kuitenkin siinä, että väkivaltaiset henkilöt suostuvat harvoin käyttämään säännöllistä lääkitystä tai noudattamaan ohjeita. Kehityspsykologinen näkemyksen mukaan väkivaltaisuus tulee ihmisen lapsuuden kokemuksista ja yksilössä olevasta persoonallisuushäiriöstä. Hoitona on pitkä intensiivinen psykoterapia. Oppimisterapeuttinen näkemys perustuu siihen, että väkivaltaisuus on opittua käyttäytymistä. Aluksi väkivaltaisen käyttäytymisen malli voidaan saada muilta, myöhemmin se vahvistuu kun henkilö huomaa saavuttamansa sillä haluttuja etuja. Perhedynaamisen selitysmallin mukaan väkivaltaisuuden katsotaan liittyvän parisuhteen vaikeuksiin tai sukulaissuhteissa ilmeneviin laajempiin ongelmiin. Pari- ja perheterapiassa tarkastellaan ongelmia, jotka voivat olla väkivallan taustalla. Haittana tässä voi olla se, että väkivallan uskotaankin johtuvan parisuhteen ja perheen ongelmista. Sosiokulttuurisen näkemyksen mukaan väkivalta johtuu epäkohdista yhteiskunnassa mm. vaikeista asunto-oloista, naisten alisteisesta asemasta, työttömyydestä, väkivaltaivihhteestä tai patriarkaalisista asenteista. Sosiaalisten epäkohtien korjaaminen on ongelman ehkäisemisen kannalta tärkeää. Tällainen työ on pitkäkestoista, eikä välttämättä vastaa kysymykseen, miten väkivaltaongelman kanssa kamppailevia perheitä autetaan. (Hautamäki 1997, 24 - 26.)

On tyypillistä lähisuhdeväkivallalle, ettei se tule ulkopuolisten tietoon niin kuin muu väkivalta. Sitä ei mielletä samalla tavoin rikokseksi, niin kuin muuta tuntemattoman tekemää väkivaltaa. Usein lähisuhdeväkivallan tapahtumapaikka on koti. Tekijänä on puoliso tai läheinen kumppani, jonka kanssa arkielämää eletään. Näiden piirteiden takia lähisuhdeväkivalta on erityinen sekä rikoksena, väkivallanmuotona sekä kokemuksena. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 15 - 18.)

Lähisuhdeväkivalta ei ole tyypillisesti ohimenevä tapahtuma, vaan kyse on pitkäaikaisesta prosessista, missä väkivallan muodot voivat vaihdella. Usein myös päihteiden käyttöä liittyy väkivaltatilanteisiin. Väkivaltaan liittyy paljon häpeää, salailua ja vaikenemista. Siksi väkivaltaa kokenut ei halua eikä kykene aina tuomaan asiaa viranomaisille julkii. Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja kulttuureissa. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. 2007, 15 - 18.)

4. VÄKIVALLAN UHRI ASIAKKAANA

4.1 Lapsi asiakkaana

Lapsen joutuessa fyysisen väkivallan kohteeksi, voi hän vammautua pysyvästi tai jopa menehtyä. Lapsi, joka on jo kerran kohdannut väkivaltaa, on suuressa vaarassa joutua toistuvan väkivallan kohteeksi. Tilastot kertovat, että fyysistä väkivaltaa kohtaavat eniten alle 2-vuotiaat lapset. Väkivallan kohteeksi joutumisen syynä/riskitekijöinä lapsilla ovat keskosuus, vammaisuus sekä koliikki. Erityisen herkästi on syytä herätä tämän ikäisten lasten kohdalla pieniinkin väkivallan merkkeihin. Epäily tulisi syntyä, kun lapsen vammat eivät sovi kerrottuun tapahtumaan. Hoitoon hakeutumisessa voi olla viiveitä. Vammoja esiintyy yleisimmin epätyypillisissä paikoissa. Yleisimmin fyysisen väkivallan kohteeksi joutuvat lapset sellaista perheistä, joissa on elämän hallintaa liittyviä ongelmia. Lastensuojelun keskusliiton tutkimuksen mukaan 29 % suomalaisista edelleenkin hyväksyy lapsiin kohdistuvan väkivallan ja nimittää sitä kuritukseksi. (Hyvinkää 2007, 9-10.)

Kun lapsella havaitaan väkivallan merkkejä, on syytä toimia nopeasti. Lasten ruhjeet, haavat ja mustelmat paranevat usein nopeasti. Ilmoitus epäilystä tulisi tehdä heti lastensuojeluviranomaiselle. Jos päivystyksessä todetaan lapsella vammoja, otetaan lapsi yleensä sairaalaan sisään jatkotutkimuksia varten, mahdollisten muiden sairauksien olemassaolon poissulkemiseksi. Polikliinisesti kokenut lääkäri voi suorittaa tutkimukset lievien pahoinpitelyepäilyjen kohdalla. Kiireellisen rikosilmoituksen lastensuojeluilmoituksen yhteydessä tekee sosiaaliviranomainen. Lapsen huoltajille ilmoitetaan tehdystä lastensuojeluilmoituksesta ja sen sisällöstä. (Hyvinkää 2007, 9-10.)

Väkivallan seuraukset ovat lapselle yksilöllisiä. Väkivallan seurauksiin vaikuttavat mm. lapsen ikä, väkivallan laatu ja määrä, sukupuoli ja kasvuympäristön suojaavat tekijät. Lapseen vaikuttavat suoraan traumaattiset kokemukset ja ne aiheuttavat erilaisia oireita, mm. eristäytyneisyyttä, pelkoja, ahdistusta, ylivilkkautta ja aktiivisuutta, nukahtamis- ja univaikeuksia sekä tunteiden piiloutumista. Kouluikäisillä lapsilla ilmenee usein aggressiivisuutta, väkivaltamyönteistä asennetta ja käytöshäiriöitä. (Hyvinkää 2007, 9-10.)

Lapsilla on usein omia keinoja selviytyä vaikeista tilanteista ja kokemuksista. Lapselle voi kehittyä tapahtumista aikuisuuteen asti vaikuttavia pulmia. Mitä pienempi lapsi on, sitä vähemmän hän pystyy käsittelemään tapahtunutta mm. pienen vauvan tapa voi olla nukahtaminen. (Hyvinkää 2007, 9-10.)

4.2 Nainen asiakkaana

Ympäri maailmaa naisiin kohdistuva väkivalta on ongelma, ja sitä esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kulttuureissa. Sitä on esiintynyt vuosisatojen ajan mutta, siitä on vaiettu tehokkaasti. Kotiovien takana tapahtuvista asioista naiset eivät ole saaneet kertoa ulkopuolisille ihmisille. Yhtenä vaikeimmista ongelmista on nykyisin vähitellen alettu nähdä ja tunnistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa miesten maailmassa. (Hyvinkää 2007, 10 -11.)

Suomessa naisten ja miesten tasa-arvoa on pidetty hyvänä. Kuitenkin vuosittain yli satatuhatta naista kokee elämässään nöyryytystä ja pelkoa, mistä he yrittävät selviytyä. Eri kulttuureissa on tiettyjä normeja ja odotuksia, joita naisen edellytetään noudattavan. Normiodotusten uhmaaminen voi johtaa väkivaltaan, jota pidetään oikeutettuna. Eri sukupolvilla voi olla erilaisia malleja käyttäytyä. Nuoremalla sukupolvella on matalampi kynnyks puhua väkivaltaasta ja erota väkivaltaisesta suhteesta. He tuntevat jopa muita useammin syyllisyyttä vaikka eivät alistu miehen kontrolliin helposti. (Hyvinkää 2007, 10 -11.)

Eri kulttuurista tulevien naisten kohdalla avun hakeminen perhesuhdeväkivaltaan on harvinaisempaa. Maahanmuuttajanaiset jotka tulevat turvakotiin eivät ole tietoisia edes perusoikeuksistaan ja suomalaisesta lainsäädännöstä. Heidän on vaikea irrottautua väkivaltaisesta suhteesta, koska epäilevät, miten tulevat pärjäämään yksin eron jälkeen. Ylimääräisenä rasitteena heillä on huoli maasta karkottamisesta ja lasten huoltajuuden menettämisestä. Maahanmuuttajanaisilla on yleistä heidän huono suomen kielen taito, heikot sosiaaliset verkostot ja vähäiset tiedot suomalaisesta palvelujärjestelmästä. (Hyvinkää 2007, 10 -11.)

Auttajaa saattaa turhauttaa auttaa väkivaltaisessa suhteessa elävää naista, joka ei lähde pois väkivaltaisesta parisuhteesta. Naiset pitävät kiinni viimeiseen saakka parisuhteesta ja he ovat tottuneet toimimaan todellisuudessa, jossa väkivalta, kiintymys ja rakkaus ovat kietoutuneet toisiinsa. Uhritunut nainen pyrkii ymmärtämään miehen käytöstä mm. huonoilla lapsuuden kokemuksilla tai stressillä. Motiivina elää väkivaltaisessa parisuhteessa saattaa olla luja usko parempaan huomiseen. Työntekijän ei tule koskaan hyväksyä selitystä että, mihinkään kulttuuriin tai uskontoon kuuluu väkivalta. Maahanmuuttaja naista tulisi kuulla ilman puolisoa mahdollisuuksien mukaan ja työntekijöiden tulee tarjota heille erityistukea. (Hyvinkää 2007, 10 -11.)

4.3 Mies asiakkaana

Miesten ja naisten yleinen aggressiivisuus on samankaltaista. Useimmissa parisuhteissa, missä miesten ja naisten välillä on fyysistä väkivaltaa toisiaan kohtaan, väkivallan muodot ja motiivit ovat niissä kuitenkin erilaisia. (Flinck 2006, 24.) Miesten parisuhdeväkivallan kokemuksia on tutkittu niukalti. Parisuhteessa väkivaltaa käyttäviä naisia ja miehiä on luokiteltu erilaisen syy- ja ennustavien tekijöiden mukaan. Kuitenkin väkivaltaisesti käyttäytyvät naiset ja miehet ovat hyvin heterogeenisiä ryhmiä. (Flinck 2006, 19-21.)

Väkivaltaisesti käyttäytyviä naisia on tutkittu lähinnä silloin, kun he ovat tehneet väkivaltarikoksia. Lapsuudessa ja aikuisuudessa koetut traumaattiset kokemukset näyttäytyvät läheisyydessä väkivaltaisena käyttäytymisenä. Parisuhteessa väkivaltaisesti käyttäytyvillä naisilla on enemmän vaikeuksia, he käyttävät myös päihteitä, heillä on heikko stressin sietokyky ja heidän verbaliset ja kognitiiviset taitonsa ovat heikot. Usein heillä on persoonallisuus häiriöitä tai aikaisempi rikostausta. (Flinck 2006, 19 - 21.)

Väkivaltaisesti käyttäytyville naisille suunnattuja hoito-ohjelmia on vähän, eivätkä miehille kehitetyt ohjelmat sovellu naisille (Kernsmith 2005, 760). Tieteellistä näyttöä väkivallan vähenemisestä tai loppumisesta ei ole voitu osoittaa arviointitutkimuksilla, joissa naisten väkivaltaiseen käyttäytymiseen on pyritty vaikuttamaan turvakotijaksoilla tai neuvonnalla. Koska väkivaltaisesti käyttäytyvät naiset eivät ole homogeeninen ryhmä, tulisi heille kehittää erilaisia hoitomenetelmiä: osa heistä hyötyisi vihan hallintamenetelmien oppimisesta ja osa hyötyisi lapsuuden traumojen läpi työstämisestä. (Flinck 2006, 27.)

Jokaisessa naisessa ja miehessä on väkivallan mahdollisuus. Väkivallan kokemus syntyy miehen ja naisen suhteessa, missä he tulkitsevat itseään ja toisiaan aikaisempien merkityksenantojensa perusteella. Menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen yhdistyvät merkityksenannot ja kokemukset voivat avautua erilaisina väkivallan ilmentyminä. Väkivallan mahdollisuutta voivat ylläpitää ympäristö, kulttuuri, yhteiskunta ja parisuhteen tila. (Flinck 2006, 35.)

4.4 Ikääntynyt asiakkaana

Ikääntyneet henkilöt saattavat ajatella ja tuntea erityisesti, että perheen yksityisasiat ovat muille kuulumattomia. Ikääntyneiden perhetilanne säilyy useammin suojatumpana ja yksityisempänä kuin nuorempien ikäryhmien, koska ikääntyvät liikkuvat kodin ulkopuolella ja osallistuvat yhteiskunnalliseen elämään vähemmän kuin nuoremmat. Väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden tuen ja turvan tarpeissa on auttamisjärjestelmässä puutteita. (Perttu 1999, 26 -27.)

He voivat hakeutua turvakoteihin, mutta ne ovat yleensä suunniteltu nuorille ja lapsiperheille ja niiden rakenteellisissa ratkaisuissa ei ole huomioitu mm. ikääntyneen mahdollisia liikkumisen esteitä ja apuvälineitä. Vanhainkotien lyhytaikaispaikkoja voitaisiin käyttää ikääntyneiden turvapaikkoina nykyistä useammin. Tämä on kuitenkin ääriratkaisu, kun kaikki muut keinot, erityisesti väkivallantekijään kohdistetut, on käyty läpi. (Perttu 1999, 26-27.)

Yhteiskunnassa esiintyy ikääntyneisiin kohdistuvaa väkivaltaa aliarvioivia asenteita ja ne ovat esteenä auttamisjärjestelmän kehittymiselle. Ikääntyneiden suhtautuminen perheväkivallan ongelmiin saattaa olla erilaisempi kuin nuoremmilla ikäryhmillä. He eivät usein paljasta tai ilmoita tilanteestaan ulkopuolisille. He saattavat kokea häpeää ja syyllisyyttä väkivallan uhreina erityisesti silloin, kun väkivallan tekijänä on oma aikuinen lapsi. Ymmärtävää työntekijää tarvitaan auttamaan ikääntyvän itsensä kokemien esteiden ylittämässä sekä auttamaan häntä tilanteen käsittelyssä ja ratkaisussa. (Perttu 1999. 26 - 27.)

Ikäihmisiin kohdistuva väkivalta esiintyy yleisimmin taloudellisena hyväksikäyttönä ja henkisenä väkivaltana. Ikääntyneen kaltoin kohtelijana on usein hänen aikuinen lapsi tai oma puoliso. Toiseksi yleisintä on fyysinen pahoinpitely ja hoidon laiminlyönti, joka esiintyy mm. vanhukselle tarkoitetun ruuan tai lääkityksen käyttönä omiin tarkoituksiin. Ikääntyvien lähisuhdeväkivallassa on pitkälti samoja piirteitä kuin nuorempiin kohdistuvassa väkivallassa. Väkivaltaisuus voi jatkua ikääntymisen myötä, aikaisemman jatkumona. Erilaisissa sairauksissa voi esiintyä väkivaltaista käytöstä myös iäkkäämmillä mm. dementiaa. (Kaitue 2007, 16 - 17.)

4.5 Väkivallan tekijät asiakkaana

Väkivaltaa käyttäneiden naisten elämässä on ollut monenlaista sekasortoa, epävakautta, ylimääräistä jännitystä ja pelkoa siitä, miten he pärjäävät. Monet ovat työelämässä hyvin selviytyneitä, mutta läheisissä ihmissuhteissa on repaleista ja vaikeaa. Väkivaltaan puuttuminen käsitetään helposti auttamisen vastakohtaksi ja ymmärtämiseksi. Traumatisoituneen ihmisen havainnointikyky on kuitenkin puutteellinen ja tunnesäätely vaikeaa, monesti ylivoimaista. Aikuisenakin hän on usein kuin hätäntynyt lapsi, arvaamattoman käytöksen ja omien impulssien armoilla. (Törrönen 2009, 89-95.)

Ensimmäinen tärkeä periaate työskentelyssä väkivallan tekijän kanssa on oleminen ”tässä ja nyt”. Selvitetään, mitä keinoja nainen voi opetella saadakseen jarruja niihin hetkiin, kun raivo nousee. Tärkeä on tunnistaa ne ajatukset ja tunteet, jotka edeltävät väkivallatilanteita, koska viha on hyvin kehollinen tunne. Rauhoittumisen tapoja ja turvan saamista on etsittävä yhdessä naisen kanssa. Toisena on tärkeä katsoa naisen koko elämän kulkua, kertomukseen on saatava joku järki ja mieli. Väkivalta voi olla reaktio nolatuksi tulemisen tunteeseen, hylkää-

miseen, pettymykseen, suruun, seksuaalisuuteen liittyviin asioihin parisuhteessa tai mihin tahansa. Asioiden takana on monta tarinaa. (Törrönen 2009, 89 - 95.)

Miesten tekemät väkivaltatilanteet esiintyvät etupäässä kotona. Väkivallan tyypillisimpinä muotoina ovat fyysinen, henkinen, omaisuuteen kohdistuva ja piilevä väkivalta. Suurin osa miesten parisuhteessa käyttämästä väkivallasta on hallittua, ja kohdistuu vain vaimoa kohtaan. Riitojen syynä voi olla mm. valtataistelu perheessä. Tilanteessa vaimo voi vaatia oikeuksiaan, eikä mies halua luopua vallastaan, eikä mies pysty ottamaan vastuutaan uudella tavalla itsestään eikä läheisistään. (Törrönen 2009, 14-30.)

Väkivaltatilanteissa riidat kehittyvät stressi- ja kommunikaatiovaikeuksien myötä. Väkivaltainen käyttäytyminen ei ole riippuvainen naisen ominaisuuksista. Miehen keino tavoitteiden saavuttamisessa ja vallan pitämisessä on väkivalta, kun puoliso ei toimi toivotulla tavalla. Ensimmäisten perheväkivaltatilanteiden jälkeen miehet pyrkivät syyllistämään puolisoitaan. Jatkuvien väkivaltatilanteiden myötä ja ”lyömättömässä linjassa” käyntien jälkeen he ovat huomanneet, ettei pääsyy ole puolisosssa. He ovat ryhtyneet etsimään syitä itsestään ja käymään omaa prosessia väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamiseksi. (Törrönen 2009, 14 - 30.)

5. VIRANOMAISTEN TOIMINTAA OHJAAVAT KESKEISET PERIAATTEET

5.1 Salassapito säännökset

Yksityiselämän suoja on perustuslailla suojattu arvo. Salassapitosäännösten tavoitteena on turvata arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuus. Asiakkaan on voitava luottaa siihen että hänen viranomaiselle antamat yksityiselämää koskevat tiedot eivät mene ulkopuolisten tietoon. Yksityisyyden suojaan kuuluu henkilön itsemääräämisoikeus ja osana itsemääräämisoikeuteen kuuluu mm. oikeus päättää, haluaako hakea julkisia palveluja. (Oulu 2006, 21.)

Perheväkivallan ilmitulon kannalta keskeinen ongelma on, mihin saakka henkilön itsemääräämisoikeus ulottuu; onko perheväkivalta uhrin yksityisasia, johon ei hänen suostumuksettaan salassapitovelvollinen viranomainen voi puuttua. Vaikka itsemääräämisoikeutta on lähtökohdaisesti kunnioitettava, liittyy perheväkivaltaan sellaisia erityispiirteitä, että uhrin kyky vakaaseen harkintaan ja tahdonmuodostukseen on alentunut. Lainsäädännössä ei myöskään tunneta ehdotonta salassapitovelvollisuutta, vaan se voi tiettyjen edellytysten täytyessä väistyä. (Oulu 2006, 21.)

Lainsäädäntö ei määrittele aste-eroja salassa pidettävien tietojen suhteen. Käytännössä kuitenkin jotkut tiedot koetaan enemmän arkaluonteiseksi kuin toiset. Luottamuksellisuuden kannalta on myös keskeistä, luovutetaanko tietoa toisen viranomaisen lakiin perustuvan pyynnön perusteella vai luovutetaanko tietoa oma-aloitteellisesti. Käytännössä kynnys luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti on korkeampi kuin pyynnöstä, vaikka säädösten osalta asiaa ei ole määritetty. (Oulu 2006, 21.)

Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) on säännökset kaikkia viranomaisia koskevista salassapitomääräyksistä. Julkisuuslaki on niin sanottu yleislaki ja siinä säädetään mm. viranomaisena vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista ja salassapidon väistymisestä. Salassapitosäännösten tarkoituksena on suojata asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja oikeutta yksityisyyteen. Salassapitoa koskevat säännökset ja omaksuttu tulkintakäytäntö lähtevät periaatteesta, että jo pelkkä tieto asiakkuudesta on salainen. Pääsääntöisesti asiakassuhteen perusteella tietoon tulleen asian ilmoittaminen toiselle viranomaiselle, edellyttää laissa säädettyä perustetta. (Oulu 2006, 21.)

Julkisuuslain ohella ja sitä täydentävästi joudutaan soveltamaan useita toimialakohtaisia salassapitosäännöksiä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on omat säädökset salassapitovelvoitteista (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, 17.8.1992/785, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812). Kouluviranomaisia sitoo perusopetuslaissa (21.8.1998/628) säädetty salassapitovelvollisuus. Viranomaisyhteistyössä ongelmia aiheuttaa se, että viranomaisia sitovat omaa alaa koskevat säännökset ja toisaalta tietoisuus toisten viranomaisten säännöksistä on puutteellista. Lisäksi oikeudet antaa tai saada tietoa eivät ole kaikilla viranomaisilla yhtä ”laajoja”. (Oulu 2006, 21.)

5.2 Dokumentointi

Perheväkivallan ehkäisyssä ja hoitamisessa on asioiden dokumentoinnilla tärkeä merkitys. Tietoa kerätessä ja asiakkaan tietoihin merkittäessä tulee huolehtia siitä, että tiedot ovat asianmukaisia ja ne ovat kirjattu totuudenmukaisesti. Tietoihin on tärkeä merkitä, keneltä tieto on saatu, esim. ” lapsi kertoo seuraavasti:” Asiakkaan arvostelematyyppejä luonnehdintoja ei asiakastietoihin kirjata. Esimerkiksi sen sijaan, että sanotaan jonkun henkilön olevan yhteistyökyvytön, on parempi kertoa konkreettisesti, miten mahdollinen yhteistyökyvyttömyys on ilmennyt. Sosiaalihuollon asiakkaan tietojen osalta niiden ajantasaisuus on myös aina varmistettava. Kaikkien viranomaisten tulisi kirjata tietojärjestelmiinsä objektiivisesti ja riittäväällä tarkkuudella havainnot epäilyistä perheväkivallasta, vaikka tapahtumat eivät aiheuttaisi välittömiä toimenpiteitä. Erityisen tärkeää tarkka dokumentointi on terveydenhuollossa. Pa-

hoinpitelyepäilyksen seurauksena syntyneet vammat on tärkeää kuvata riittävän yksityiskohtaisesti mahdollista myöhempää tutkintaa tai muuta viranomaiskäsittelyä varten. (Oulu 2006, 22 -23.)

5.3 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulaki (417/207) 25§, ilmoitusvelvollisuus:

"Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka kouluisten aamu- tai ilta- tai päivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon tai huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä. Myös muu kuin I momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevia salassapitosäännösten estämättä." (Finlex.fi)

Ilmeinen lastensuojelun tarve tarkoittaa, että vakavaankin vähäisempi huoli lapsen kehitykseen tai terveyden vaarantamisesta edellyttää yhteydenottoa lastensuojeluun. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida tuen tarve ja selvittää lapsen olosuhteet. On syytä muistaa, että on kysymys edellä mainittu lainkohdassa mainittujen viranomaisten tekemästä ilmoituksesta, jonka laiminlyöminen ääritapauksissa voi johtaa rikos- ja työoikeudellisiin sanktioihin. Ilmeinen lastensuojelutarve ei edellytä ilmoittajan varmaa tietoa siitä, että ilmoituksen johdosta ryhdytään lastensuojelutoimenpiteisiin. Riittävää on, että ilmoittajalla on perusteltu epäily lapsen terveyden ja kehityksen olevan uhattuna. (Oulu 2006, 24.)

Lapseen kohdistuva väkivalta on lähes aina peruste tehdä ilmoitus, etenkin kun lapsi itse kertoo väkivallasta tai havaitaan todennäköisesti väkivallan aiheuttamia vammoja. Perheessä tapahtuva aikuisten välinen väkivalta voi olla ilmoitusperuste myös silloin, kun väkivalta ei kohdistu suoraan lapseen. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan lastensuojeluviranomaiselle, joka voi tehdä edelleen tutkintapyyntöä poliisille lapsen pahoinpitelyepäilystä. (Oulu 2006.24.)

5.3.1. Lastensuojelulaki

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain tavoitteena on ollut turvata lapsen ja perheen tarvitsemat tukitoimet ja palvelut, parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä sekä mahdollistaa entistä varhaisempi ongelmiin puuttuminen ja tehokas tuki avopalveluissa. Lisäksi tarkoituksena on parantaa lapsen ja vanhempien oikeusturvaa erityisesti lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa. (Finlex.)

Kunnat laativat lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaan suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelman kattaa laajasti lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvointiin liittyvät palvelut. Suunnitelman tekee yksittäinen kunta tai yhteistyössä useampi kunta. Suunnitelman hyväksyy valtuusto ja se tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Suunnitelmaan sisältyvät toimet otetaan huomioon kunnan vuosittaisissa toiminta- ja taloussuunnitelmissa. (Finlex.)

Näitä ovat muun muassa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut, lastensuojeluun varattavat voimavarat, lasten ja perheiden tukemiseksi käytettävissä oleva palvelujärjestelmä ja eri toimijatahojen yhteistyön järjestäminen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa esitetään myös se, miten suunnitelmaa toteutetaan ja seurataan. Suunnitelma on uusi lakisääteinen kunnan lastensuojelun ohjausväline. (Finlex.)

6. AMMATILLINEN VERKOSTOTYÖ

6.1 Lähisuhdeväkivalta, haaste koko palvelujärjestelmälle.

Lähisuhdeväkivaltaan sekä päihdeongelmiin puuttumisessa ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset avainasemassa. Koulutusta osaamisen sekä yhteistyön kehittämiseksi tarvitaan. Väkivaltaosaaminen sekä päihdeosaaminen ovat tasoltaan vaihtelevaa ja keskeisillä sektoreilla valmiudet lähisuhdeväkivallan ja päihdeongelmien käsittelyyn lienevät yhtä heikot. Konsultointiapua ei aina löydy helposti, sillä aiheisiin syventyneitä erityisosaajia ei ole kovin tiheässä. Sosiaali- ja terveysalojen koulutuksessa tulee olla mahdollisuus syventää väkivalta- ja päihdetyön erityisosaamista. Avainasemassa on tarvittava osaaminen, joka koostuu perusasioista, ongelmien luonteen ja laajuuden tiedostamisesta, riskien ja ongelmien tunnistamisesta. Lisäksi keskeistä on varhaisessa puuttumisessa tarvittavat puheeksioton ja kohtaamisen taidot. Tärkeätä on myös, että koko moniammatillinen henkilöstö on toiminnan tukena. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66.)

6.2 Palvelujärjestelmät

Terveystieteiden palvelujen piiriin hakeutuu osa väkivallanuhreista. Väkivallan tunnistaminen taustasyynä on oleellisen tärkeää hoidon tarpeenmukaisuuden kannalta. Seulontojen avulla ja muilla tavoin pyritään tunnistamaan riskiperheitä, riskitilanteita ja yksilöllisiä riskejä. Nämä keinot tehostavat mahdollisuutta ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa. Väkivallan tunnistaminen ja systemaattinen kirjaaminen luo mahdollisuuden arvioida ongelman laajuutta ja kehitystä väestötasolla, näin saadaan tietoa lähisuhdeväkivallan esiintymisestä. Tietoa tarvitaan ennaltaehkäisyyn ja hoitopalveluiden kohdentamisessa ja kehittämisessä.

Päihdehuollon erityispalvelut kuuluvat osana sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluihin. Päihdehuollon palveluissa keskeisenä toimintaperiaatteena tulisi olla asiakkaan tilanteen arviointi kokonaisuutena. Arvioinnissa tulee olla mukana perhetilanne sekä lähisuhdeväkivallan tai sen uhan kartoittaminen ja asianmukaisen avun järjestäminen koko perheelle ja muille läheisille.

Perhepalvelujen tärkein tavoite on lapsen terveyden suojeleminen. Äitiysneuvolasta alkaen ehkäistään alkoholin riskikäyttöä seulontojen ja seurannan avulla. Muulla neuvonnalla ja toiminnalla tuetaan lasten hyvää kehitystä edistävää vanhemmuutta. Neuvolakäyntien yhteydessä ja tarvittaessa on mahdollisuus tukea ja neuvoja.

Sosiaalipalvelut eli lastenpäivähoito, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, perheasiain sovittelu, vanhustyö, vammaistyö ja toimeentulotuki ovat keskeisessä asemassa ongelmien ehkäisyssä ja ongelmassa auttamisen kannalta. Mahdollisuus tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa ja päihteidenkäyttöön liittyvät ongelmat sekä riskit. Kun varhaisessa vaiheessa voidaan tarjota tukea ja ohjata muiden tarpeen mukaisten palveluiden piiriin voidaan ennaltaehkäistä ongelman paheneminen.

Koulu- ja nuorisotyössä on mahdollisuus kasvattaa päihteettömyyteen ja väkivallattomuuteen myös lieventää väkivallasta ja päihteistä aiheutuvia haittoja. Opiskelijaterveydenhuollolla, oppilashuollon toiminnalla ja opetustyöllä on tässä keskeinen merkitys, kuten myös koululaisten iltapäivätoiminnalla ja järjestöjen nuorisotoiminnalla.

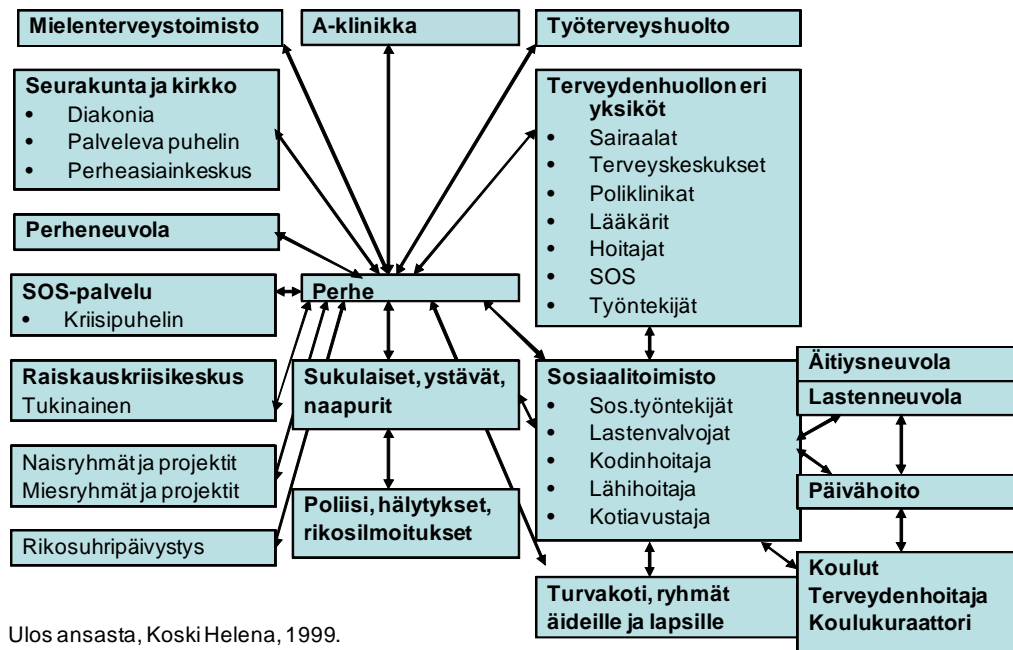
Opiskelu ja asevelvollisuusaika ovat nuorten aikuisten kannalta keskeisiä toimintaympäristöjä. Tämä ajanjaksot ovat avainasemassa kun nuorten väkivaltaan ja päihteidenkäyttöön liittyvien riskien ja ongelmien tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen voidaan tehostetusti vaikuttaa. Keskeisessä asemassa ovat oppilaitokset, asevelvollisuuspalvelus ja siviilipalvelus. Työikäisten keskeisiä toimintaympäristöjä ovat työpaikat, joissa ongelmia voidaan käsitellä työterveyshuollon ja työsuojelun toiminnassa.

Ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalvelut ovat riskien ja ongelmien tunnistamisen, ehkäisevän toiminnan, varhaisen puuttumisen ja hoidon kannalta olennaisessa osassa. Haasteena näillä palveluilla on ongelmien tiedostaminen, tunnistaminen ja tarpeenmukaisen avun järjestäminen niin että se on osana normaalia toimintaa. Haasteena hoidossa on ikääntyneiden erityispiirteisiin liittyvän osaamisen ja palveluvalmiuden varmistaminen.

Poliisi on avainasemassa kärjistyneen lähisuhdeväkivaltatilanteisiin puuttumisessa ja myös osallisten ohjaamisessa avun piiriin. Väkivalta ja päihdeongelmien ehkäisy on lähipoliisi toimintaa. Kun poliisi puuttuu väkivaltatilanteisiin, on tärkeää selvittää ja kirjata tapahtunut. Tämä on edellytyksenä kun perheen ongelmaa puretaan avun järjestämiseksi.

(alma@parastapienelle.net.)

Perheväkivaltaa kokeneen hoito- ja palveluketju

Ulos ansasta, Koski Helena, 1999.

Kriisipalvelu, turvakoti ja sosiaalipäivystys ovat kärjistyneisiin ongelmiin puuttumisessa ja tarpeen mukaisen avun järjestämisessä keskeisempiä toimijoita. Ihmiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa tai joutuneet silminnäkijäksi tarvitsevat tilanteesta riippuen tukipalveluita mm. terapiapalveluita, vertaisryhmä- ja tukihenkilötoimintaa. Kun kynnystä palveluihin madalletaan, helpottaa se niiden piiriin hakeutumista. (Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi 2007, 66 - 67.)

6.3 Moniammatillinen yhteistyö

WHO:n raportissa, Väkipalta ja terveys maailmassa 2005, käsitellään suosituksia joiden tavoitteena on käynnistää väkivallan vastaista toimintaa. Päämäärän saavuttamisen edellytyksenä on monien eri sektorien mukaantulo. Väkivallan katkaisukeinojen tehostaminen, moniammatillinen yhteistyö ja väkivallan ehkäisyn ohjeistaminen ovat hyväksi koettuja menetelmiä väkivaltatilanteiden hoitamiseen. Asiakastyössä laadun ja työn kehittäminen ovat katkaisukeinojen tehostamista. Ennen kaikkea väkivallan ennaltaehkäisyyn tulisi myös kohdentaa enemmän moniammatillisen verkoston voimavaroja.

Työntekijän rooli on asiakkaan rinnalla työskentelyä, joten työntekijällä tulisi olla koulutuksen tuomaa tietoa, taitoa ja varmuutta toimiessaan asiakkaan parhaaksi. Yhteiset käytännön toimintaohjeet eivät yksinään riitä väkivallan tunnistamisessa, puuttumisessa ja auttamistyössä. Tarvitaan asiaan sitoutunutta työyhteisöä, vastuuhenkilöitä ja moniammatillista verkostoa, jotka ovat perehtyneet huolella väkivaltatyön erityispiirteisiin.

Kriisikeskukset ovat erikoistuneet väkivaltakierteen katkaisuun ja tuovat tarvittavan lisän peruspalvelujen rinnalle. Työntekijöille tulisi järjestää koulutusta, jolloin he voisivat päivittää tietoja ja taitoja kohdatessaan asiakkaita tai potilaita, jotka ovat joutuneet väkivallan uhriksi. Väkivallan tunnistaminen, puuttuminen ja ennaltaehkäisevätyö synnyttävät myös koulutustarpeita, joka tulisi ottaa huomioon ammatillisuutta kehitettäessä. (Huhtalo ym. 2003, 38.)

6.4 Verkostotyön omaksuminen ja tavoitteet

Työntekijän tai työryhmän toimintaperiaate verkostotyössä on ottaa asiakkaan sosiaalinen verkosto huomioon kaikissa tilanteissa. Verkostotyön omaksuminen työmenetelmäksi jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa työntekijä omaksuu asiakkaansa verkoston näkökulmaa ja asiakas taas itse rakentaa mieleensä psykososiaalista verkostoaan, apuna työskentelyssä on hyvä käyttää verkostokartan piirtämistä. Toisessa vaiheessa työryhmä kokonaisuudessaan omaksuu verkostonäkökulman työssään ja silloin voidaan kutsua paikalle asiakkaan elämään vaikuttavat ihmiset. Kolmannessa vaiheessa työntekijät järjestävät verkostokokouksia tai verkostopsykoterapiaistuntoja. Toimenpiteet olisi hyvä ajoittaa niin lähelle kriisin ilmenemistä kuin vain mahdollista. Auttajilla tulee olla valmiuksia lähteä mm. asiakkaan kotiin, työpaikalle, sinne minne tarve vaatii. Auttaja ottaa prosessiin mukaan asiakkaan tavanomaisen sosiaalisen verkoston ja viranomaisia sillä ajatuksella, että kaikki verkostot ovat potentiaalisesti auttavia. Suunniteltu ja hyvä verkostoterapeuttinen toimenpide sisältää ajatuk-

sen mahdollisimman nopeasta palaamisesta tavanomaiseen päiväjärjestykseen ja ottaa huomioon jatkuvuuden. (Ojuri 2001, 112-113.)

7. TUUSULAN KUNNAN YHTEISTYÖVERKOSTO LÄHISUHDEVÄKIVALLAN ENANALTA EHKÄISYSSÄ

ENNALTAEHKÄISEVÄSSÄ PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖSSÄ

- normaaliin asiakastyöhön kuuluvat tapaamiset, neuvonta, ohjaus, tukitoimet
- ongelmien ilmetessä havaintojen tekeminen, ilmiön tunnistaminen
- puuttuminen, väkivaltaisen käyttäytymisen katkaisu
- yhteydenotot, arviointi ja seuranta

8. PERHELINKKI

Perhelinkki on kehitteillä oleva moniammatillinen yhteistyöverkosto perheiden hyväksi Joke-
lassa. Perhelinkkiä on kehitetty osana Tuusulan perhekeskushanke Tuulasta (2007 - 2009).
Perhelinkki tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden tavata samalla kertaa useita työntekijöitä ja
saada kokonaisvaltaista sekä joustavaa palvelua. Tarjolla on myös tietoa alueen peruspalve-
luista, ryhmistä ja muista tukipalveluista sekä moniammatillisia perheille suunnattuja palve-
luita erilaisissa elämäntilanteissa, joissa perheet kokevat tarvitsevansa ulkopuolista tukea.

Perhelinkki järjestää yhteisiä kokouksia noin kerran kuukaudessa, jolloin myös asiakkaat voi-
vat tulla tapaamaan vakiojäseniä. Perhelinkin vakiojäsenet koostuvat seuraavista tahoista:
Alle kouluikäisten terveyspalvelut (terveydenhoitaja, neuvolan perhetyöntekijä, terveyskes-
kuspsykologi), seurakunta (perhetyön diakoni), Sosiaali- ja perhetyö (sosiaalityöntekijä ja
perhetyöntekijä), varhaiskasvatuspalvelut (erityislastentarhanopettaja), koulu- ja oppi-
lashuolto (koulukuraattori, koululaisten tukihenkilö, koulupsykologi), nuorisotyö (vastaava
erityisnuorisotyöntekijä).

Käsiteltäviä aiheita kokouksessa voivat olla mm. perheet, joiden kanssa työntekijä ei tiedä
mitä tehdä tai joiden osalta työntekijä haluaisi tiivistää yhteistyötä muiden tahojen kanssa,
perheenjäsenten jaksaminen ja hyvinvointi, kriisitilanteet perheissä, tiedotusasiat omasta
toiminnasta ja palveluista, alueen yhteistyömuotojen- ja palveluiden kehittäminen. Työnteki-
jä voi tuoda perheen asiat Perhelinkkiin käsiteltäväksi vakiojäsenten kautta tai tulla kokouk-
seen esittelemään perheen tilanteen itse. Perhelinkin kokousajoista ja - paikasta saa lisätie-
toa vakiojäseniltä.

Perhelinkissä työntekijä voi konsultoida paikalla olevia työntekijöitä itselle uudessa ja /tai
vaikeassa tilanteessa. Hänellä on mahdollisuus saada tietoa kunkin työyhteisön peruspalve-
luista ja koko ajan muuttuvista erityispalveluista sekä saada myös apua tutkimus-, hoito-,
palvelu-, tai jatkosuunnitelman laatimiseen. Työntekijä voi löytää itselleen työparin esimer-
kiksi kotikäynnille ja saada asiakasperheestä tietoa, joka ei tule esiin oman työn kautta, mut-
ta joka auttaisi työntekijää hänen tukiessaan perhettä tai sen jäsentä. Työntekijä voi tuoda
omia ajatuksiaan yhteistyömuotojen ja yhteistyöhön liittyvien palveluiden kehittämiseksi.

Perhelinkki toimii aina yhteistyössä perheen kanssa. Jotta perheen asioita voidaan käsitellä
perhelinkissä, pyydetään siihen asiakkaalta aina lupa etukäteen. Tähän on mahdollisuus käyt-
tää valmista Perhelinkin suostumuslomaketta. Perhelinkin työntekijät ovat lain mukaan vai-
tiosi- ja salassapitovelvollisia (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki
potilaan asemasta ja oikeuksista, laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä, kirkkolaki).

Tarvittaessa Perhelinkki tai asiakas itse, kutsuu paikalle myös asiakkaan kanssa yhdessä sopimia tahoja, esimerkiksi ystäviä, sukulaisia tai muita hoito- ja tukitahoja. (Lisätietoja Perhelinkistä: puheenjohtaja ja kuraattori Hautaniemi- Bustamante Miia, 09 - 8718 4667 tai kehittäjäpsykologi Marika Vilen, 040 - 3144 233 ja Perhelinkki esite. 2009.)

10. TUUSULAN KUNNAN TOIMINTAMALLI

Työryhmän jäsenet työstivät omissa toimintayksiköissä toimintamallit (kaaviokuvan ja lyhyen ohjeistuksen) työntekijän käyttöön tilanteessa, jossa hän on kohdannut asiakkaan, joka on kokenut / tai työntekijä epäilee kokeneen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Tuusulan kunnan työyksiköiden mallit on esitetty seuraavassa järjestyksessä:

- 9.1. lasten- ja äitiysneuvolapalvelut, oheistusosa on hyvin sovellettavissa hoito-, kasvat- ja opetuslalle
- 9.2. Varhaiskasvatuspalvelut
- 9.3. Opetuspalvelut ja koululaisten iltapäivähoito
- 9.4. Nuorisopalvelut
- 9.5. Sosiaali- ja perhetyöpalvelut
- 9.6. Terveyskeskuspalvelut

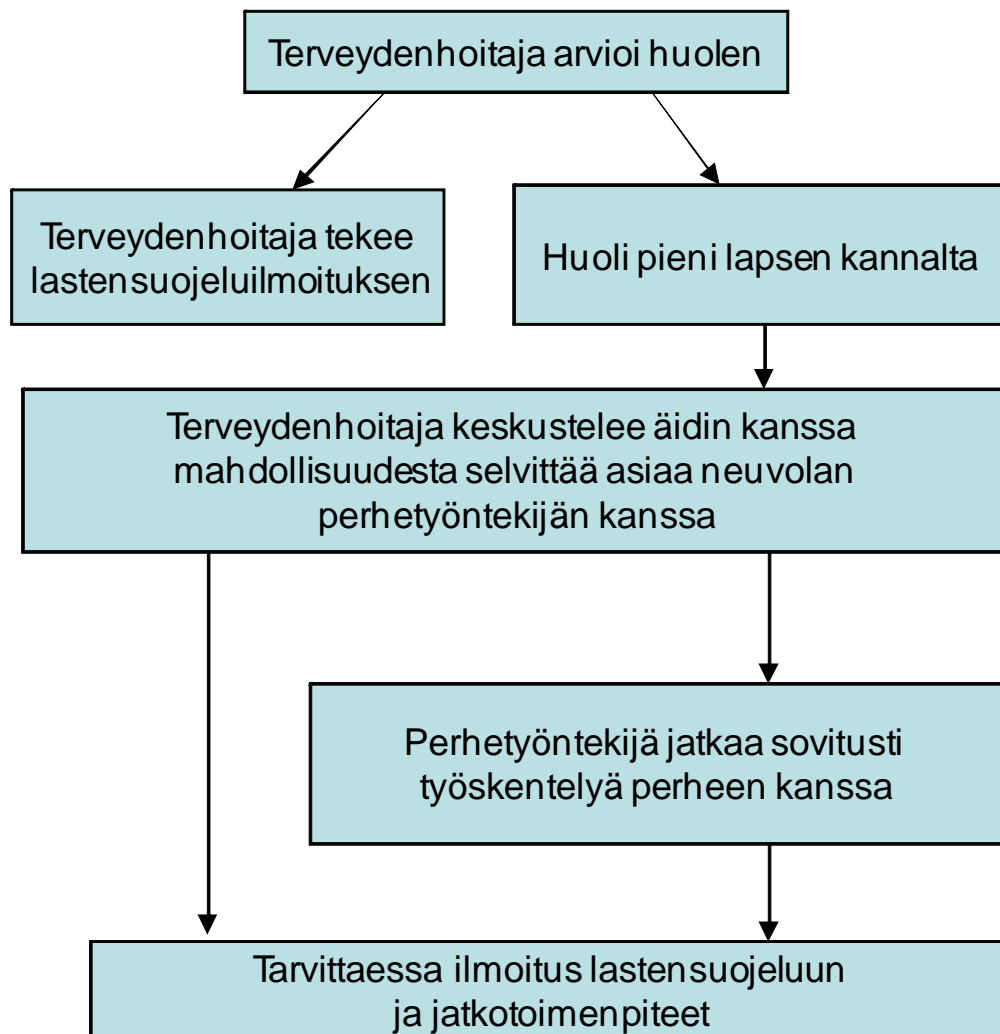
Työryhmä työsti Tuusulan kunnalle yhteisen toimintamallin, miten toimia tilanteessa, jossa työntekijä joutuu tekemisiin väkivaltaisen asiakkaan kanssa. Malli on toimintaohjelman viimeisellä sivulla, s. 44.

Työryhmässä kerättiin yhteystiedot esitteeseen: Konsultti- ja palvelupisteet perhe- ja lähisuhdeväkivallassa, liite 7, s. 58. Yhteistietoesitteen tietoja päivitetään keskitetysti koko ajan ja siitä informoidaan toimintayksiköitä.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan asiakastyöhön Laurean opiskelijat tekivät Esitteen asiakkaille, (liite 4, sivu 53) jota jaetaan toimipisteisteen käyttöön, kun kunnanhallitus on käsitellyt lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamallin.

Liitteisiin on lisäksi oheistettu Lähestymiskielto-opas, Tuusulan kunnan lastensuojeluilmoitus, parisuhdeväkivallan seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa ja perhelinkkiesite.

9.1 Lasten- ja äitiysneuvolapalvelut

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen neuvolassa

Tavoitteena neuvolassa on tunnistaa parisuhdeväkivallasta kärsivät perheet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämän tueksi on suunniteltu käyttöönottaa neuvoloissa parisuhdeväkivaltakysely raskaana oleville ja (½ -) 2-vuotiaiden lasten äideille. Seulontakyselyn tarkoituksena on tunnistaa avun tarpeessa olevat perheet, tukea ja saattaa heidät avun piiriin mahdollisimman varhain, jotta lapsille voidaan turvata suotuisa ja turvallinen kasvuympäristö.

Jos neuvolassa havaitaan väkivallan merkkejä tai herää epäily uhrin käyttäytymisen johtuvan väkivallasta, on asia syytä ottaa puheeksi. Tarvittaessa keskustellaan ensin asiasta työyhteisössä tai konsultoidaan erityisasiantuntijaa. Systemaattisen seulonnan avulla pystyttäisiin myös madaltamaan kynnystä ottaa parisuhdeväkivalta puheeksi kaikkien perheiden kanssa, kaikki väkivallan muodot huomioiden. Kyselyn käyttöönotto vaatii kuitenkin neuvolan nykyisten käytänteiden ja terveydenhoitajien resurssien tarkastelua, sillä kyselyn käyttö edellyttää aikaa keskusteluun sekä olemassa olevat tukimuodot ja niiden tuntemusta. Ohjeistus parisuhdeväkivallan seulonnasta äitiys- ja lastenneuvolassa, katso liite 5, s. 54.

Neuvolan osalta työ perheen kanssa jatkuu edelleen, myös lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Yhteistyön ja tiedonkulun tehostamiseksi sekä perheen tukemisen parantamiseksi nähtäisiin jatkossa tärkeänä, että neuvolan terveydenhoitaja saisi lastensuojelusta palautteen perheen tilanteesta sekä jatkosuunnitelmista.

Lastensuojeluilmoitus

Perheen tilannetta arvioidaan erityisesti lapsen kannalta. Jos huolta on, terveydenhoitaja on velvollinen tekemään viipymättä lastensuojeluilmoituksen.

Lastensuojelulaki 25§, ilmoitusvelvollisuus: "Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanotto- toimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon tai huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lasten

suojelutarpeen selvittämistä. Myös muu kuin I momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevia salassapitosäännösten estämättä. Sen estämättä, mitä I momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.”

Lapsi on yksilö- tai perhekohtaisen lastensuojelun tarpeessa ainakin silloin

- kun lapsen hoitoa, huolenpitoa ja kasvatusta vakavasti laiminlyödään
- kun lapseen kohdistuu fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa
- kun lapsen kotona käytetään väkivaltaa
- kun lapsen vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä
- kun lapsi käyttää tai kokeilee päihteitä
- kun lapsen fyysisten tarpeiden tyydyttämisessä ilmenee puutteita (jatkuva ravinnon, asianmukaisen vaatetuksen, yöunen tms. puute)
- kun lapsen vanhemmilla on vakavia mielenterveysongelmia
- kun lapsi on tehnyt rikoksen
- kun lapsi oireilee (esim. jatkuva väsymys, voimakkaat pelot, ahdistuneisuus, levottomuus)
- kun joku muu asia herättää huolen lapsesta
- kun lapsi jää ilman vanhempia

Ilmoittajalta kerätään ilmoituksen vastaanoton yhteydessä lapsen tilanteeseen liittyviä taustatietoja lastensuojeluviranomaisen päätöksentekoa varten. Ilmoituksen tekevän viranomaisen tulee kertoa nimensä, toimipaikkansa ja virka-asemansa. Lastensuojeluilmoitus on pyrittävä tekemään niin, että lapsen vanhemmat ovat siitä tietoisia. Akuutista lasta koskevasta vaaratilanteesta on ilmoitettava heti, vaikka vanhempiin voitaisikaan olla yhteydessä.

Miten ja minne lastensuojeluilmoitus tehdään?

Kaikki lastensuojelun työntekijät ottavat vastaan ilmoituksia arkipäivisin puhelinaikaan klo 9 - 10. Lastensuojelun työntekijät on jaettu katuosoitteiden mukaan. Virka-aikana lastensuojelun päivystys toimii ma - to klo 8 - 15 ja pe klo 8 - 13 (puh 09 - 871 81 / lastensuojelun päivystys). Virka-ajan ulkopuolella kiireelliset sosiaalipalvelut hoidetaan sosiaalipäivystyksessä ma - to klo 15-22, to - pe klo 15-08 ja pe - ma 13-08 (Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys). Yhteydenotto sosiaalipäivystykseen tapahtuu hätäkeskuksen kautta (puh. 112). Hätäkeskus ohjaa yhteydenotot Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystykseen. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös kirjallisesti tätä tarkoitusta varten laaditulla lomakkeella (LIITE 3, s. 52)

Jatkotyöskentely neuvolan perhetyöntekijän kanssa

Jos huoli lapsen kannalta on pieni, mutta tilanne vaatii lisäselvittelyä, keskustelea terveydenhoitaja mahdollisuudesta selvittää asiaa neuvolan perhetyöntekijän kanssa. Perhetyöntekijä tapaa äitiä kahden kesken, joko kotona tai neuvolan tiloissa. Tärkeää on, että keskustelutilanne järjestetään turvallisesti.

Työskentely asiakkaan kanssa

Aikuinen asiakkaana

Väkivallan uhriksi joutumisesta seuraa pelkoa sekä syyllisyyden ja häpeän tunteita. Uhri syyllistää usein itseään, salaa tapahtuneet ja uskoo väkivallan loppuvan, kuten tekijä vakuuttelee. Tämä vaikeuttaa tapahtuneesta kertomista ja avun hakemista.

Fyysisten vammojen osalta hälyttävää on, jos uhri ei halua kertoa vammojen synnystä tai kuvaus vammojen synnystä ei vastaa vammojen laatua. Erityisesti on kiinnitettävä huomioita tilanteisiin, joissa uhrilla on toistuvia ja eri paranemisvaiheessa olevia vammoja tai uhri haaveilee hoitoon viiveellä. Hän voi myös kieltäytyä jatkohoidosta tai perua varattuja aikoja.

Henkisen väkivallan tunnistaminen on usein vaikeaa eikä uhri aina itsekään tunnista sitä. Henkiseen väkivaltaan liittyy usein fyysisen väkivallan uhkaa. Kontrollin ja alistamisen seurauksena uhri voi olla ahdistunut ja arka puhumaan asioistaan.

Toistuva ja vakava väkivalta traumatisoi uhrin, minkä seurauksia ovat mm. minäkäsityksen muuttuminen, itsetunnon mureneminen, toivottomuuden tunteet ja heikentynyt aloitekyky. Traumatisoituminen voi ilmetä tunnekontaktin puuttumisena omiin kokemuksiin, muistikuvien hajanaisuutena tapahtumista ja pyrkimyksenä pitää mieleen tunkeutuvat muistot pois mielestä.

Lapsi asiakkaana

Lapsi voi olla perheessä väkivallan todistaja, väkivallan kohde tai molempia. Väkivallalle altistuminen on lapselle vakava kehityksellinen riskitekijä, josta lapsi voi saada pysyviä, läpi elämän kestäviä psyykkisiä ja/tai fyysisiä vammoja.

Lapseen kohdistuva väkivalta voi ilmetä fyysisenä, psyykkisenä tai seksuaalisena väkivaltana. Myös lapsen hoidon ja avun laiminlyönti on väkivaltaa. Lapseen kohdistuva laiminlyönti voidaan luokitella neljään eri ryhmään, jotka voivat tapahtua samanaikaisesti:

Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu: lapsi ei saa kasvuunsa edellyttämää riittävää tai oikeaa ravitsemusta, lapsen kasvuolosuhteet ovat epähygieeniset tai siivottomat, lapsi altistetaan puutteellisen valvonnan vuoksi vaaroille.

Lapsen emotionaalinen laiminlyönti: emotionaalisessa puutteessa elävällä lapsella on vain niukasti tai ei lainkaan kokemuksia rakastetuksi tulemisesta, hyväksynnästä tai arvostuksesta. Vanhempi ei reagoi lapsen emotionaalisiin tarpeisiin, vanhempi kohdistaa lapsen vihamielisyyttä, halveksuntaa tai torjuntaa tai vanhemman vuorovaikutus on epäjohtonmukaista ja lapsen ikään nähden epäasiallista. Vanhemmat ovat kyvyttömiä tunnistamaan lapsen yksilöllisyyttä ja psykologisia rajoja ja lasta käytetään vanhemmat tarvitsevuuden tukijana. Vanhemmat ovat kyvyttömiä turvaamaan lapsen sosiaalisia tarpeita ja sopeutumista. Jatkuva emotionaalinen laiminlyönti voi johtaa lapsen kaikkien toiminta-alueiden häiriintymiseen.

Lapsen lääketieteellinen laiminlyönti: lapsen huoltaja suhtautuu välinpitämättömästi lapselle määrättyyn lääkitykseen tai muuhun hoitoon, kuten kuntoutukseen, terapiaan tai suunniteltuihin tutkimuksiin tai toimenpiteisiin.

Lapsen koulutuksellinen laiminlyönti: lasta ei toimiteta kouluun tai lapsi itse kieltäytyy eri syistä menemästä kouluun. Huoltajat saattavat suhtautua negatiivisesti koulun ehdottamiin tukiratkaisuihin lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Koulutukselliseen laiminlyöntiin luetaan myös kouluviranomaisten ja lapsen kannalta muiden merkityksellisten aikuisten riittämätön puuttuminen koulukiusaamiseen.

Varhainen puuttuminen lieventää lapselle väkivallasta tai laiminlyönnistä aiheutuvia seurauksia. Huolen tulee herätä aina, jos:

- lapsi on toistuvasti vetäytyvä, väsynyt, poissaoleva, keskittymiskyvytön
- lapsella on kehitysviivästymiä erityisesti puheen alueella
- lapsen leikki on mekaanista, väkivaltaista tai lapsi ei leiki lainkaan
- lapsi tietää kehitystasoonsa nähden liikaa fyysisestä, henkisestä tai seksuaalisesta väkivallasta
- lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti muita lapsia kohtaan, sisarusiaan kohtaan tai vanhempiin kohtaan

Epäilyn tulee herätä aina, jos: lapsi puheessaan tai tarinoissaan vihjailee tai puhuu suoraan joko perheen jäsenten välisestä tai itseensä kohdistuvasta väkivallasta ja lapsen kertomukset eivät vastaa ikätasoa. Lapsen kehossa on mustelmia tai muita väkivallan merkkejä, joiden kerrottu syntymekanismi ei vastaa vamman laatua ja alle yksivuotiaalla on luunmurtumia.

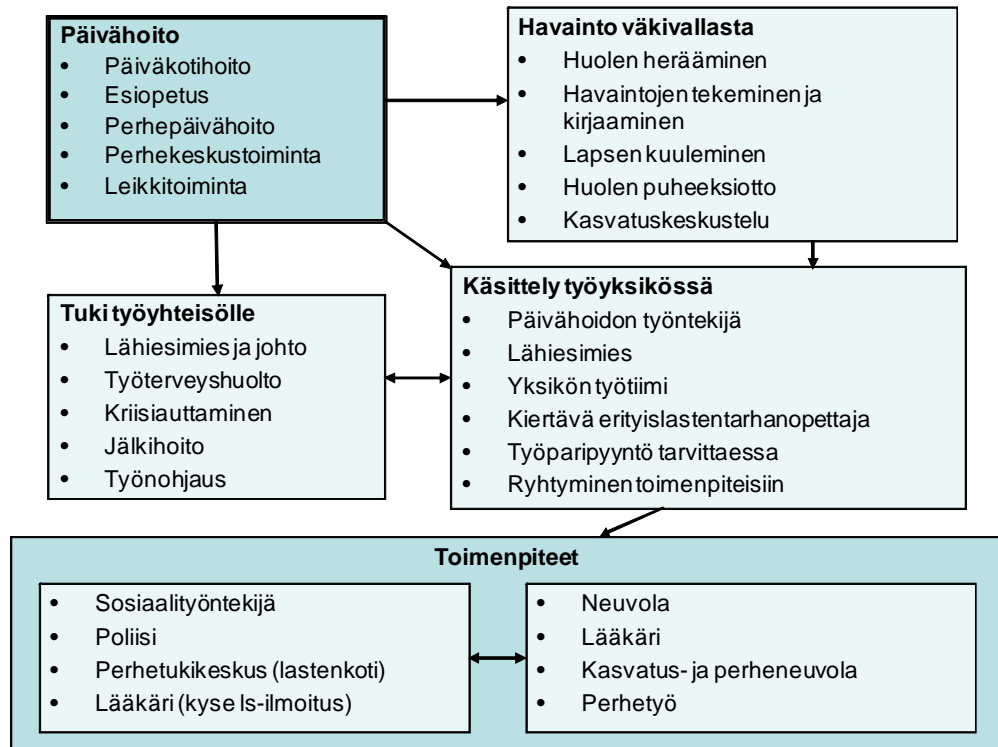
Lapsi puhuu väkivallasta yleensä ohimennen leikin, tekemisen tai piirustusten kautta. Kun lapsen käytös, ulkoinen olemus tai huolen selvittely synnyttää epäilyn perheväkivallasta, kerrotaan huoltajille, että lapsen tilanteen arviointiin kuuluu ottaa mukaan lastensuojelu. Tilanteessa huomioidaan perheenjäsenten turvallisuus.

Kun perheväkivalta tulee tietoon perheenjäsenen, toisen viranomaisen tai hoitavan tahon kautta:

- Tehdään lastensuojeluilmoitus joko puhelimitse tai kirjallisesti
- Toimitaan verkostossa aktiivisesti lapsen turvaamiseksi ja tarvittavan avun saamiseksi
- Seurataan tilannetta ja reagoidaan herkästi lapsen voinnin muutoksiin
- Pidetään yhteyttä lastensuojeluun ja toimitaan sovitun työnjaon mukaisesti
- Huolehditaan omalta osalta, että epäily selvitetään loppuun

•

Varhaiskasvatuspalvelut

9.2. Varhaiskasvatuspalvelut

Uusi lastensuojelulaki edellyttää kunnan tekemään lapsen hyvinvointisuunnitelman, mikä on parhaillaan valmistumassa Tuusulassa. Päivähoidossa ohjaa toiminnan toteutumista varhaiskasvatussuunnitelma(vasu). Jos lapsi on joutunut lähisuhdeväkivallan kohteeksi, käsitellään havaintoja perusteellisesti työyhteisössä ja otetaan asia puheeksi joko akuutisti tai ennakoon sovitusti perheen kanssa kasvatuskeskustelussa(lapsen vasu).

Kasvatusyhteisöllä on kiinteä ja usein pitkäaikainen suhde lapseen, joten kasvattajat voivat tunnistaa merkkejä lähisuhdeväkivallasta tai kaltoinkohtelusta lapsessa tai lapsen käytöksessä. Päivähoidossa on otettu käyttöön omahoitajakäytäntö. Lapselle nimetty oma aikuinen edesauttaa luottamuksellisen hoitosuhteen luomista ja helpottaa havaintojen tekoa lapseen kohdistuneesta lähisuhdeväkivallasta. Päivähoidossa olevaa lasta ja siellä työskentelevää työntekijää koskevasta lähisuhdeväkivallasta tai sen epäilystä tulee tiedottaa päivähoitoyksikön esimiestä, joka vastaa jatkotoimenpiteistä. Tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen (LIITE 3, s.52) yksikössä olevasta lapsesta tekee työntekijä yhdessä esimiehen kanssa.

Eri kehittämishankkeissa ollaan Tuusulassa ottamassa käyttöön perhekeskusmallia, joka pitää sisällään verkostoyhteistyön ja kehittää työvälineeksi perhelinkin. Perhelinkki on säännöllisesti alueella kokoontuva moniammatillinen asiantuntijaryhmä, johon työntekijä voi viedä käsiteltäväksi ongelmallisia asiakastilanteita. Ryhmään voivat osallistua myös asiakkaat. Perhelinkin kautta avautuu yhteistyökumppaneiden työtapa, toimintaympäristö ja yhteinen kieli.

Yksityiskohtainen lapsen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta koskeva ohjeistus on koottu Varhaiskasvatuspalveluiden turvallisuuskansioon, joka on sijoitettu Santraan. Lähisuhdeväkivaltaa tarvitaan lisäkoulutusta, mikä antaa valmiutta ja rohkeutta tunnistaa lähisuhdeväkivallan merkkejä ja toimia oikein tilanteissa, joissa epäily on herännyt. Tärkeää on pitää avoin yhteys väkivaltatilanteen asiakasperheeseen ja toimia lain edellyttämällä tavalla.

Varhaiskasvatuspalveluiden kaaviokuvassa on esitetty perhe- ja lähisuhdeväkivalta prosessina, joka etenee havaintojen tekemisestä asian käsittelyyn työyksikössä, minkä jälkeen tapauksen käsittely etenee toimenpiteiksi. Jotta haastavista lähisuhdeväkivaltatilanteista selviydytään arkityön keskellä, on työntekijän ja työyhteisön tukeminen tärkeää.

Äitiys- ja lastenneuvola on omassa perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteiden suunnitelmassa selvittänyt kattavasti työtapoja ja menetelmiä, joita käytetään työskennellessä lapsen ja tämän huoltajien kanssa väkivalta- ja epäilytilanteissa. Tältä osin selvitys on sovellettavissa myös varhaiskasvatuspalveluun.

Päivähoidossa ohjaa toiminnan toteutumista varhaiskasvatussuunnitelma (vasu). Jos lapsi on joutunut lähisuhdeväkivallan kohteeksi, käsitellään havaintoja perusteellisesti työyhteisössä ja otetaan asia puheeksi joko akuutisti tai ennakoon sovitusti perheen kanssa kasvatuskeskustelussa (lapsen vasu).

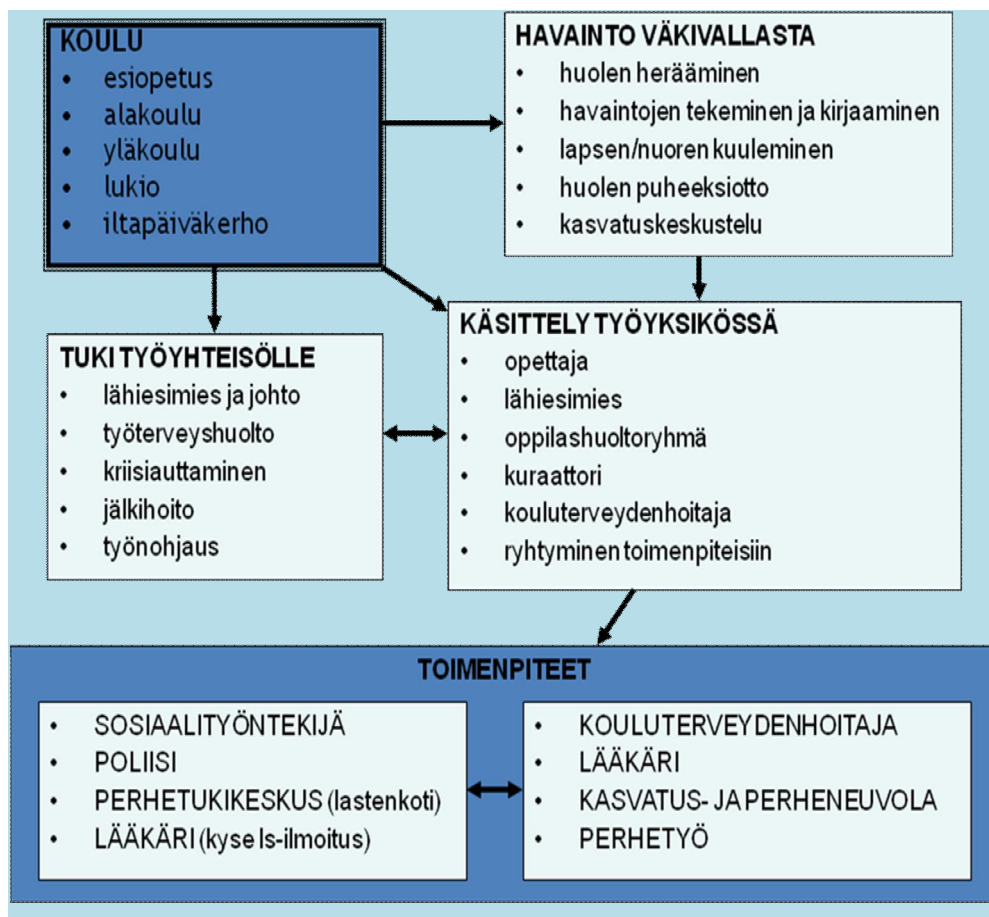
Kasvatustyöyhteisöllä on kiinteä ja usein pitkäaikainen suhde lapseen, joten kasvattajat voivat tunnistaa merkkejä lähisuhdeväkivallasta tai kaltoinkohtelusta lapsessa tai lapsen käytöksessä. Päivähoidossa on lapselle nimetty omahoitaja, mikä edesauttaa luottamuksellisen hoitosuhteen luomista ja helpottaa havaintojen tekoa lapseen kohdistuneesta lähisuhdeväkivallasta. Päivähoidossa olevaa lasta ja siellä työskentelevää työntekijää koskevasta lähisuhdeväkivallasta tai sen epäilystä tulee tiedottaa päivähoitoyksikön esimiestä, joka vastaa kaavion mukaisista jatkotoimenpiteistä.

Eri kuntakeskuksissa toimiva Perhelinkki on säännöllisesti alueella kokoontuva moniammatillinen asiantuntijaryhmä, johon työntekijä voi viedä käsiteltäväksi ongelmallisia asiakastilanteita. Ryhmään voivat osallistua myös asiakkaat. Perhelinkistä on selvitys s. 24 ja liitteessä 5, s. 56.

Yksityiskohtainen lapsen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta koskeva ohjeistus on koottu Varhaiskasvatuspalveluiden turvallisuuskansioon, joka on sijoitettu Santraan. Tärkeää on pitää avoin yhteys väkivaltatilanteen asiakasperheeseen ja toimia lain edellyttämällä tavalla.

Varhaiskasvatuspalveluiden kaaviokuvassa on esitetty perhe- ja lähisuhdeväkivalta prosessina, joka etenee havaintojen tekemisestä asian käsittelyyn työyksikössä, minkä jälkeen tapauksen käsittely etenee toimenpiteiksi. Jotta haastavista lähisuhdeväkivaltatilanteista selviydytään arkityön keskellä, on työntekijän ja työyhteisön tukeminen tärkeää.

9.3 Opetuspalvelut ja koululaisten iltapäivähoito

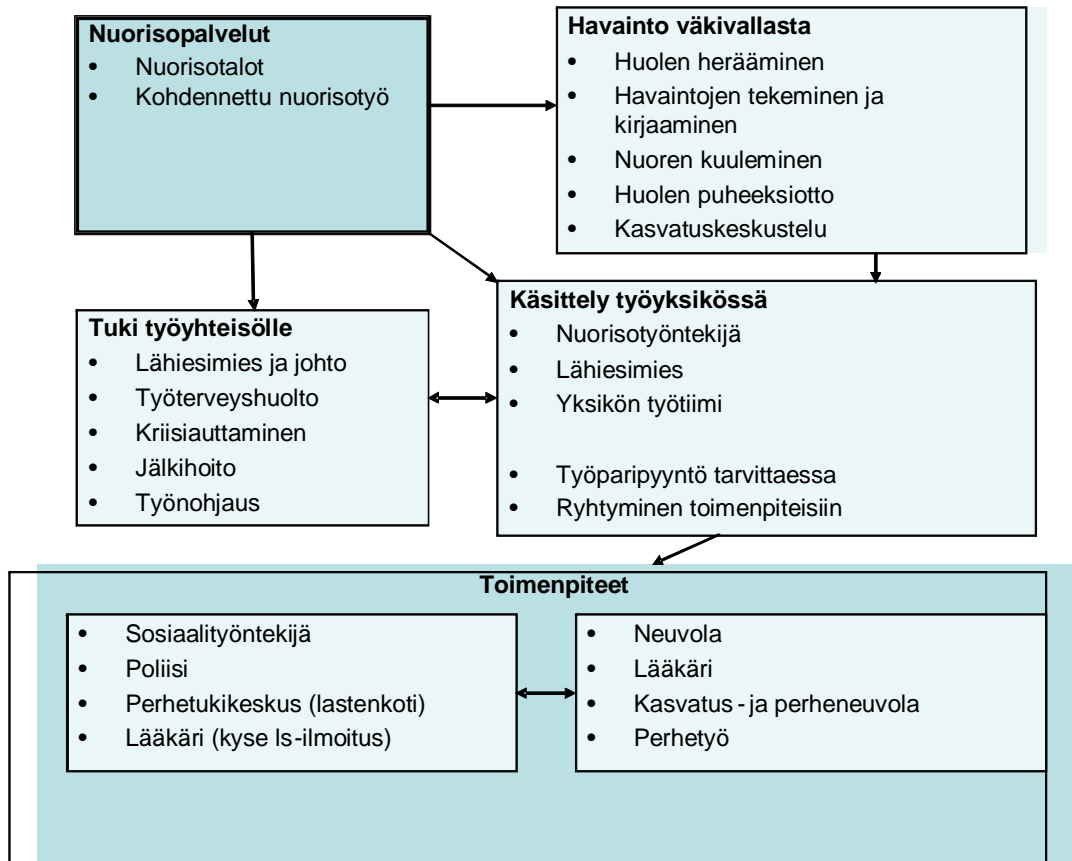
Koulujen osalta on sovittu seuraava käytäntö:

Jos lastensuojelulliset syyt vaativat oppilaan osalta lastensuojeluilmoituksen tekemistä, ilmoituksen tekee lastensuojelulain edellyttämällä tavalla koulun esimies.

9.4 Nuorisopalvelut

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan puuttumisprosessi nuorisopalveluissa

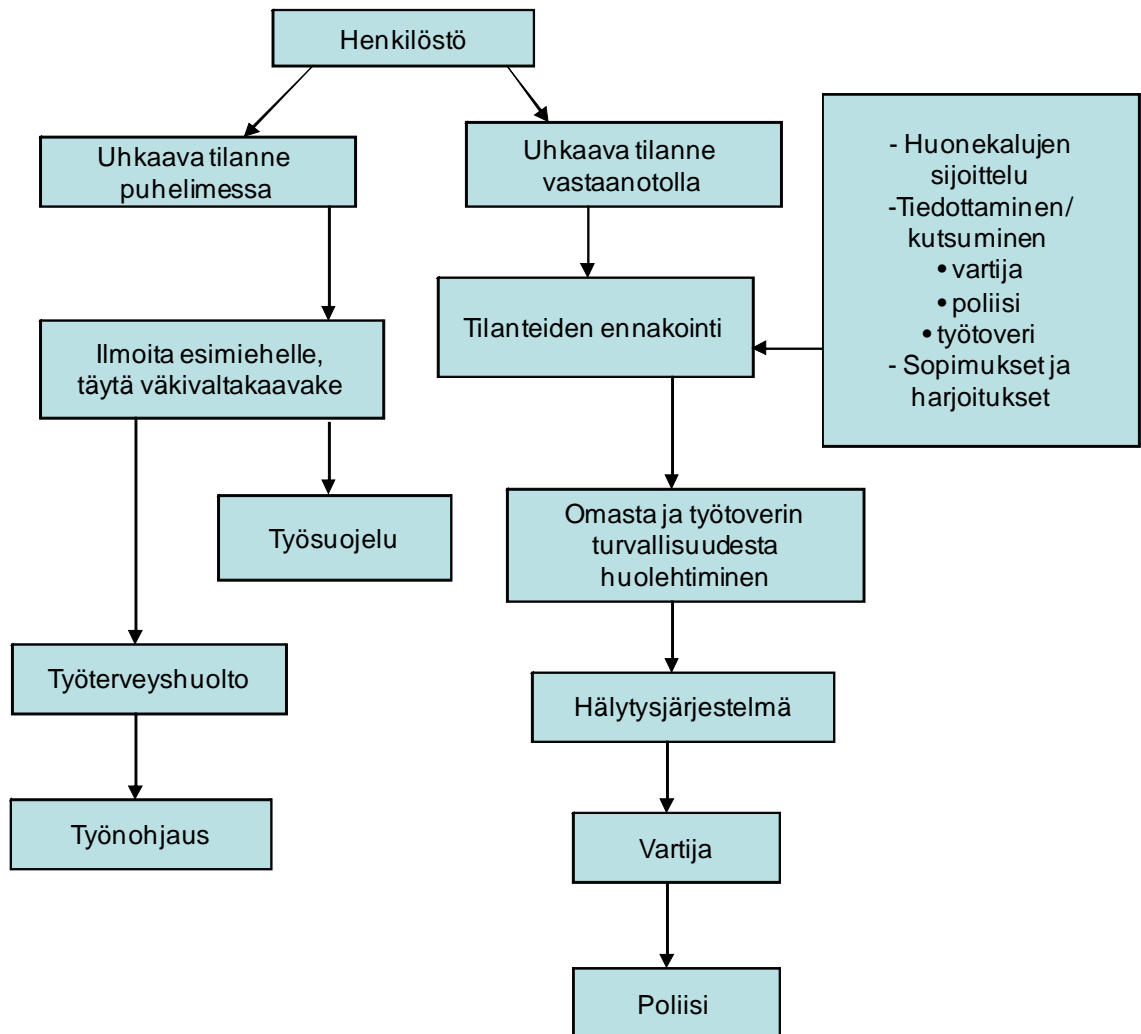
Nuorisopalvelut

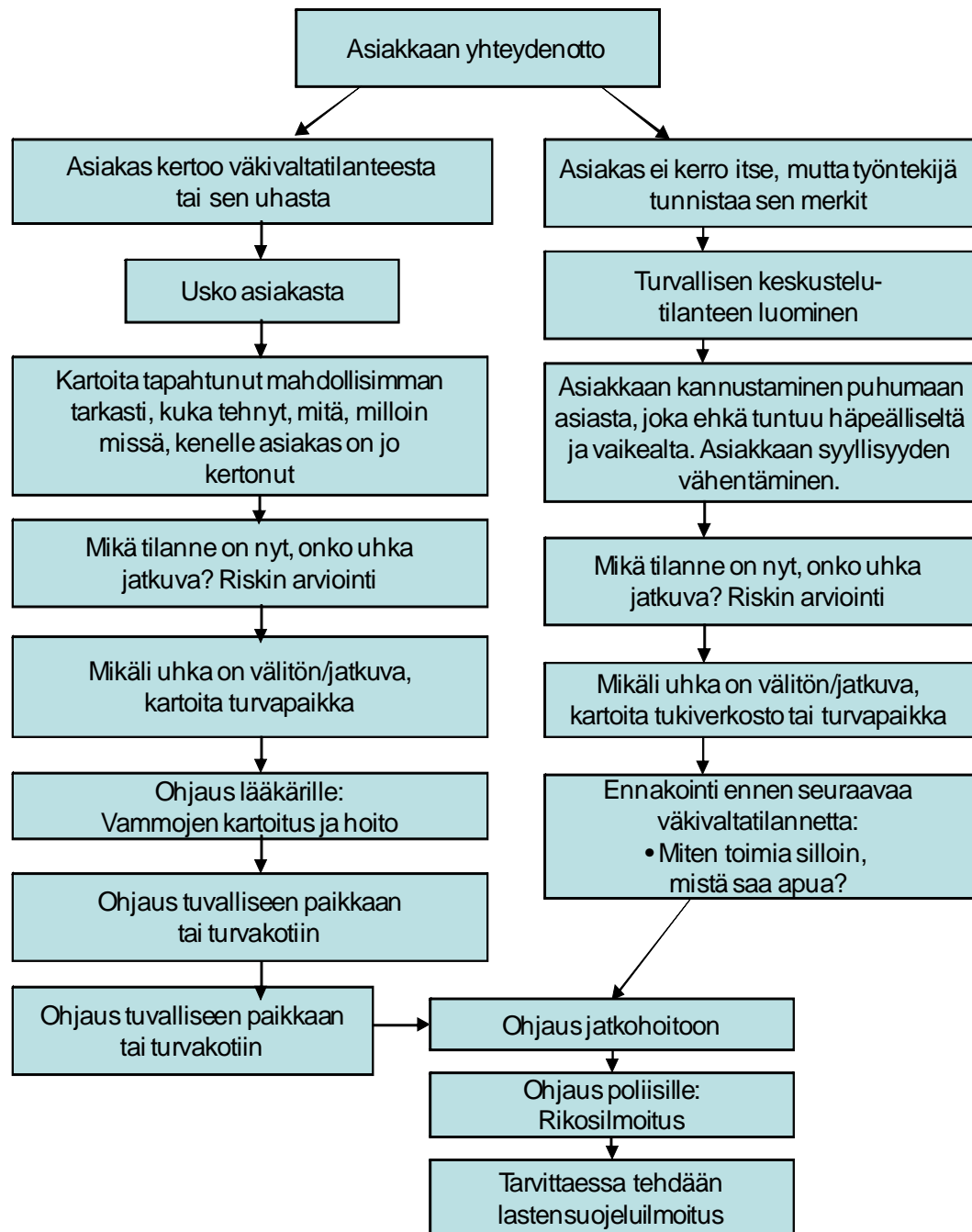
Havaittaessa väkivaltaa voidaan akuuttitilanteessa tarvittaessa "hypätä suoraan" toimenpideo-
sioon ilman käsittelyä työyksikössä.

9.5 Sosiaali- ja perhetyöpalvelut

Uhkaava tilanne sosiaalipalveluissa

Väkivaltaa kokeneen asiakkaan kohtaaminen sosiaalipalveluissa

9.5.1 Toimintaohje perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa sosiaalipalveluissa

Kun asiakasta uhkaa perhe- tai lähisuhdeväkivalta

Aikuissosiaalityössä tuetaan asiakasta ylläpitämään tai parantamaan arkipäivän selviytymistä, taloudellista toimeentuloa sekä toimintaympäristönsä vuorovaikutussuhteita. Asiakkaan kanssa tehtävän sosiaalityön suunnitelman avulla asiakasta tuetaan omien voimavarojen löytämisessä sekä kohdentamisessa.

Aikuissosiaalityöhön sisältyy sosiaaliturvatyötä, kriisityötä, päihde- ja mielenterveystyötä, vanhus- ja vammaistyötä, maahanmuuttajatyötä, ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä sekä työllistymistä, kouluttautumista, asumista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa sekä yleiseen sosiaaliturvaan liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Aikuissosiaalityön laajassa asiakaskunnassa on henkilöitä, jotka joutuvat elämään perhe- tai lähisuhdeväkivaltatilanteessa tai sen uhan alla. Asiakas saattaa suoraan pyytää apua uhkaavaan tilanteeseensa, kertoa tilanteestaan vain peitellysti tai kieltää ongelman olemassaolon, mikäli asiasta on vaikea puhua. Työn tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain apua tarvitsevat asiakkaat. Työntekijän on oltava tarkka havainnoissaan ja osattava tarttua tilanteisiin.

Työvälineinä ovat asiakastapaamiset, palvelu- ja hoitosuunnitelmat, tilannearviot, verkostotyö, välitystilipalvelut, sosiaalinen luototus, kuntouttava työtoiminta, eläkeselvittelyt sekä toimeentulotuki.

Asiakkaan taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen kartoituksen yhteydessä työntekijä pyrkii selvittämään myös asiakkaan läheisverkoston sekä siihen liittyvät mahdolliset ongelmat. Erityistä tarkkuutta tarvitaan tilanteissa, joissa asiakkaan oma toimintakyky on alentunut tai hän ei itse pysty huolehtimaan tasavertaisuudestaan sosiaalisissa suhteissaan esim. vanhukset, vammaiset ja lapset. Henkisen väkivallan tai sen uhan tunnistaminen ja siitä kertominen koetaan vaikeampana kuin fyysisen väkivallalta. Usein siihen liittyy myös fyysisen väkivallan uhkaa.

Jos perheessä, jossa aikuinen kertoo väkivaltauhasta, on myös lapsia, arvioi työntekijä erikseen tilanteen lasten kannalta. Tarvittaessa otetaan yhteys lastensuojeluun ja tehdään lastensuojeluilmoitus LsL 25 § mukaisesti.

Kun väkivallan tai sen uhan kohteena on lapsi

Lapseen kohdistuneiksi epäiltyjen seksuaalirikosten ja pahoinpitelyjen osalta sosiaaliviranomaisilla on oikeus ilmoittaa asiasta poliisille salassapidon estämättä. Lastensuojelulla on lasten hyväksikäyttö- ja pahoinpitelyilmoitusten tutkimisessa erityiset tehtävät:

Lastensuojeluilmoituksen vastaanotto

Yksityinen voi tehdä ilmoituksen anonyymisti, viranomainen aina omalla nimellään. Suullinen ilmoitus kirjataan sanatarkasti ja tehdään tarkentavat kysymykset. Ilmoitukseen ei kirjata omia tulkintoja, vaan ne kirjataan erikseen. Selvitetään, onko jo muita viranomaisia mukana selvittämässä asiaa.

Esitutkintapyyntö tai rikosilmoituksen tekeminen poliisille

Ilmoitus voidaan jättää tekemättä, jos joku toinen taho on jo tehnyt rikosilmoituksen. Poliisin ohjeen mukaan lastensuojelu ei haastattele lasta eikä tee tarkempaa taustaselvitystä tapahtuneesta, haastattelut tekee poliisi.

Keski-Uudenmaan poliisin väkivaltarikostutkinnan 2 poliisia ovat erikoistuneet seksuaalirikos- ja lapsiin kohdistuneisiin pahoinpitelyepäilyjen tutkintaan. Kaikki alle 15-vuotiaitten haastattelut videoidaan, paikalla on pääsääntöisesti vain lapsi ja poliisi. Vanhemmilla, lastensuojelulla ym. on mahdollisuus videon katsomiseen myöhemmin.

Moniammatillisen työryhmän työhön osallistuminen käynnistetyissä tutkimuksissa. Lastensuojelu voi toimittaa tietoa mm. perheen elämäntavasta, verkostoista ja historiasta.

Toimenpiteet edunvalvojan määräämiseksi

Jos vanhempi tai muu huoltaja tulee pahoinpitely- tai hyväksikäyttöepäilyn vuoksi esteelliseksi, tai kieltäytyy viemästä lasta tarvittaviin tutkimuksiin, joudutaan lapselle määrään edunvalvoja Sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n mukaisesti.

Lapsen tuen tarpeen ja turvallisuuden arviointi tutkimusten kestäessä: Poikkeustilanteissa joudutaan turvautumaan (kiireelliseen) huostaanottoon lastensuojelulain kriteerien mukaisesti.

Lapsen ja perheen tukeminen tutkimusten jälkeen:

Mahdolliset lastensuojelulain mukaiset muut toimenpiteet: Lastensuojelu voi tarvittaessa suositella, että tutkimusten ajaksi (2-3-kk) lapsen ja vanhemman tapaamisia rajoitetaan tai ne järjestetään valvottuina.

Mikäli esitutkintaa ei aloiteta, arvioidaan lapsen mahdollisten lastensuojelun tukitoimien tarve. Lapsen kannalta on tärkeää, että hänen lähipiirinsä pysyy tasapainoisena. Lastensuojelun tehtävänä on myös rauhoittaa vanhempaa, joka näyttää elävän aiheettoman hyväksikäyttöpe- lon vallassa.

Mikäli on ilmeistä, että mahdollinen hyväksikäyttö on tapahtunut perheen ulkopuolella ja vanhemmat huolehtivat lapsen hyvinvoinnista, ei ole tarvetta lastensuojelutoimenpiteisiin. Jos lapsi asuu kotonaan ja voi hyvin, eikä hänessä ole havaittavissa jälkiä väkivallasta tai hy- väksikäytöstä, pyritään takaamaan se, että lapsen elämä voisi jatkua entisellään.

Kun väkivalta/ väkivallan uhka kohdistuu työntekijään/ toiseen paikalla olevaan asiakkaaseen

Puhelimessa uhkailu

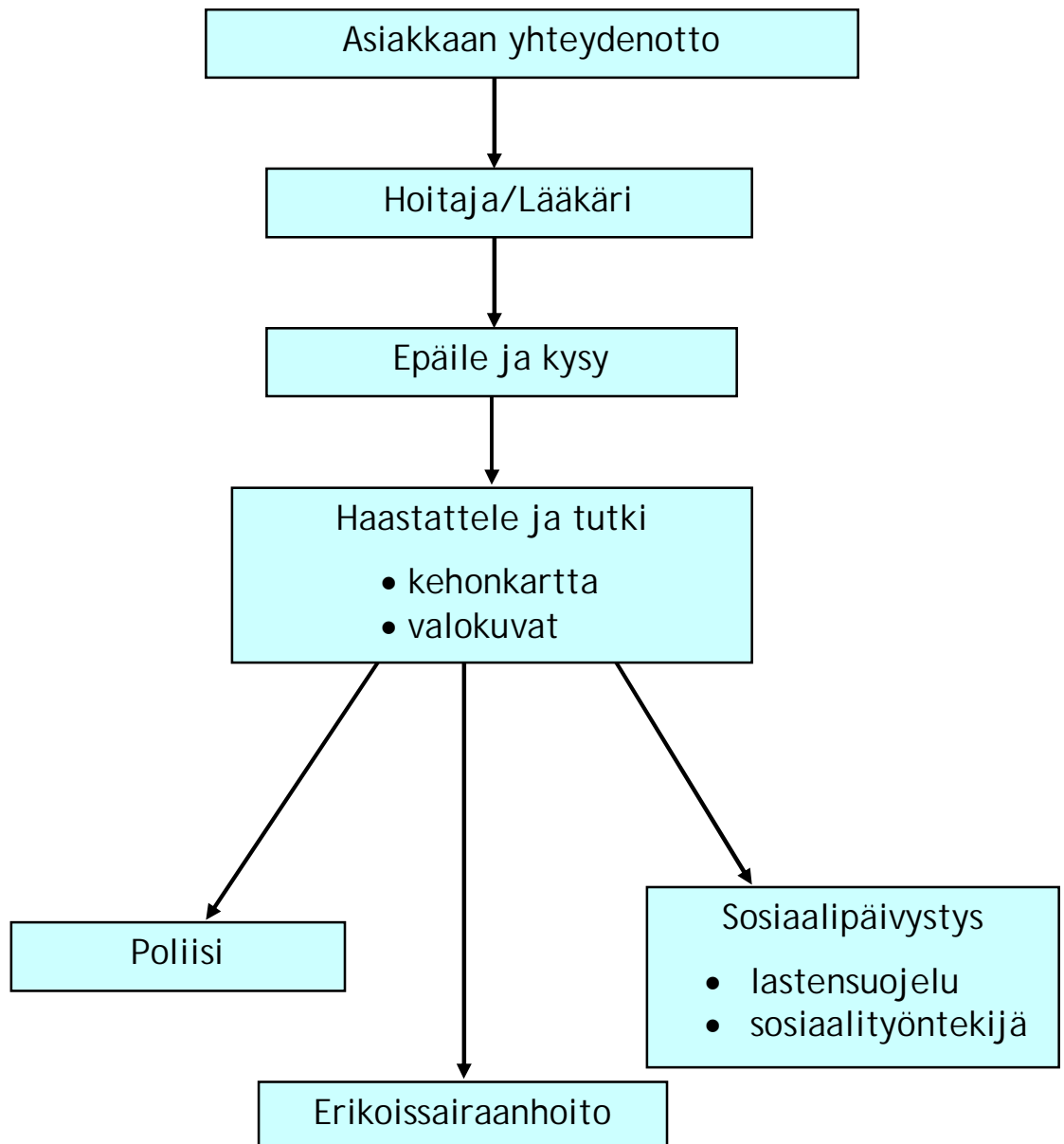
- Aina ilmoitus esimiehelle
- Väkivaltaraportti: täytetään lomake ja lähetetään eteenpäin
- Ilmoitus työsuojeluun ja työterveyshuoltoon
- Työnohjauksen järjestäminen

Asiakasvastaanotolla uhkailu

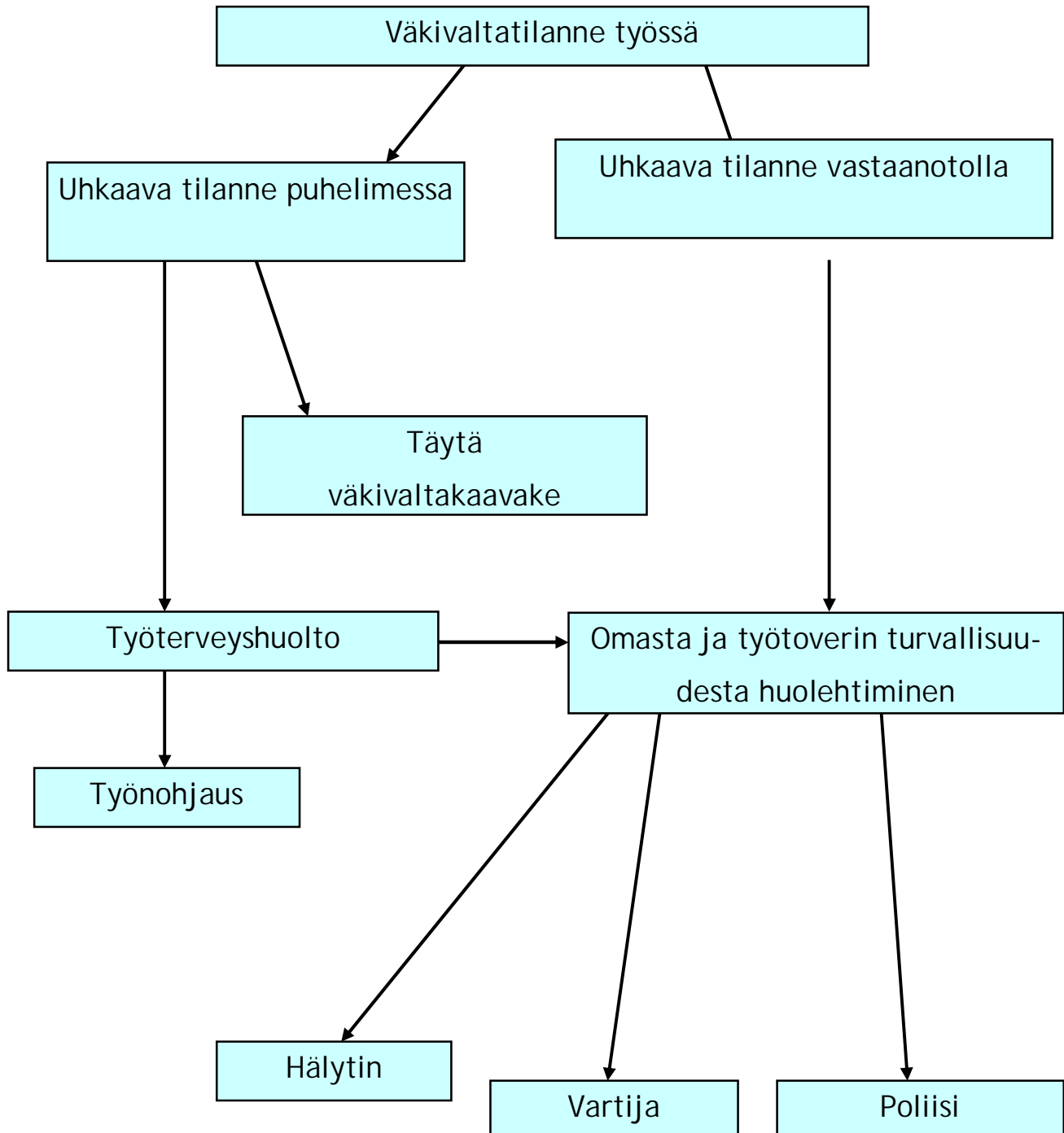
- Tilanteiden ennakointi
- Huonekalujen järjevä sijoittaminen
- Tiedottaminen vartijalle tai työtoverille
- Vartijan ja poliisin kutsuminen tarvittaessa
- Sopimukset ja harjoitukset tilanteiden varalta säännöllisesti
- Huolehditaan omasta ja työtoverin turvallisuudesta
- Hälytysjärjestelmä uhkatilanteiden varalta

9.6 Terveyskeskuspalvelut

Toimintaohje perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteessa

Toimintaohje väkivaltatilanteessa työssä

Asiakkaan yhteydenotto

Asiakas ottaa yhteyttä puhelimitse tai tulee itse paikalle.

Yhteydenotto voi tulla päivystykseen tai vastaanotolle.

Yhteydenoton voi ottaa vastaa sairaanhoitaja, terveyskeskusavustaja tai lääkäri.

Asiakas ohjataan lääkärille.

Lääkäri tai sairaanhoitaja

Haastattelee asiakkaan tarkasti. Epäillessään pahoinpitelyä kysyy asiasta suoraan asiakkaalta.

Lääkäri tutkii asiakkaan. Täyttää tarvittaessa kehon kartan ja ottaa valokuvia. Tarvittaessa asiakas ohjataan lisätutkimuksiin.

Jatkohoito:

Lapsiin kohdistunut väkivalta ja sairaalahoitoa vaativat asiakkaat lähetetään erikoissairaanhoidon. Mikäli väkivalta koskettaa lapsia suoraan tai välillisesti tehdään lastensuojeluilmoitus.

Sosiaalipäivystyksestä virka- aikana tavoittaa sosiaalityöntekijän ja lastensuojelun henkilökunnan.

Sosiaalityöntekijä on tavattavissa sosiaalitoimistossa arkisin ma, ti, to, pe kello 9-10 ja ke kello 10-11. Hänet tavoittaa keskuksen, puh. 040 314 3488 tai sosiaalitoimiston vartijan, puh. 040 314 3317 kautta.

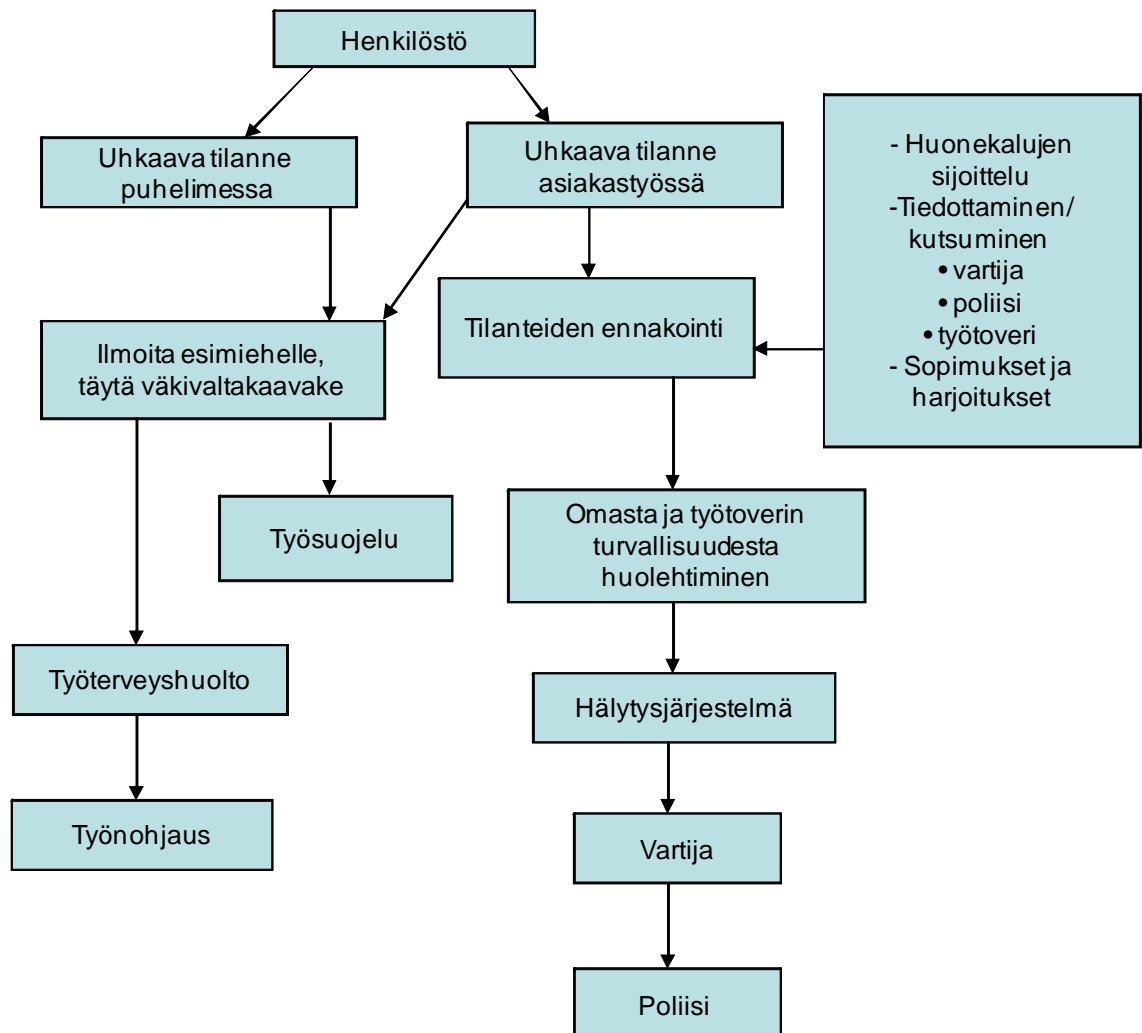
Virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystyksen henkilökunta on tavoitettavissa numerosta 112

Lastensuojelun henkilökunnan puhelin numeron saa virka-aikana keskukselta, puh. 040 314 3488 ja virka-ajan ulkopuolella lastensuojelun henkilökunta on tavoitettavissa numerosta 112.

Asiakasta neuvotaan ottamaan yhteyttä poliisiin rikosilmoituksen tekemistä varten.

10. TUUSULAN KUNNAN YHTEINEN TOIMINTAMALLI VÄKIVALTATILANTEESSA

Uhkaava tilanne asiakaspalvelussa

Työryhmä työsti Tuusulan kunnalle yhteisen toimintamallin, miten toimia tilanteessa, kun väkivalta/ väkivallan uhka kohdistuu työntekijään/ toiseen paikalla olevaan asiakkaaseen

Puhelimessa uhkailu

- Aina ilmoitus esimiehelle
- Väkivaltaraportti: täytetään lomake ja lähetetään eteenpäin
- Ilmoitus työsuojeluun ja työterveyshuoltoon
- Työnohjauksen järjestäminen

Asiakasvastaanotolla/hoito- ja kasvatustilanteessa uhkailu

- Tilanteiden ennakointi
- Huonekalujen järkevä sijoittaminen
- Tiedottaminen vartijalle (jos käytettävissä) tai työtoverille
- Vartijan ja poliisin kutsuminen tarvittaessa
- Sopimukset ja kriisitilanneharjoitukset tilanteiden varalta säännöllisesti
- Huolehditaan omasta ja työtoverin turvallisuudesta
- Hälytysjärjestelmän kunnossa olon varmistaminen uhkatilanteiden varalta

Konsultointi- ja palvelupisteet LIITTEESSÄ 7, s.58

LÄHTEET

- Flinck, A. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy
- Hautamäki, J. 1997. Perheväkivalta käännekohta miehen elämässä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa, katkaise väkivallan kierre. Vantaa: Dark Oy
- Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjat: 122. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy osaksi arjen turvallisuutta www.ouka.fi/sote/lomakkeet/index.html/ luettu 5.8.2009
- Kaitue, S., Noponen, T. & Släen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä - oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy
- Kernsmith, P. 2005. Treating Perpetrators of Domestic Violence: Gender Differences in the Applicability of the Theory of Planned Behaviour. Sex Roles 52:757-770
- Koski, H. 1999. Ulos ansasta, apua perheväkivaltilanteisiin. Tampere: Tammer paino Oy
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2002. Väkivalta ja terveys maailmassa, WHO:raportti. Jyväskylä 2005: Cummerus Kirjapaino Oy
- Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa 2006. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 115/2007. Helsinki: Multiprint
- Laki lastensuojelulain 49 §:n muuttamisesta,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071390>
- Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. 2007:27. Koko perhe kierteessä. Sosiaali- ja terveysministeriö, selvityksiä. Helsinki: Yliopistopaino
- Lähisuhde - ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu ja 2008:9. Helsinki: Yliopistopaino

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintaohjelma. 2007: Hyvinkää.

http://www.hyvinkaa.fi/Tiedostot/Hankkeet%20ja%20raportit/L%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan_toimintaohjelma07.pdf luettu 9.11.2008

Lyömätön linja 2009. http://www.miessakit.fi/fi/lyomaton_linja/julkaisut luettu 20.11.2009

Ojuri, A.(toim.) 2001. Hukasta kukkaan. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu. Helsinki: Nykypaino Oy

Perttu, S. 1999. Perheväkivalta auttamistyössä. Helsinki: Nykypaino Oy

Rautava, M. & Perttu, S. 2001. Tavoitteena uhrin turvallisuus-näkökulmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn. Kotka: Oy Kotkan kirjapaino Oy

Tampere 2006. Kädestä pitäen - turvaa lapselle. Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville

http://www.tampere.fi/tiedostot/5aksjES9z/kadesta_pitaen.pdf luettu 19.11.2009

Törrönen, H. 2009. Vaiettu naiseus. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy

Lähestymiskielto - opas. WWW.poliisi.fi. Luettu 28.8.2009

Lastensuojeluilmoitus. www.tuusulan kunta. Luettu 28.8.2009

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Kysely sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstölle.

Toimintayksikkö _____

1. Miten väkivalta on ilmennyt/ilmenee asiakaskontakteissa?
2. Miten väkivallan tunnistaminen on ohjeistettu työpaikallanne?
3. Nimetkää tärkeimmät yhteistyökumppaninne joiden kanssa teette yhteistyötä väkivalta-tilanteen akuutti- ja jälkihoitotilanteessa?
4. Kuinka toimitte tilanteessa, jossa on epäily väkivallan käytöstä?
 - Lapset
 - Nuoret
 - Aikuiset
 - Ikääntyneet
 - Kehitysvammaiset
 - Muu, mikä
5. Koulutus perhe- ja lähisuhdeväkivallasta?
 - Minkälaista koulutusta on järjestetty?
 - Milloin olette osallistuneet?
 - Millaista koulutusta haluaisitte?
6. Millaista toimintamallia tunnette työssänne tarvitsevanne kohdatessanne väkivaltatilanteen uhrin, tekijän tai muun tilanteeseen liittyvän henkilön?
7. Millaisia kehitysehdotuksia teillä on perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn?

Kiitos osallistumisestanne ja antamistanne arvokkaista tiedoista.

LIITE 2. LÄHESTYISKIELTO-OPAS

Lähestymis- kielto

Oikeusministeriö
www.om.fi

Sisäasiainministeriön poliisiosasto
www.poliisi.fi

Uhan näyttäminen toteen voi joskus olla vaikeaa. Jos vastapuoli ei myönnä häirintää, sen toteennäyttämiseksi olisi hyvä, jos häirintä olisi myös sivullisen henkilön havaittavissa. Aiemmat yhteydenotot poliisiin tai sosiaalitoimintoihin tukevat näyttöä. Selvityksenä uhasta voivat olla lääkärintodistukset, kirjalliset viestit tai tekniset tallenteet sekä todistajien, esim. naapureiden tai työtovereiden, kertomukset.

Oikeudellista apua oikeudenkäynnissä antavat julkiset oikeusavustajat, asianajajat ja muut lakimiehet. Oikeusaputoimistosta saat selvillä, onko sinulla mahdollisuus saada oikeudenkäyntiavustaja valtion kustannuksella.

Karäjäoikeus voi ratkaista lähestymiskiellon, vaikka kieltoon vaadittu kielitetytisi tulemasta oikeuteen. Lähestymiskielto tulee voimaan heti, kun se on määrätty.

Jos lähestymiskielto osoittautuu myöhemmin tarpeettomaksi, sen kumoamista pyydetään karäjäoikeudelta. Asiantonaiset eivät voi keskenään sopia kielion päättymisestä.

Lähestymiskiellon rikkominen

Lähestymiskiellon rikkominen on rangaistavaa. Rangaistus on sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Kielion rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos, jonka syyttäjä vie oikeuteen.

Kaikki lähestymiskielot merkitään erityiseen poliisin henkilörekisteriin.

Poliisi valvoo kieltoja ja voi myös käyttää pakkokeinoja kieltoa rikottaessa. Jos esimerkiksi lähestymiskieltoon määrätty henkilö jatkaa suojattavan häirintää, voi paikalle hälytetty poliisi viedä kielion rikkoneen säliöön ja kuulusteluun jatko-toimenpiteistä varten.

Poliisin hätänumero
10022

1/2005

TOIMI NÄIN:

- mikäli olet joutunut tai joutumassa väkivallan tai häirinnän kohteeksi, ota yhteyttä poliisiin
- voit pyytää poliisilta väliaikaisen lähestymiskiellon määräämistä
- voit myös kysyä apua sosiaaliviranomaisilta tai kääntyä jonkin neuvontaa antavan tahon puoleen
- käytä tarpeen mukaan asiantuntija-apua
- lähestymiskiellon määräämisen jälkeen mieti, voitko turvallisuutesi lisäämiseksi tehdä jotakin muuta, esimerkiksi vaihdattaa lukot tms.
- valvo itse aktiivisesti, ettei lähestymiskieltoa rikota
- ilmoita lähestymiskiellon rikkomisesta välittömästi poliisille
- älä pelkää toimia oman ja perheesi turvallisuuden puolesta

Neuvontaa ja apua

Seuraavat viranomaiset neuvovat ja opastavat lähestymiskieltoasioissa:

- lähin poliisiviranomainen
- lähin sosiaaliviranomainen

Seuraavat organisaatiot neuvovat ja opastavat lähestymiskieltoasioissa:

- lähin turvakoti www.turvakoti.net
- Rikosuhripäivystys www.rikosuhripaivystys.fi
Auttava puhelin 0203 16 116 ma-ti 13-21, ke-pe 17-21
Juristineuvonta puh. 0203 16 117 ma-to 17-19
- Raikauksen kriisikeskus Tukinainen www.tukinainen.fi
Maksuton kriisipäivystys puh. 0800 97899 ma-to 9-17, pe-su, pyhinä ja niiden aattoina 17-24
Maksuton juristipäivystys puh. 0800 97895 ma-to 14-17
- Naisten Linja www.naistenlinja.com

LIITE 3. LASTENSUOJELUILMOITUS

LASTENSUOJELUN 25§:N MUKAINEN ILMOITUS

VIRANOMAISILLE LASTENSUOJELUTOIMENPITEIDEN
TARPEESSA OLEVASTA LAPSESTA/NUORESTA TAI
PERHEESTÄ

25 § ILMOITUSVELVOLLISUUS Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

HENKIÖ- TIEDOT	Lapsen/nuoren nimi		Syntymäaika
	Osoite		
	Vanhemman/vanhempien nimi		
	Yhteystiedot		
ILMOITUKSEN PERUSTE Käytä tarvit- taessa liitettä	Ilmoituksen lähettämisen perusteena ollut tilanne:		
PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUS	Päiväys	Allekirjoitus	
ILMOITUK- SEN LÄHETTÄMINEN	Etelä-Tuusulan aluetoimisto; Autoasemankatu 2, 04300 Tuusula, Puh. 09-8718 3317 Jokelan aluetoimisto; Opintie 1, 05400 Jokela, Puh. 09-8718 4123 Kellokosken aluetoimisto; Kuntotaival 2, 04500 Kellokoski, Puh. 09-8718 4242 Päivystävä lastensuojelutyöntekijä puhelinvaihteen kautta puh. 09 87181, ma-to klo 8-15, pe klo 8-13		

ILMOITUKSEN TEHNYT VIRANOMAINEN:

ILMOITUKSEN VASTAANOTTAJA:

Nimi _____

Osoite _____

Puh. _____

LIITE 4. ESITE ASIAKKAALLE

Oletko väkivallan tai sen uhan kohteena perheessäsi?

Onko lähipiirissäsi joku, joka pelkää, mutta ei uskalla hakea apua?

Käyttäydytkö itse väkivaltaisesti läheisiäsi kohtaan?

Esitteen ovat laatineet v. 2009 Hyvinkään Laurean sairaanhoitajaopiskelijat Arja Kurkivuori ja Maritta Mitronen.

Väkivaltaa voi kohdistua lapsiin, aikuisiin, vanhuksiin, myös kotieläimiin.

Väkivallan tekijä voi olla mies, nainen tai lapsi.

Lapset kohtaavat väkivaltaa molempien vanhempien taholta.

Lasta vahingoittaa pelon ja uhan ilmapiirissä eläminen, väkivallan näkeminen ja kohteena oleminen.

Väkivallan käyttö kasvatuskeinona ei ole oikeutettua missään tilanteessa.

Väkivallasta voi tulla käyttäytymismalli, joka siirtyy sukupolvelta toiselle.

Vastuu on meillä jokaisella, perhe- ja lähisuhdeväkivalta on vaiettu ilmiö.

Jos epäilet tai havaitset väkivaltaa läheisesi tai tuttavasi perheessä, ota asia puheeksi ja kannusta avun hakemiseen.

MITÄ PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA ON?

Fyysinen: esimerkiksi töniminen, läpsiminen, lyöminen, kuristaminen, hiuksista tai vaatteista repiminen, esineiden heittäminen, teräaseella uhkaaminen, rajoittaminen tai liikkumisvapauden estäminen, pakottaminen seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Henkinen ja emotionaalinen: esimerkiksi nimittely, vähättely, nöyryyttäminen, pelottelu, uhkaaminen, painostus, kiristäminen, kontrollointi ja muista ihmisistä eristäminen.

Taloudellinen: esimerkiksi petkuttaminen, pakottaminen taloudelliseen riippuvuuteen, toisen oman rahan käytön kontrollointi, toisen rahojen tai omaisuuden luvaton käyttö.

Lapsen kaltoinkohtelu: esimerkiksi hoidon ja huolenpidon laiminlyönti, yksin jättäminen ikätasoon nähden liian pitkäksi ajaksi, tunnetasolla lapsen hylkääminen.

KATKAISE VÄKIVALLAN KIERRE

ÄLÄ JÄÄ YKSIN!
Kerro kokemuksestasi ystävälle, sukulaiselle, jollekin luotettavalle ihmiselle tai ammattiauttajalle.

ETSI TIETOA!
Tietoa väkivallasta ja avunsaannin mahdollisuuksista löytyy, sekä väkivallan uhrille että tekijälle. Auttavia tahoja ovat mm. perheneuvola, auttavat puhelimet, ammattiauttajat ja viranomaiset. **HAE APUA!**

Pyydä ohjausta, neuvontaa ja tukea oman kunnan ja alueen palveluista. Lähde liikkeelle, ota yhteyttä. Väkivaltainen käyttäytyminen ei lopu pelkillä lupauksilla.

APUA ON SAATAVILLA. ET OLE YKSIN KOKEMUKSESI KANSSA.

Konsultti- ja palvelupisteet lähisuhdeväkivaltatilanteissa

Lastensuojelun päivystys, ma-to klo 8-15, pe 8-13 09-87181

Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys (virka-ajan ulkopuolella) 112

Aikuissosiaalityö (virka-aikana, puh. aika klo 9-10) 09-87181

Lääkäripäivystys pääterveysasemalla joka päivä klo 8-22 09-8718 3760

Yöpäivystys klo 22-8, Hyvinkään sairaala 019-4587 2260

Kasvatus- ja perheneuvola

Hyrylä ma-pe klo 12-13 09-8718 3660

Jokela ma-pe klo 8-10 09-8718 4668

Rikosuhripäivystys 020 316

Miehen linja 2766 2899

Naisten linja 800 02400

Raiskauskeskus

Tukinainen 0800 97899

Ensi-turvakoti

Vantaa 09-8839 20071

Helsinki 09-4777 180

SPR:n nuorten turvatalo,

Vantaa 09-8714 043

Perheasiainneuvottelukeskus 09-280322

Yleinen hätänumero 112

LIITE 5. PARISUHDEVÄKIVALLAN SEULONTA ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLASSA

Puheeksi ottaminen uhrin kanssa

Kysytään, tekeekö joku sinulle jotain pahaa: Pelkäätkö jotakuta? Lyökö joku sinua? Kenelle olet voinut kertoa? Annetaan tietoa väkivallasta. Kerro, että vastuu väkivallasta on väkivallan tekijällä. Lisää tietoa: www.turvakoti.net.

Arvioidaan vaara. Arvioidaan uhrin riski joutua uudelleen pahoinpitelyn kohteeksi väkivallan yleisyyttä kartoittaen (kuinka usein kumppani on väkivaltainen), väkivallan muuttumista kartoittaen (onko väkivalta raaistunut), kumppanin yleistä tilannetta kartoittaen (minkälaista päihteiden käyttöä, onko kotona aseita).

Kysytään lasten tilanteesta. Kerro väkivallalle altistumisen vahingoittavan lapsia. Lasta vahingoittaa pelon ja uhan ilmapiirissä eläminen, väkivallan näkeminen ja kohteeksi joutuminen. Kerro lastensuojelun roolista ja ilmoitusvelvollisuudestasi, mikäli perheessä on lapsia.

Jos huoli on edelleen pieni lasten kannalta, sovitaan seurantatapaaminen, mahdollisesti perhetyöntekijä yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Jatkotyöskentelynä voidaan äidin luvalla perheen tilannetta käsitellä ja miettiä mahdollisia tukimuotoja myös moniammatillisessa perhetyön verkostopalaverissa, Perhelinkissä. Jos kuitenkin tilanne lasten kannalta huolestuttaa, tehdään selvityspyyntö lastensuojeluun.

Annetaan tietoa palveluista, joista voi saada apua.

Kirjataan kertomus.

Väkivallan puheeksi ottaminen lapsen kanssa

Tehdään alkuarviointi. Lapsen kanssa tilanteesta puhutaan avoimesti, lapsi ei vaurioidu asian puheeksi ottamisesta. Luodaan keskustelutilanteesta turvallinen. Kerrotaan, että lapsi tekee oikein kertoessaan väkivallasta. Lapselle annetaan häntä auttavaa tietoa ja selvitetään, miksi on tärkeä puhua väkivallasta aikuisille, jotka auttavat lasta ja hänen perhettään.

Lapsen kanssa puhutaan lapsen kehitystason mukaisesti konkreettisilla käsitteillä ja lapsen omilla sanoilla. Lasta rohkaistaan kertomaan kaikki mitä hän tietää tai muistaa. Keskustelun tukena voidaan käyttää kysymyksiä "mitä sitten tapahtui", "muistatko vielä lisää?". Lapsen

puhetta kuunnellaan aktiivisesti, ei keskeytetä. Kysymykset esitetään avoimin kysymyksin, vältetään kysymyksiä, joihin voi vastata "kyllä" tai "ei". Lapselle kerrotaan, että perheväkivalta on sellainen asia, johon täytyy hakea apua ja siihen on puututtava. Lapsen luottamus on säilytettävä, koska asian hoitaminen vaatii puuttumista ja moniammatillista yhteistyötä. Lapsen vanhempia ei työntekijänä tuomita, mutta kerro, että vanhemman teot ovat väärä. Lapselle kerrotaan, että väkivalta ei ole lapsen syy, eikä lapsi ole vastuussa vanhemman teoista. Lapsen kanssa yhdessä selvitetään, mikä lasta on auttanut, kenelle lapsi on voinut puhua ja mihin lapsi on voinut mennä turvaan.

Kun lapsi kertoo väkivallasta:

- uskotaan lapsen kertomus
- kerrotaan, että on tärkeää, että lapsi uskalsi kertoa asiasta
- pahoitellaan lapsen kokemusta
- kerrotaan, ettei lapsi ole syyllinen väkivaltaan
- kerrotaan, että perhettä voidaan auttaa ja jokainen on oikeutettu saamaan apua
- kerrotaan, että on muitakin samanlaisessa tilanteessa olevia lapsia
- kirjataan lapsen kertomus sanoilla, joilla lapsi kertoo asian

Mikäli huoli lapsen tilanteesta jää epämääräiseksi, keskustellaan lapsen tilanteesta työyhteisössä ja arvioidaan huolen astetta. Tarvittaessa voidaan konsultoida anonyymisti lapsen tilanteesta esim. perheneuvolan työntekijää tai lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Asiaa selvitetään lapsen vanhempien ja/tai huoltajien kanssa huomioiden perheenjäsenten turvallisuus. Vanhemmille ja/tai huoltajille kerrotaan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Akuuteissa tilanteissa asiasta tehdään viipymättä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluviranomaisten tehtävänä on selvittää välittömän puuttumisen tarve ja arvioida lapsen turvallisuus kotona.

LIITE 6. PERHELINKKI

Työntekijä voi tuoda perheen asiat perhelinkkiin käsiteltäväksi vakiojäsenen kautta tai tulla kokoukseen esittelemään perheen tilanteen itse. Perhelinkin kokousajoista ja -paikasta saa lisätietoja vakiojäseniltä.

Perhelinkki toimii aina yhteistyössä perheen kanssa. Jotta perheen asioita voidaan käsitellä perhelinkissä, pyydetään siihen asiakkaalta aina etukäteen lupa. Tähän on mahdollisuus käyttää valmista perhelinkin suostumuslomaketta.

Asiakaskaiden asioita käsitellään rakentavassa ja kunnioittavassa hengessä!

Lisätietoja:
puheenjohtaja ja kuraattori Hautaniemi-Bustamante Miia,
puh. 09-8718 4667
tai
kehittäjäpsykologi Marika Vilén puh. 040-3144233 (esim.
suostumuslomakkeet, vakiojäsenet, yleistä)

Perhelinkkiä kehitetään osana
Tuusulan perhekeskushanke Tuulasta (2007 - 2009)

Vakiojäsenet koostuvat seuraavista tahoista:

alle kouluikäisten terveyspalvelut (terveydenhoitaja, neuvolan perhetyöntekijä, terveyskeskuspsykologi), sosiaali- ja perhetyö, seurakunta, varhaiskasvatuspalvelut, koulu ja koulun oppilashuolto ja nuorisotyö.

Tarvittaessa perhelinkki tai asiakas kutsuu paikalle myös muita asiakkaan kanssa yhdessä sopimia tahoja, esim. ystäviä, sukulaisia tai muita hoito- ja tukitahoja.

Käsiteltäviä aiheita kokouksessa voi olla mm.:

- Perheet, joiden kanssa työntekijä ei tiedä mitä tehdä tai joiden osalta työntekijä haluaisi tiivistää yhteistyötä muiden tahojen kanssa
- Perheenjäsenen jaksaminen ja hyvinvointi, knisitilanteet perheissä
- Tiedotusasiat omasta toiminnasta ja palveluista
- Alueen yhteistyömuotojen- ja palveluiden kehittäminen

PERHELINKKI

Moniammatillinen yhteistyöverkosto perheiden hyväksi
Jokelassa

TIEDOTE TYÖNTEKIJÖILLE

Perhelinkki on moniammatillinen perhetyön yhteistyöverkosto. Perhelinkki järjestää yhteisiä kokouksia noin kerran kuukaudessa, jolloin asiakkaat ja alueen muut työntekijät voivat tulla tapaamaan vakiojäsentä.

Tuulas

Perhelinkki tarjoaa asiakkaalle:

- Tietoa peruspalveluista, ryhmistä, perhelomista ym. tukipalveluista
- Moniammatillisempia perheille suunnattuja palveluita erilaisissa elämäntilanteissa, joissa perheet kokevat tarvitsevänsä ulkopuolista tukea.
- Mahdollisuuden tavata samalla kertaa useita työntekijöitä ja saada kokonaisvaltaista ja joustavaa palvelua

Perhelinkissä työntekijä voi:

- Konsultoida paikalla olevia työntekijöitä itselle uudessa ja /tai vaikeassa tilanteessa
- Saada tietoa kunkin työyhteisön peruspalveluista ja koko ajan muuttuvista erityispalveluista
- Saada apua tutkimus-, hoito-, palvelu-, tai jatkosuunnitelman laatimiseen
- Löytää itselleen työparin esim. kotikäynnille
- Saada asiakasperheestä tietoa, joka ei tule esiin oman työn kautta, mutta joka auttaisi työntekijää hänen tukessaan perhettä tai sen jäsentä.
- Tuoda esille omia ajatuksiaan yhteistyömuotojen ja yhteistyöhön liittyvien palveluiden kehittämiseksi

Perhelinkin työntekijät ovat lain mukaan vaihtolo- ja salassapitovelvollisia (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä, kirkkolaki)

PERHELINKKI

Moniammatillinen yhteistyöverkosto perheiden hyväksi
Jokelassa

TIEDOTE ASIAKKAALLE

Lisätietoja perhelinkistä antaa:
puheenjohtaja Hautaniemi-Bustamante Miia
puh. 09-8718 4667
tai
muut Perhelinkissä mukana olevat tahot

Perhelinkkiä kehitetään osana
Tuusulan perhekeskushanke Tuulasta (2007 - 2009)

Perhelinkki on kehitteillä oleva moniammatillinen perhetyön yhteistyöverkosto. Perhelinkki järjestää yhteisiä kokouksia noin kerran kuukaudessa, jolloin asiakkaat voivat tulla tapaamaan vakiojäseniä.

Perhelinkki toimii aina yhteistyössä perheen kanssa. Jotta perheen asioita voidaan käsitellä perhelinkissä, pyydetään siihen asiakkaalta aina etukäteen lupa.

Perhelinkki tarjoaa asiakkaalle:

- Mahdollisuuden tavata samalla kertaa useita työntekijöitä ja saada kokonaisvaltaista ja joustavaa palvelua.
- Tietoa alueen peruspalveluista, ryhmistä ja muista tukipalveluista
- Moniammatillisia perheille suunnattuja palveluita erilaisissa elämäntilanteissa, joissa perheet kokevat tarvitsevänsä ulkopuolista tukea.

Perhelinkin vakiojäsenet koostuvat seuraavista tahoista:

- Alle kouluikäisten terveyspalvelut (terveydenhoitaja, neuvolan perhetyöntekijä, terveyskeskuspsykologi)
- Seurakunta (perhetyön diakoni)
- Sosiaali- ja perhetyö (sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä)
- Varhaiskasvatuspalvelut (erityislastentarhanopettaja)
- Koulu ja koulun oppilashuolto (koulukuraattori, koululaisten tukihenkilö, koulupsykologi)
- Nuorisotyö (vastaava erityisnuorisotyöntekijä)

Tarvittaessa Perhelinkki tai asiakas itse kutsuu paikalle myös asiakkaan kanssa yhdessä sopimia tahoja, esim. ystäviä, sukulaisia tai muita hoito- ja tukitahoja.

Asiakas/perhe voi halutessaan tulla itse mukaan perhelinkin kokoukseen silloin kun perheen asioita käsitellään.

LIITE 7. KONSULTTI- JA PALVELUPISTEET PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLASSA

Lastensuojelun päivystys, ma - to klo 8 - 15, pe 8 - 13	p. 09-87181
Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys (virka-ajan ulkopuolella)	p. 112
SOS-auto (24 h)	p. 040- 503 2199
Aikuissosiaalityö (virka-aikana, puh.aika klo 9 -10)	p. 09-87181
Lääkäripäivystys pääterveysasemalla joka päivä klo 8 - 22	p. 09-8718 3760
yöpäivystys klo 22-8, Hyvinkään sairaala	p.019- 4587 2260
Kasvatus- ja perheneuvola	
Hyrylä ma-pe klo 12-13	p. 09-8718 3660
Jokela ma-pe klo 8-10	p. 09-8718 4668
Rikosuhripäivystys	p. 0203 16166
Miehen linja	p. 276 628 99
Naisten linja	p. 0800 02400
Raiskauskriisikeskus Tukinainen	p. 0800 97899
Ensi- ja turvakoti	
Vantaa	p. 09-88392 0071
Helsinki	p. 09-4777 180
SPR:n nuorten turvatalo, Vantaa	p. 09-871 4043
Perheasiainneuvottelukeskus	p. 09-280 322
Yleinen hätänumero	p. 112